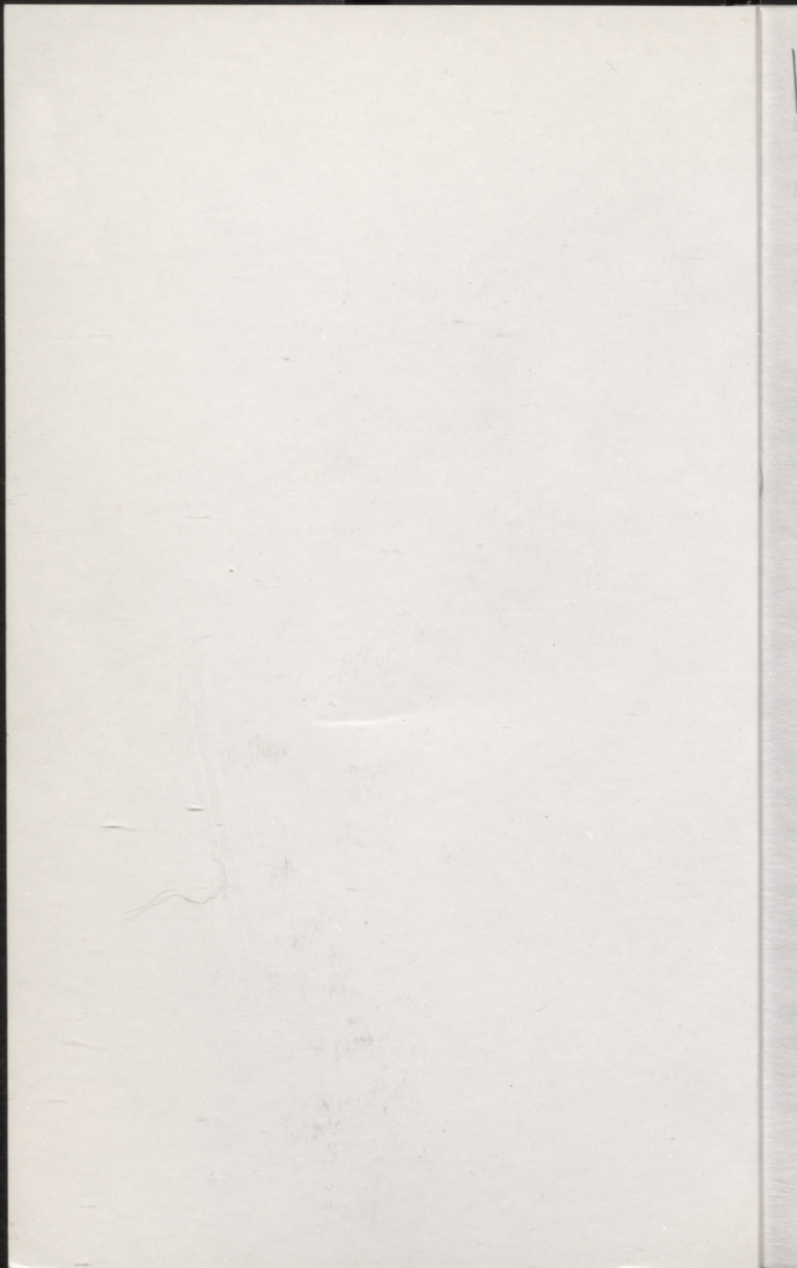

DEKŠĀRU PAGASTS UN TĀ ĻAUDIS

2004-2

49

16

DEKŠĀRU PAGASTS UN TĀ ĻAUDIS

MATERIĀLUS APKOPOJUSI
ANTOŅINA PIĻPUKA

LATGALES KULTŪRAS CENTRA IZDEVNIECĪBA

RĒZEKNE 2004

Grāmatas izdošanu finansiāli atbalstījuši: māsas Olga, Elvīra, Aina, Ināra Garančas, Anna un Helēna Briuces, Emīlija un Stefānija Latkovskas, Valērija Tučkus, Kornēlija Kanča, Stefānija Madžule, Genovefa Opule, Jūlija Bieziņa, Veneranda Ustupa, Ādolfs Borbals, Julijans Garančs, Artūrs Garančs, Jānis Ikauņnieks, Anatolijs Stafeckis, Dzidra Bruzgule un Dekšāru pagasta padome.

Latvijas Nacionālā
bibliotēka

0304054495

Redaktore Skaidrite Svikša

ISBN 9984-29-064-6

© Antoņina Pilpuka. Dekšāru pagasts un tā ļaudis, 2004.
© Latgales Kultūras centra izdevniecība, 2004.

IEVADS

Iet gadi, nogrimst pagātnē notikumi, nomainās paaudzes, un daudz kas aizmirstas. Valsts vēsturi reģistrē, iztīrā un apraksta vēsturnieki. Tādējādi vēsturē saglabājas lielo valstisko notikumu un ievērojamo personību apraksti un novērtējumi. Toties samērā ātri pakāpeniskā aizmirstībā nogrimst vidējā un zemākā posma notikumi, cilvēku darbība.

Tāpēc šīs grāmatas mērķis ir koncentrētā veidā sniegt pēc iespējas vispusīgu izziņas materiālu par Dekšārēm un to ļaudīm vairāk nekā septiņdesmit gadu laika posmā.

Uz šo soli mūs pasteidzināja arī gaidāmā administratīvi teritoriālā reforma, kuras rezultātā Dekšāru pagasta vārds vispār var tikt izsvītrots no kartes. Līdz ar to no Dekšārēm var attālināties administratīvās vadības centrs, gan skola, gan krietni sašaurināties iespējas publicēties presē.

Tieši ciešā saikne ar vietējo presi Dekšārēm bijusi raksturīga jau no 1950. gada, kad vēl bijām Varakļānu rajona ietvaros un laikraksta «Staļina Karogs» redakcija atradās gandrīz pie sliekšņa. Avīzes līdzstrādnieki bieži apmeklēja Dekšāres un citas tuvākās sādžas, un nebija tādas nedēļas, kad nebūtu presē lasāma kāda informācija par norisēm Dekšāru ciemā, sevišķi par saimniecisko (toreiz – kolhozu) dzīvi, labākajiem darba darītājiem. Protams,

netrūka arī kritikas par sliņķiem un darba disciplīnas grāvējiem, bet sliktais lai paliek pagātnē. Arī kopš 1956. gada, kad tika likvidēts Varakļānu rajons un rajona centrs attālinājās līdz Viļāniem, un vēlāk – līdz Rēzeknei, saikne starp Dekšārēm un rajona avīzi nepārtrūka. Aizvadītajos gadu desmitos grūti uzskaitīt Dekšārēm veltīto rakstu, kur nu vēl vārdu skaitu.

Vārdi ir vareni. Vārdi ir kā bultas, kas dažreiz sāpīgi dzeļ, citreiz atkal ir mīļi, glāstoši, nomierinoši. No sirds izteikti atzinības vārdi ir kā labas zāles, kas uzmundrina, palīdz pārvarēt nogurumu, ienes dzīvē prieku. Tuvāk iepazīstoties ar dažādiem preses izdevumiem, pārsteidza, cik cildinošu, labestīgu vārdu veltīts dekšāriešiem.

Kas tad īsti ir dekšārietis? Dekšārietis te dzimis, audzis un mūžu nodzīvojis. Dekšārietis ir arī tas, kurš Dekšārēs dzimis un skolojies, bet dažādu apstākļu dēļ vēlāk dzīvojis citur, kā arī tas, kurš ieradies vēlāk dzīvo šeit ilgāku laiku un ar savu darbu sekmē dzīves attīstību pagastā.

Sākot apkopot laikrakstu publikācijas, izrādījās, ka ļoti daudz rakstu pieder ilggadējās žurnālistes, laikraksta «Rēzeknes Vēstis» tagadējās redaktora Māras Nizinskas spalvai. Jau kopš 1963. gada viņa bieži ir apmeklējusi Dekšāres, tikusies ar šejienes ļaudīm, iedziļinājusies viņu rūpēs, priekos, bēdās un to visu saistoši aprakstījusi. Daudzu rakstu autors ir žurnālists brangavietis Anatolijs StafECKis, tāpat preses ārštata līdzstrādnieki Ādolfs Borbals un Marianna Trokša (1931–1998). Pēdējā laikā aktīva korespondente ir Dzidra Bruzgule, kura ar savu vērīgo skatu un bagāto valodu piedāvā iejūtīgus rakstus par vietējās dzīves norisēm.

Ierosinājums veidot grāmatu par Dekšārēm gan bija mans, taču vienai tas nebūtu pa spēkam. Paldies visiem, kas atbalstīja gan morāli, gan materiāli, gan tieši praktiskā darbībā – ar fotogrāfijām, kopēšanu un drukāšanu.

Līdztekus manis pašas savāktajiem un uzkrātiem materiāliem lieti noderēja iepriekšējo bibliotekāru – Valērijas Inčas un Antoņinas Skurules – veidotie albumi par Dekšāru vēsturi.

Lai atvaino jaunā paaudze, ka grāmatā galvenā uzmanība pievērsta senākiem notikumiem un vecākās paaudzes cilvēkiem, bet pēdējās divas desmitgades atainotas samērā skopi. To vēl paspēs nākamie novadpētnieki. Lai viņiem veicas!

Viss parādās Dekšāru Antoņina Piļpuka

Dekšāru izkaltās krāsas,
Sedlienu spoguļi vērtīgi raugies,
Veselus krājumus ņēsi,
Te – tavi radī. Te – tavi draugi,
Atmiņu ezeros nirsti.

Viedā gaišumā pavēlās tres,
Staru rotājis rviņas,
Tā kā māmuļa pretī nāk Dekšāres,
Sagaida savus mīļos,
Pavardis llesmos, ja savu āģi
Citām blakus tu liksi,
Savos jaudis jau nepievīsi,
Drēselē nūprāks vel nīsi,
Paveriet garšu telokiem pāri,
Atlicis strāņu dēlīnis,
Kad tu piemini savas Dekšāres,
Domas mājuma pīrtas.

Antoņina Piļpuka Dekšāru pagama mājās sēdētāji 1966. gadā

Marta Bārbale

PULCĒŠANĀS DEKŠĀRĒS*

Lido dienu un gadu spāres.
Ligzdas iesvēta gārņi.
Baltā dzimtene, mīlās Dekšāres –
Tavi airi. Un tavi spārni.
Vienu – zilos tālumos aiznes,
Otru – piesien pie zemes.
Visus pavada Dekšāru zvaigznes,
Dekšāru izkaltais lemess.
Sendienu spogulī vērīgi raugies,
Veselus krājumus šķirsti.
Te – tavi radi. Te – tavi draugi.
Atmiņu ezeros nirsti.

Viedā gaišumā paveras āres,
Staru rotaļas zviļas.
Tā kā māmuļa pretī nāk Dekšāres,
Sagaida savus mīļos.
Pavards liesmos, ja savu šķilu
Citām blakus tu liksi.
Savos ļaudis jau nepieviļas,
Dvēselē stiprāks vēl tiksī.
Paveries gāršu ielokiem pāri.
Atlido atmiņu dzilnas.
Kad tu piemini savas Dekšāres,
Domas mīļuma pilnas.

* Šo dzejoli autore nolasiņa Dekšāru pagasta muzeja atklāšanā 1996. gada 4. maijā

PUCĒŠANAS DEKĀRĒS*

Lido dienu un gadu spāres
 Līgdas lesvērt garā,
 Būla dzimene, mīļās Dekāres —
 Tavi arī. Un tavi spāri.
 Vieni — zīlos tālums aiznes,
 Opu — piesien pie zemes.
 Viesu pavada Dekāri zvairņos,
 Dekāri izkaltās ķemēs.
 Sēdienu spoguļi vērtīgi taigās,
 Veselus kāpinus šķīstī.
 Te — tavi tādē. Te — tavi draugi,
 Amīgu cēnos bēst.

Viedā garšumā pavērtis āca,
 Štari rotājas zvīņas.
 Tā kā māmuļa pēri nāk Dekāres,
 Šagāda savus mīļos.
 Pavārās liecums, ja savu šķīdī,
 Cūmā blakus tu līkai.
 Savos laudīs jau nepievīlās,
 Dvēselē stiprāks vēl līkai.
 Pavērtes gāršu ielokiem pār,
 Atībo amīgu dārnās.
 Kad tu pīrīmi savas Dekāres,
 Doma mīļuma plīnās.

* Šis dzejolis izdots "Dzīvības" žurnālā 1955. gadā.

DEKŠĀRU PAGASTA VĒSTURE UN RAKSTUROJUMS

Gan priekos, gan bēdās dekšārieši vienmēr ir bijuši kopā ar savām pašvaldībām, kuru nosaukums gadu ritējumā ir mainījies, tāpat arī pašvaldību administratīvā teritorija.

Tagadējā Dekšāru pagasta teritorija līdz Otrajam pasaules karam ietilpa bijušajā Varakļānu pagastā. 1945. gada 1. aprīlī izveidojās Dekšāru ciema padome, kas darbojās Triznas mājā, netālu no dzelzceļa. Pirmais priekšsēdētājs bija Aleksandrs Latkovskis (1915–1992). Drīz vien viņu nomainīja Minajs Morozovs, tad Stepans Ļebedevs, Aloizs Upenieks, Veronika Strode, Broņislavs Urka. B. Urka un sekretāre Jūlija Svalbe daudzus gadus risināja dekšāriešu problēmas. Pēc tam par ciema padomes priekšsēdētājiem strādāja Konstānce Garanča, Filimona Habarova, Emīlija Latkovska, Antons Strods, Marta Sparāne, Ināra Juste.

Mainījās arī ciema padomes administratīvās ēkas, no Triznas mājas pārcēlās uz Eriņu skolu, bet 20. gs. 50. gadu vidū uz represētā Staņislava Opolā māju, netālu no Malmutes krastiem. 70. gadu sākumā Dekšāru ciema padome pārcēlās uz jaunām telpām ciema centrā.

1975. gadā Dekšārēm pievienoja Atspukas ciema padomi un tās teritoriju. Līdz tam 30 gadus At-

spuka dzīvoja savu dzīvi ar saviem pārvaldītājiem katrā dzīves jomā.

Darbojās divas skolas ar senu vēsturi: Cakulu pamatskola (skolotāji Selicki) un Salmenes 7-gadīgā un vēlāk 4-gadīga pamatskola (pēdējā skolotāja bija Bronislava Svilāne).

Ciema padomes priekšsēdētāji: Mihails Muraškins, Jānis Stafeckis, Stanislavs Garančs, Jāzeps Puisāns, Terēzija Beča, Ivans Melihovs, Semjons Kupčiks, Ivans Parfjonovs, Janīna Goļiņa, Marta Sparāne.

Kolhoza priekšsēdētāji: Ernests Justovičs, Jānis Mednis, Guntis Melderis, Leons Dzērve, Jāzeps Linužs.

Feldšeru punktu vadītāji: Jadvīga Vaļko, Staņislava Briška, Anna Broka, Regīna Astašova, Arvīds Piļgoznis, Edīte Štekele, Veneranda Juste, Aleksandrs Balakovskis, Valentīna Ruduša, Aija Žabo.

Klubu vadītāji: Inta Meldere, Janīna Zvidriņa, Alberts Svilāns, Stūriņa, Vitolds Šmats, Jānis Ščuckis, Mairita Ščucka, Genovefa Vilkauša.

Bibliotēku vadītāji: Jūlija Mālniece, Lonija Puisāne.

1990. gadā ciema padome tika pārdēvēta par Dekšāru pagasta padomi, kuras priekšsēdētājs tajā laikā bija Pēteris Mičulis. No 1991. gada ar pāris mēnešu starplaiku pagasta padomes priekšsēdētājs ir Jānis Benislavskis. Kancelejas vadītāja – Ināra Juste, grāmatvede – Leontīne Locāne, vēlāk Silvija Pipere, kasiere – Anna Svalbe, zemes ierīkotājs – Arvīds Zeps. Pagasta padomē darbojas Inese Urka, Inga Senkāne, Aija Žabo, Antonija Piļpuka, Jānis Stafeckis un Leo-polds Naglis.

Dekšāru pagasta platība – 10283,5 ha. Iedzīvotāju skaits – aptuveni 1000 (2002. gada beigās).

Pagastā ir pamatskola, bibliotēka, pagasta muzejs, »Baltās aptiekas« filiāle, vasaras estrāde,

dzelzceļa stacija. Dekšārēs ir divi veikali: »Ienāc« (G. Veips), SIA »Priēžu sils« (S. Vecstaudža); viens Atspukā – IU »ARVIS K« (A. Kozlovs). Divas pasta nodaļas: Dekšārēs (I. Strušele) un Atspukā (I. Jonina). Divi feldšeru punkti: Dekšārēs (atklāts 1965. gadā; pašreizējā vadītāja T. Orlova) un Atspukā (vad. A. Žabo). Darbojas ēdnīca – SIA »Upmalas pilādži« (I. Urka), Lejas dzirnavas, vilnas pārstrādes uzņēmums.

Trīs kokzāģētavas: SIA »Auders BR« (A. Benislavskis), SIA »Smirnovi« (N. un J. Smirnovi), SIA »Priedaine« (A. Naglis). Padomju laikā darbojās divi apmaiņas punkti: Atspukā (Molčanovs), Dekšārēs (Trokša).

Nozīmīgākie dabas un vēstures pieminekļi pagasta teritorijā: Cakulu senkapi; Zviedru skanstis – viduslaiku nocietinājums; Ožinieku paeglis – aizsargājamais koks, kas 130 cm augstumā sadalās trijos žuburos, tā apkārtmērs – 140 cm.

CAKULU SENKAPI

Varakļānu pilsētai tuvākais republikāniskās nozīmes arheoloģijas piemineklis ir Cakulu senkapi t. s. kara kapi (Rēzeknes raj. Dekšāres ciems, kolhozs »Vienība«). Šie senkapi kā senlietu atradumu vieta bija pazīstama jau sen, taču padomju laikā LPSR Vēstures muzeja darbinieki – I. Cimermane un A. Radiņš – te veikuši arheoloģiskos izrakumus.

Senvieta atrodas Varakļānu–Nagļu lielceļa labajā pusē, netālu no Kažavas ietekas Malmutā. Senkapi, no kuriem saglabājušies ap 90 kapu uzkalniņu, izvietoti izklaidus ar priēžu mežu apaugušā paugurainā augstienē, kas aizņem vairāku hektāru lielu teritoriju. Pētītie uzkalniņi deva 12.–13. gs. raksturīgu inventāru (bronzas kakla riņķi, aproces, gredzeni, zvārguliši, spirālītes). No importētiem priekšmetiem

var atzīmēt Krievzemes pieminekļiem 11.–13. gs. raksturīgos sārta šifera vērptomās vērptomās skriemeļus, stikla krelles, kā arī kauri gliemežvākus (tie ievesti no Indijas okeāna). Katrā uzkalniņā konstatēts pa vienam apbedījumam ar seno latgaļu sievietēm raksturīgo R-A vai DR-ZA orientāciju.

50. gados kapulauka dienvidaustrumu stūrī ierīkota grantsbedre, kas laiku pa laikam postījusi par uzkalniņiem hronoloģiski agrāku līdzeno skeletu kapulauku. Piemēram, no kāda postītā vīriešu kapa ar ZA-DR orientāciju muzejā bija nonākuši divi dzelzs šķēpu uzgaļi, vienasmens zobens, cirvis u. c. 7.–9. gs. senlietas. No kāda cita postīta apbedījuma muzejā nodotas 13.–14. gs. senlietas (bronzas pakavsakta, zvārgulīši, trapeceveida mēlītes, rombveida piekariņš). Iegūts arī kāds 14.–15. gs raksturīgs dzelzs cirvis. Šī plašā 7.–15. gs. kapulauka tuvumā iegūtas arī citas senlietas.

(Ē. Mugurevičs, vēstures zinātņu doktors, »Stars«, 1988)

SAIMNIECISKĀ DZĪVE

Šķiet, septiņdesmit gadu vēsture nav ilgs laika posms, bet tas apmēram ir viena cilvēka mūžs. Un, ja tas aizsākas 30. gados, tad šiem cilvēkiem nācās piedzīvot un pārdzīvot dažādas varas maiņas, karu un tā sekas.

Īpaši smagi tas skāra laukus un lauku cilvēkus. Lai kāda vara kuro brīdi pastāvēja, lauku cilvēki strādāja, muguras neatliekdami. Laukos dzīve nekad nav bijusi rozēm kaisīta, tomēr, prasmīgi saimniekojot, melnā zemīte vienmēr nesusi baltus augļus.

30. gados Varakļānu (tagad Dekšāru) pagasta Brangovā saimniekoja plaši pazīstamais lauksaimnieks Jezups Dzērkaļš (1894–1990). Viņa saimniecībā tika iegādātas un izmantotas dažādas jaunas lauksaimniecības mašīnas un darbarīki.

Kā vēstī Latgales Lauksaimniecības biedrību savienības laikraksts »Latgolas Zemkūpis« (1932, Nr. 9), Jezupa Dzērkaļa saimniecībā notikusi arī lauksaimniecības mašīnu izmēģināšana. Meliorācijas departaments un Latgales Lauksaimniecības biedrību savienība kopīgi ar Priekuļu lauksaimniecības mašīnu izmēģināšanas staciju (tā dibināta jau 1911. gadā) kā vienu no trijām vietām Latvijā to izraudzījusies pļavu arklu izmēģināšanai. Tolaik te bija izmēģināti seši arklu tipi – Somijā ražotais »Fiskars 25 M«, kā arī Metālista un Razevska iekšzemes firmu ražotie arkli.

Raksturīgi, ka 1925. gadā Teresinas mājās ievilkts telefons. Tas bijis pirmais gadījums Varakļānu pagastā, kad zemnieka mājās parādījies telefons. Māju saimniekam J. Dzērkaļam tas bija nepieciešams sabiedrisko lietu kārtīšanai. Vecajiem varakļāniešiem zināma J. Dzērkaļa aktīvā darbība dažādos sabiedriskos amatos un pasākumos. Jau no 1924. gada viņš bija Varakļānu Lauksaimniecības biedrības priekšnieks, no 1927. gada – Varakļānu Piensaimniecības sabiedrības valdes loceklis, jaunās pienotavas izbūves vadītājs un ilgus gadus arī Piensaimniecības valdes priekšsēdētājs.

Otrā pasaules kara laikā, tāpat kā citur, Dekšāru zemi klāja tranšejas, sprāga lādiņi... Par lauku dzīvi Dekšārēs 40. gados saglabājušās pavisam skopas ziņas. Zināms, ka, piemēram, linu plūkšanas sacensībās 1940. gadā atzinības rakstu saņēma Jevgēnijs Svalbe.

Pēc kara lauku ļaudis turpināja kopt zemi ar zirgiem, kas vēl bija palikuši. Labākos zirgus paņēma armijas vajadzībām.

1948. gadā tautā sāka kļīst valodas par kolhozu dibināšanu. Daži kolhozi Latvijā jau bija izveidoti. Dekšāru ciema zemnieki kategoriski atteicās apvienoties kolhozā. Taču nāca baigā 1949. gada 25. marta nakts, un pēc masveidīgas turīgo ģimeņu izsūtīšanas uz Sibīriju zemnieku pretestība bija salauzta. Pāris nedēļas vēlāk gandrīz visi zemnieki »brīvprātīgi« uzrakstīja iesniegumus par iestāšanos kolhozā. Šim procesam sākumā vēl preti turējās daži zemnieki Oženieku, Bokānu un Dekšāru sādžā, kā arī Varakļānu Jaunsaimniekos.

1949. gada pavasarī izveidojās kolhozs »Straume«, kas apvienoja Mālnieku, Puduļu un Pastaru sādžu; kolhozs »Padomju Latgale« – Trokšas, Son-

dorus un Trūpeņus; kolhozs »Slava« – Obelišku zemniekus. Tajā pašā laikā Stiuku, Madžuļu un Griuženieku zemnieki apvienojās kolhozā »Upmalieši«, bet brangavieši – kolhozā »Jaunā Brangava«.

Nāca 1950. gads, un reizē ar to – visu atlikušo zemnieku saimniecību iesaistīšana kolhozos un mazo kolhozu apvienošana. Varakļānu Jaunsaimniekos izveidojās kolhozs »Vienotā saime« (priekšsēdētājs Boļeslavs Broks), kam drīz pievienojās Oženieku un Bokānu zemnieki. Kopā ar kolhoziem »Upmalieši« un »Jaunā Brangava« izveidojās jau samērā liels kolhozs ar nosaukumu »Vienotā saime« (priekšsēdētājs Pēteris Zeps). Priekšsēdētāji mainījās: Vitālijs Ikaunieks, Minajs Morozovs, Juris Eriņš. No 1956. gada kolhozu vadīja Mihails Kukuškins, no 1960. gada – Leokādija Drele.

1950. gads nāca ar izmaiņām arī Dekšāru ciema otrās puses kolhozos. Apvienojoties kolhoziem »Straume«, »Padomju Latgale« un »Slava«, kā arī Dekšāru sādžas zemniekiem, izveidojās kolhozs »Dzirkstele«. Līdz 1954. gadam to vadīja Pēteris Gilučs, pēc tam – Parfirijs Vorobjovs, Juris Bērziņš, no 1956. gada Aleksejs Sušpanovs, no 1960. gada – Ernests Kolosovskis. Tā no 1950. līdz 1962. gadam Dekšāru ciemā pastāvēja divi kolhozi – »Vienotā saime« un »Dzirkstele«.

Tālāk lai stāsta toreizējo rajonu (Varakļānu, Viļānu un Rēzeknes) laikrakstos publicētie raksti un to fragmenti.

PĻAUJ ILGGADĪGOS ZĀLĀJUS

Iestājies pats labākais siena pļaujas laiks, un kolhozi steidz nodrošināties ar augstvērtīgu lopbarību nākošajai ziemai. To dara arī Dekšāres ciema kolhozā »Straume«. Šai kolhozā 17. jūnijā sāka pļaut ilggadīgos zālājus. Pļaušanu uzsāka 1. brigāde, ko vada

Aleksandrs Latkovskis. Pirmais kolhozā ar pļaujmašīnu uz lauka izbrauca Francis Tomiņš un nopļāva 2 ha ilggadīgo zālāju. Kolhoznieki nosprieduši lopiem sagādāt pietiekošā vairumā kā rupjo, tā sulīgo barību. Kolhozs nopļaus 45 ha pļavu. Sagatavotas 2 tvertnes (36 t tilpumā) skābbarībai. Šinīs dienās tās piepildīs.

Tuvojoties Padomju Latvijas 10. gadadienai, kolhozs paaugstina darba saistības, lai to sagaidītu ar labiem panākumiem darbā.

(V. Podnieks, «Staļina Karogs», 1950)

MAZIE KOLHOZI APVIENOJĀS

Kopsapulcē, kas notika š. g. 4. jūlijā Dekšāru ciema kolhozā «Jaunā Brangava», piedaloties arī arteļu «Upmalieši» un «Vienotā saime» biedriem, visi kolhoznieki izteicās par šo kolhozu apvienošanu.

19. jūlijā kolhoznieku apvienotā kopsapulce ievēlēja jaunā kolhoza priekšsēdētāju, valdi piecu cilvēku sastāvā, revīzijas komisiju un pieņēma lauksaimniecības arteļa statūtus. Par apvienotā kolhoza priekšsēdētāju ievēlēja bijušo «Upmaliešu» priekšsēdētāju Pēteri Zepu, atstājot kolhozam nosaukumu «Vienotā saime».

Sapulcē piedalījās arī rajona pārstāvis b. Cvetkovs, kurš pastāstīja par kolhozu apvienošanās svarīgumu un liela kolhoza ievērojamām priekšrocībām, kā arī deva norādījumus par jaunā kolhoza turpmākajiem uzdevumiem un darba organizāciju.

(A. Zirnītis, «Staļina Karogs», 1950)

PAVĒRUŠĀS PLAŠAS IESPĒJAS

Mūsu kolhoza kopplatība sasniedz 2500 ha. Tajā ir 5 laukkopības brigādes, lopkopības fermas ar vairāk nekā 250 liellopiem, vairākiem desmitiem cūku

un aitu, ievērojamu daudzumu mājputnu. Bez tam kolhozā ir dažādi palīguzņēmumi – zāgētava, smēde, dzirnavas, atslēdznieku un sedlinieku darbnīcas.

Lai visa šī plašā saimniecība varētu sekmīgi un saskaņoti darboties, liela nozīme ir pareizai darba organizācijai un noteiktam darba plānam gan visam kolhozam, gan katrai atsevišķai nozarei.

Mūsu kolhozā katru pēcpusdienu notiek brigadieru sanāksmes, kurās apspriež darba gaitu kolhozā. Sanāksmēs brigadieru atskaitās par iepriekšējā dienā paveikto un saņem konkrētus uzdevumus nākošai dienai. Šāda kārtība dod iespēju vienmēr zināt stāvokli katrā brigādē un fermā un laikus organizēt pasākumus darba uzlabošanai. Brigadieru ražošanas apspriedes ievērojami palielina kolhoza vadošo darbinieku atbildību par viņiem uzticētajiem pienākumiem un uzlabo darba disciplīnu.

Atsevišķā ugunsdrošā ēkā iekārtojām smēdi, atslēdznieku un galdnieku darbnīcu. Visas atvestās mašīnas un citu inventāru novieto nojumē.

Ievērojami uzlabojusies darba disciplīna. Daudzi kolhoznieki rāda labu piemēru sociālistiskā attieksmē pret darbu un sabiedrisko īpašumu. Tā kolhoznieces Agnese Madžule un Juliana Broka laukkopībā izstrādājušas ap 235 izstrādes dienām katra. Labi panākumi darbā ir arī kolhozniekiem Antonam Klušam, Jānim Mālniekam, Jāzepam Brokam un citiem. Lopkopēja Eleonora Madžule gada izslaukuma plānu izpildījusi par 125 procentiem.

(P. Gilučs, «Staļina Karogs», 1950)

STEIDZ ZIEMĀJU PĻAUJU

Par ātrāku rudzu pļaujas pabeigšanu sacenšas Dekšāru ciema lauksaimniecības arteli «Vienotā saime». Katru dienu kolhoza tīrumos strādā 6 pļaujmašīnas.

Latvijas Nacionālā

bibliotēka

17

0304054495

Līdz 12. augustam kolhozā bija nopļauti 75 ha rudzu.

Labākie panākumi ražas novākšanā ir 2. laukkopības brigādei. Čaklākais šīs brigādes pļāvējs Jānis Svalbs un kūlišu sējējas Z. Ošiņa un J. Savicka ik dienas pārsniedz savas izstrādes normas.

(A. Zirnītis, «Staļina Karogs», 1950)

APAR ZEMI PAVASARA SĒJAI

Kolhozā «Vienotā saime» spraigi turpinās rudens aršana. Līdz 12. oktobrim kolhozā bija aparti 126 ha zemes.

Vislabākie panākumi rudens aršanā ir 2. brigādei, kur jau aparti 35 ha. Sekmīgi aršana veicas arī citās brigādēs.

«Vienotās saimes» kolhozniekiem rudens aršanā palīdz Stirnienes MTS traktors.

(A. Zirnītis, «Staļina Karogs», 1950)

KUĻ UN PIEGĀDĀ LABĪBU VALSTIJ

Novākt ražu laikā bez zudumiem un pirms termiņa norēķināties ar valsti labības piegādē – katra kolhoza un kolhoznieka šīsdienas svarīgākais uzdevums.

– To labi izprot Dekšāres ciema lauksaimniecības arteļa «Vienotā saime» kolhoznieki. 12. augustā kolhoznieki uzsāka labības kulšanu. Līdz 17. augustam rudzi bija nokulti trijās brigādēs.

15. augustā kolhozs uzsāka labības piegādi valstij. Trijās dienās tika nodots pāri par 12 tonnām rudzu.

Kolhoza «Vienotā saime» kolektīvs apņēmās šīs dienās beigt kulšanu un izpildīt savas saistības ar valsti labības piegādē.

(A. Zirnītis, «Staļina Karogs», 1950)

SIENA PĻAUJA IZVĒRŠAS

Dekšāru ciema kolhozā «Vienotā saime» uzsāka masveida siena novākšana. Strādājot ar pļaujmašīnām, kolhoznieki Matīss Zeimulis, Jāzeps Strods un Antons Mālnieks pirmajās dienās nopļāva vairāk nekā 15 ha pļavu zāles un āboliņa. Šajās dienās kolhoza ļaudis pļāvās izgāja arī ar rokas izkaptīm.

(Ā. Borbals, «Staļina Karogs», 1951)

PĀRCEĻAS UZ KOLHOZA CIEMATU

Dekšāru ciema kolhozā «Dzirkstele» sekmīgi turpinās kolhoznieku dzīvojamo ēku, kā arī saimniecības ēku pārvietošana neizjauktā veidā uz ciematu. Šajā darbā kolhozniekiem labs palīgs ir Stirnienes MTS traktors.

Uz ciematu jau pārvestas būvbrigadieru Jāzēpa Broka, koksagīza posminieka Konstantīna Sondora, kā arī kolhoznieku K. Morozova, K. Sondora un J. Sondora dzīvojamās mājas. Bez tam ciematā pārvestas arī vairākas saimniecības ēkas.

(Z. Zile, «Staļina Karogs», 1951)

BEIDZ CEĻU LABOŠANU

Dekšāru ciema kolhozā «Vienotā saime» pilnā gaitā norit ceļu labošanas darbi. Grants vešana uz vietējās nozīmes ceļiem jau pilnīgi pabeigta, grāvji iztīrīti un padziļināti. Pašlaik kolhoznieki beidz labot tiltu.

Centīgākie ceļu labošanā ir 1. – b. Justa – brigādes kolhoznieki. Labus panākumus šajā darbā guvuši arī b. Zeimuļa vadītās 3. brigādes ļaudis.

(A. Grieze, «Staļina Karogs», 1951)

SAGATAVO AUGSNI ZIEMĀJU SĒJAI

Dekšāru ciema kolhozs «Vienotā saime» viens no pirmajiem rajonā uzsāka neaizņemto papuvju aršanu. Līdz 31. maijam lielākā daļa papuvju – ap 60 ha platībā – bija jau aparta.

Kolhozniekiem daudz palīdzēja Stirnienes MTS traktoristi bb. Strods un Svalbs, kuri strādāja lielākajos tīrumos.

Reizē ar traktoru papuvju aršanu veica arī ar zirgiem. Labi panākumi šajā darbā bija kolhozniekiem Jānim Briškam, Vitoldam Cvilikovskim, Jūlijai Latkovskai un vairākiem citiem.

Tagad kolhoza «Vienotā saime» kolhoznieki papuvju aršanu rosīgi turpina, lai pabeigtu šo svarīgo darbu labākajos agrotehniskajos termiņos.

(J. Arājs, «Staļina Karogs», 1951)

STĀDA KARTUPEĻUS VIRS PLĀNA

Dekšāru ciema lauksaimniecības arteļa «Vienotā saime» kolhoznieki ar labiem panākumiem veica kartupeļu stādīšanu.

Kartupeļus stādīja rudenī uzartā, labi mēsloātā un sastrādātā augsnē. Augsnes sagatavošanā kartupeļu stādīšanai čakli strādāja kolhoznieki A. Mālnieks, J. Zeps, T. Strode, J. Poča un citi. Viņi regulāri izpildīja un pārsniedza izstrādes normas. Kartupeļu stādīšanā labākās sekmes bija J. Tučai, V. Justei, V. Strodei, J. Jaundzamai, K. Mālniecei un A. Sviļānei.

Tagad kolhoznieki turpinās kartupeļu stādīšanu virs plāna. Šim nolūkam jau sagatavoti vairāki hektāri augsnes.

(B. Lapa, «Staļina Karogs», 1952)

PIRMO REIZI VADA TRAKTORU

15. aprīlī lauksaimniecības arteli «Vienotā saime» uzsāka aršanu Stirnienes MTS 3. brigādes traktoristes-mehaniķi G. Strušele, V. Madžule un J. Ikaunieci, kas traktorū vadīja pirmo reizi. Viņās nesēn sekmiģi beigušās traktoristu kursus.

(J. Ikaunieks, «Staļina Karogs», 1951)

AUDZĒ SUDRABLAPSAS

Dekšāru ciema lauksaimniecības arteļa «Dzirkstele» kolhozieki nopietnu vēribu pievērsē dažādu paligzozaru attīstīšanai. Iepriekšējos gados te ar labiem panākumiem strādāja dārkopības posms. Kolhozieki ievērojamu platību apstādījuši ar augļu kokiem.

Tagad kolhozs «Dzirkstele» pirmais mūsu rajonā pievērsies jaunai, ienesīgai nozarei – kažokzvēru audzēšanai. Iegādātas 8 sudrablapsas, tām iekārtotas nepieciešamās mītnes. Sudrablapsu kopšana uzticēta kolhozniecei Veronikai Pastarei, kas speciālos kursus apgūvusi nepieciešamās zināšanas.

(J. Broks, «Staļina Karogs», 1953)

TEICAMAS LOPKOPES

Kolhoza «Vienotā saime» lopkopes darba gadu beidz ar ievērojamiem panākumiem izslaukuma kāpinājumā. Viņas apņēmās gadā izslaukt no katras govē 1700 litru piena.

Labākā kolhoza lopkope Anna Strode ievērojami pārsniedza uzņemtās saistības un no viņas kopšanā nodotajām 10 govīm izslauca caurmērā 2165 litrus piena no katras govē. Viņa jau no pirmajām kolhoza

pastāvēšanas dienām strādā kā lopkopēja – rūpīgi un pašreizdzīgi kopj viņai uzticētās govīs un nemitīgi gādā par to, lai katra darba diena būtu ieguldījums tālākā izslaukuma celšanā.

Rajona lauksaimniecības nodaļa b. Strodi kā labāko lopkopēju izraudzījusi braukšanai uz apgabala pirmrindnieku sanāksmi.

Gada plānu pārsniegusi arī lopkope Veronika Strode. Viņa caurmērā no katras govīs izslaukusi vairāk nekā 1700 litru piena un no viņas 12 kopšanā nodotajām govīm saņēmusi un saglabājusi 13 teļus.

Ar savu teicamo darbu izceļas lopkope b. Žaunere. Viņa izslaukusi no 8 viņas kopšanā nodotajām govīm vairāk nekā 2000 litru piena no katras. Viņa kopā ar citām lopkopēm nolēma celt izslaukumus šajā gadā un izēdināt lopiem ar kaļķošanas metodi sagatavotus salmus. Viņas lopiem izēdina skābbarību un skujas, līdz ar to jau tagad paceļot izslaukumu. Pašlaik beidz iekārtot platformas salmu apstrādāšanai.

Kolhoza valde rūpēsies par to, lai čaklās lopkopes saņemtu prēmijas par savu labo darbu.

(A. Miežis, «Staļina Karogs», 1953)

ČAKLS KOLHOZNIEKŠ

Dekšāru ciema kolhozā «Vienotā saime» ne velti par visčaklāko kolhoznieku sauc Jāni Brišku.

Viņš centīgi piedalās visos lauksaimnieku darbos, vienmēr pārsniedz izstrādes normas.

Sevišķi čakli J. Briška strādā ražas novākšanas periodā. Viņš jau izstrādājis 425 izstrādes dienas.

Par savu čaklo darbu b. Briška saņems pienācīgu atalgojumu.

(Ā. Borbals, «Staļina Karogs», 1953)

TEICAMA LOPKOPĒJA

Dekšāru ciema kolhoza »Dzirkstele« labākā lopkopēja ir Konstancija Urka. Viņas kopšanā nodotas 9 govīs. Laba darba rezultātā b. Urka ieguvusi samērā augstus izslaukumus.

K. Urka labi kopj arī teliņus līdz to nodošanai jaunlopu kopējām. Teliņu dzīvsvara pieaugums diennaktī ir caurmērā 600 grami. Biedrene Urka no viņas kopšanā nodotajām govīm saglabājusi visus iegūtos teliņus.

(Ā. Borbals, »Stalīna Karogs«, 1953)

IEVĀC SIENU

Dekšāru ciema lauksaimniecības arteli »Vienotā saime« masveidīgi izvērsta sienu pļauja. Katru dienu kolhoza pļāvās strādā 6 zāles pļaujmašīnas. Kolhozā jau nopļauti vairāk nekā 45 ha dabisko pļavu.

Uzsākta arī sienu novākšana. 30 tonnu augstvērtīga sienu samests kaudzēs.

Čakli sienu novākšanas darbos strādā bb. Strode, Skuruls, Briška un citi.

(Ā. Borbals, »Stalīna Karogs«, 1953)

CŪKKOPE PĀRSNIEGUSI SIVĒNU RAŽOŠANAS PLĀNU

Izcilus panākumus darbā guvusi kolhoza »Vienotā saime« cūkkope Vladislava Ikauniece. Šogad viņa izpelnījusi 788,13 izstrādes dienas, bet lopkopības gadā caurmērā no katras sivēnu mātes ieguvusi un saglabājusi 15 sivēnus. No sivēnmātēm Dukure un Dundaga iegūti un saglabāti 21–22 sivēni. Rezultātā ražošanas plāns pārsniegts par 21 sivēnu.

Kolhoza valde atzinīgi novērtējusi čaklās cūkkopes darbu. Par virs plāna saražotajiem sivēniem viņa saņems prēmijā trīs sivēnus.

Šajā lopkopības gadā čaklā cūkkope apņēmusies strādāt vēl labāk, jo sasniegtais nebūt nav robeža.

(L. Strušele, kolhoza «Vienotā saime» fermas pārzine; «Staļina Karogs», 1954)

* * *

Jau ceturto gadu kolhozā «Vienotā saime» par putnkopēju strādā Veronika Mugureviča. Šai laikā viņa uzkrājusi bagātīgu darba pieredzi. Pateicoties viņas čaklajam darbam un rūpīgai mājputnu kopšanai, no gada gadā cēlusies vistu dējība. Šogad no katras viņas kopšanā nodotās vistas iegūtas 87 olas.

(«Staļina Karogs», 1954)

GATAVOJAS PAVASARIM

Dekšāru ciema kolhozā «Dzirkstele» jau laikus gatavojas pavasara sējai. Klētnieka b. Locāna vadībā atbērts, attīrīts un novietots dezinficētās noliktavās sēklai nepieciešamais graudu daudzums – 196 centneri graudu. Sēklai atlasīti arī 1125 centneri kartupeļu.

Sējumu virsmēslošanai kolhozs iegādājies 100 tonnas minerālmēsli. Uz tūrumiem ved arī kūtsmēslus.

(A. Ērglis, «Staļina Karogs», 1954)

STEIDZ NORĒĶINĀTIES AR VALSTI

Lauksaimniecības produktu sagādes valsts plāna savlaicīga izpilde – svarīgs un atbildīgs uzdevums. Tādēļ arī vairāku rajona kolhozu vadība cenšas pēc

iespējas ātrāk norēķināties ar valsti to piegādē. Piemēram, Varakļānu ciema lauksaimniecības artelis «Gaišais ceļš» (priekšsēdētājs b. Čačka) ar uzviju izpildījis 1954. gada plānu olu piegādē valstij. Tuvākajā laikā šeit pilnīgi pabeigs arī piena piegādi.

Dekšāru ciema kolhozs «Vienotā saime» (priekšsēdētājs b. Eriņš) gaļas piegādes plānu valstij izpildījis par 87 procentiem, bet piena – par vairāk nekā 70 procentiem.

Sekmīgi lauksaimniecības produktu piegādi valstij veic arī vairāki citi mūsu rajona kolhozi.

(Ā. Borbals, «Staļina Karogs», 1954)

PABEIGTA CUKURBIEŠU SĒJUMU KOPŠANA

Kolhozā «Vienotā saime» ar cukurbietēm šopavasār apsēja 15 ha. Tiklīdz parādījās pirmās nezāles, sākās cukurbiešu sējumu kopšana. Sevišķi spraigi šis darbs ritēja pēdējā laikā, kad ap 40–50 kolhoznieku retināja, ravēja un virsmēsloja bietes.

Tagad cukurbiešu sējumu ravēšana, retināšana un virsmēslošana pabeigta, un kolhoznieces strādā pie kukurūzas kopšanas un siena ievākšanas.

(K. Naglis kolhozā «Vienotā saime»; «Staļina Karogs», 1955)

SĒJ KUKURŪZU

Lauksaimniecības arteļa «Vienotā saime» b. Strodes vadītajā laukkopības brigādē kolhoznieki kopā ar sajiem šefiem – vidusskolas audzēkņiem – 18. un 19. maijā uzsāka kukurūzas sēju. Sējot pēc kvadrātlīdzdu metodes, apsēti turpat 3 hektāri.

Pie kukurūzas sējas centīgi strādāja skolēni bb. Počs, Naglis, Kokare un citi.

(V. Strode kolhozā «Vienotā saime»; «Staļina Karogs», 1955)

KOLHOZNIKĪEM AVANSĀ IZSNIEDZ GRAUDUS

Labi noauguši ziemāji kolhoza «Vienotā saime» druvās. Pirmais izkūlums liecina, ka vidējā raža caurmērā sola turpat astoņpadsmit centnerus rudzu no hektāra. Lai ieinteresētu kolhozniekus darbā, kolhoza valde nolēma uz katru izstrādes dienu, kas izstrādātas līdz 1. augustam, izsniegt pa kilogramam rudzu, bet uz pusgadā nopelnītajām izstrādes dienām – pa 200 gramiem kviešu.

Pašlaik kolhoznieki tieši no kaltes saņem izkaltētus graudus avansā. Atsevišķas kolhoznieku ģimenes un kolhoznieki, kas čakli strādājuši, saņem avansā vairākus centnerus graudu. Piemēram, Aleksandra Strušeļa ģimene saņēmusi vairāk nekā 12 centnerus rudzu, bet otrās laukkopības brigādes kolhoznieks Jānis Briška viens pats saņēma 312 kg rudzu un 53 kilogramus kviešu.

(R. Garančs, kolhoza «Vienotā saime» reķinvedis; «Staļina Karogs», 1956)

MEHANIZATORE-PIRMRINDNIECE GENOVEFA STRUŠELE

Pirmais traktors, uz kura nācās strādāt, bija mazais riteņnieks U-2. Jau ar pirmajām patstāvīgā darba dienām b. Strušele strādāja ar degsmi, rūpīgi kopa uzticēto tehniku, vienmēr centās laikā novērst defektus. Taču trūka vēl pieredzes. Traktors bieži niķojās. Nācās griezties pēc padoma pie pieredzējušiem traktoristiem, pamācīties no viņiem. Un rezultāti neizpalika. Traktors Genovefas rokās kļuva arvien paklausīgāks, bet arums vai kultivējums – aizvien līdzienāks.

Ar katru gadu, ko Genovefa Strušele nostrādāja uz

traktora, auga viņas darba pieredze, palielinājās paveiktā darba daudzums un kvalitāte. Pagājušajā gadā izstrādes uzdevumu viņa izpildīja gandrīz pusotrkārtīgi.

(«Staļina Karogs», 1956)

IERINDAS KOLHOZNIECE JŪLIJA STRODE

Ja kolhoza «Vienotā saime» kantorī jautāsim pēc labākajiem kolhoza ļaudīm, darba pirmrindniekiem, tad dzirdēsim vienu otru jau pazīstamu vārdu. Bet II laukkopības brigādes kolhoznieces Jūlijas Strodes vārdu te neiedomāties minēt. Viņa ir parasta ierindas kolhozniece, nekādas rekordražas nav izaudzējusi, izstrādes dienu skaits arī nesniedzas tūkstošos. Taču daudziem kolhozniekiem gan nāktos ņemt paraugu no šīs gados jau pavecās sieviņas!

Kaut gadu skaits Jūlijai Strodei jau krietni ievirzījies septītajā gadu desmitā, viņa diendienā redzama lokāmies kolhoza druvās. Un kādos tikai lauku darbos nav redzama šī augumā sīkā, bet citādi ņiprā un enerģiskā darba darītāja. Ja bieži vien daudzi kolhoznieki izvairās no brigadiera norīkojuma darbā, meklējot sev tādu darbu, kur var «izsist» vairāk izstrādes dienu, tad ne tā rīkojas Jūlija Strode. Viņa nemeklē vieglākos darbus, bet labprāt strādā katru darbu, kas nepieciešams, jo viņai rūp kolhoza labklājība un augšupeja. Pagājušajā gadā vien Jūlijas Strodes darba grāmatiņā bija ierakstītas 222 izstrādes dienas, kas ir godīga, krietna darba labākais apliecinājums.

(«Pa Ļeņina ceļu», 1956)

KOLHOZA PASTNIEKS ANTONS JUSTS

Viens otrs uzskata pastnieka darbu par mazsvarīgu, nenožīmīgu, sak, kas tur nu liels, izvadā tik avi-

zes un vēstules – un lieta darīta. Bet tāds uzskats ir aplams. Pastniekam, sevišķi kolhozos, izvirzās arvien lielāki, atbildīgāki uzdevumi, kuru izpildei jāpieiet ar augstu pienākuma sajūtu. Pastniekam ne tikai laikā jāpiegādā kolhozniekiem pasts, bet reizē arī jābūt visa jaunā izplatītājam, aktīvam agitatoram un organizatoram.

Tieši tāds arī ir kolhoza «Vienotā saime» pastnieks Antons Justs, kas šajā postenī strādā jau no 1952. gada.

Pirms viņa pastnieki kolhozā mainījās kā čigānam zirgi, taču labuma nebija ne no viena. Laikrakstu un žurnālu abonementu skaitu varēja saskaitīt uz abu roku pirkstiem, jo neviens neaprunājās ar kolhozniekiem, kādus preses izdevumus viņi vēlas lasīt, kādi viņa profesijai ir piemērotāki, nepastāstīja, kas jaunāks avīzēs. Pie tam periodiskie izdevumi un vēstules ceļā no pasta uz kolhozu nereti pazuda.

(A. Tauriņš, «Pa Ļeņina ceļu», 1956)

DĀRZENĪ – DARBAĻAUDĪM

Dekšāru ciema kolhozos «Vienotā saime» un «Dzirkstele» šopavasār ar kāpostiem apsēja 1,5 hektārus, kur izaudzēta laba kāpostu raža. Pašlaik abos kolhozos uzsākta kāpostu novākšana. Daļu novāktu kāpostu izlieto talcinieku sabiedriskajai ēdināšanai un daļu nodod valstij.

Pagājušajā nedēļā Stirnienes sagādes punktā kolhozi «Vienotā saime» un «Dzirkstele» nodeva valstij pa 7 tonnām augstvērtīgu kāpostu. 19. septembrī Stirnienes sagādes punkts nosūtīja pirmo vagonu ar kāpostiem Rīgas darbaļaudīm.

(A. Laizāns, «Pa Ļeņina ceļu», 1956)

SACENŠAS VIENA CIEMA KOLHOZI

»Vai tik dzirksteliēši nav aizsteigušies mums priekšā laukkopībā...«, »Mums noteikti jāpārspēj »Vienotā saime« piena izslaukumos, olu ieguvē...« – tādas sarunas ik dienas dzirdamas abos Dekšāru ciema kolhozos, kas savstarpēji sacenšas un viens no otra negrib atpalikt.

Abu kolhozu valdes kopā ar ciema padomes aktīvu, apsverot visas iespējas ražošanā, 1956. gada janvārī izstrādāja konkrētas saistības, paredzot tajās, kas jāsasniedz lauksaimniecības produktu ražošanas kāpināšanā. Pēc tam kolhoza »Dzirkstele« laukkopji un lopkopji izsauca uz sociālistisko sacensību kolhoza »Vienotā saime« kolhozniekus, kas uzaicinājumu pieņēma.

(A. Kociņš, »Pa Ņeņina ceļu«, 1957)

VISAS PAPUVES APSĒTAS

Šogad kolhozā »Dzirkstele« brīvās papuves aizņēma 108 hektārus. Kolhoznieki tās laikus mēsloja un sagatavoja sējai. Prasmīgi organizējot sējas darbus, brīvās papuves visā kolhozā beidza sēt jau aizvakar. Tagad dzirksteliēši sēj rudzus uz aizņemtajām papuvēm, tās atbrīvojot no priekšaugiem un apstrādājot.

(A. Stafekis, »Pa Ņeņina ceļu«, 1958)

SĒJ RUDZUS

21. augustā kolhoza »Vienotā saime« II laukkopības brigāde, ko vada Juris Eriņš, uzsāka ziemāju sēju. Traktorists Broņislavs Svilāns ar traktoru U-2 to dien ar rudziem apsēja 6 hektārus, bet vakar – 10 hektārus. Sēja turpinās. Tai sagatavoti 85 hektāri papuvju.

(H. Svalbs, »Pa Ņeņina ceļu«, 1958)

Kolhoza »Dzirkstele« III – A. Mālnieka vadītajā brigādē sākusies rudzu sēja. Ar traktorsējmašīnu iesēti jaunās ražas graudi 10 hektāru platībā.

(B. Lepers, »Pa Ļeņina ceļu«, 1958)

AUDZĒ JAUNLOPUS KOLHOZAM

Lai sekmētu septiņgades plāna izpildi lopkopības attīstībā, vairāki kolhoza »Dzirkstele« kolhoznieki apņēmušies pa vasaru izaudzēt katrs vienu vai divus jaunlopus. Kolhoza valde nolēmusi iedalīt katram, kas audzēs vienu teliņu, 0,15 ha labu ganību, 70 kg spēkbarības un 70 kg pilnpiena, bet pēc jaunlopa nodošanas atmaksāt 15% no tā vērtības.

Teliņus jau audzē Jūlija Broka, Antoņina Belova, Timofejs Vorobjovs un vairāki citi.

(A. Upenieks kolhozā »Dzirkstele«, »Pa Ļeņina ceļu«, 1959)

RAJONA PADOMES DEPUTĀTA KANDIDĀTE, SLAUCĒJA MARIJA LATKOVSKA

Latkovska gādā, lai bez rupjās barības viņas kop-tās gotiņas saņemtu arī minerālbarību, tāpēc tām netrūkst lopbarības krīta, sāls, trikalcija fosfāta. Tagad b. Latkovskas koptā govju grupa ir viena no produktīvākajām kolhozā.

Dzirkstelieši saka: »Vienalga, kur lai Marija strādātu, viņa parāda, kā vajag strādāt.« Tāpēc viņi b. Latkovsku ievēlēja kolhoza valdē, viņa kā valdes locekle rūpējas par lopkopību, par tās augšupeju.

Kolhoznieki atzinīgi novērtēja Marijas darbu un vienbalsīgi izvirzīja viņu par deputāta kandidāti rajona un ciema padomju vēlēšanām.

(A. Upenieks kolhozā »Dzirkstele«, »Pa Ļeņina ceļu«, 1961)

DUCINA TRAKTORI

Kolhoza «Dzirkstele» cukurbiešu laukos nerimst traktoru rūkoņa. Mehanizatori Pēteris Počs un Jāzeps Madžulis uzsākuši rindstarpu apstrādāšanu.

Tur, kur pāri gājušas viņu mašīnas, paliek tīri zaļie kvadrāti. Sievietes, atnākot ravēt, bija patikami pārsteigtas – kvadrātos nezāļu nebija. Kolhoznieces sāka cukurbiešu retināšanu.

Traktoristi apņēmušies dažās dienās pabeigt rindstarpu rušināšanu visā 30 hektāru platībā. Pēc tam viņi dosies uz kukurūzas tīrumiem.

(A. Upenieks, Viļānu rajona lauksaimniecības arteļa «Dzirkstele» kolhoznieks; «Pa Ļeņina ceļu», 1962)

SHOLASTIKA ČAKULE

Pirms nedēļas uz pieņemšanas punktu tika nosūtīta pirmā grupa bulliņu. Tie svēra 180–190 kilogramu katrs. Un tāds svars sasniegts astoņos mēnešos. Teļkope sola, ka decembrī varēšot nodot visus. Liekas, tas arī ir viss stāsts par manu biedreni, cilvēku, kas dzīvo un strādā man līdzās. Tautā mēdz teikt, ka acis esot cilvēka dvēseles spogulis. Man gribas piebilst, ka arī rokas ir savdabīgs dvēseles spogulis. Sholastikai tās ir stipras, sastrādātas, tulznainas. Nebūs pārspilēts, ja tādas rokas nosauks par zelta rokām. Tās taču rada visas bagātības zemes virsū.

(A. Pastare, Dekšāru ciema kluba vadītāja; «Pa Ļeņina ceļu», 1962)

VIRSMĒSLO ZIEMĀJUS

12. martā kopsaimniecībā «Dzirkstele» uz 3. brigādes ziemāju laukiem traktorists Pēteris Sprūgainis ar minerālmēsļu sējmašīnu, kas piekabināta pie trakto-

ra DT-24, sāka sēt minerālmēslus. Katru hektāru virsmēsloja ar 200 kg superfosfāta, 100 kg kālija sāls, 50 kg fosforīta miltu. Traktorists b. Sprūgainis, lai neizpostītu sējumus, ar tehniku strādā agri no rīta, kamēr vēl zeme sasalusi. Viņš šajās dienās virsmēslojis turpat 25 ha ziemāju. Minerālmēslus uz lauku regulāri ar 4 zirgiem piegādā Hipolits Broks, Edmunds Počs, Jānis Skurulis, Leonards Briška.

(A. Upenieks kolhozā «Dzirkstele», «Pa Ļeņina ceļu», 1963)

DRAUGOS AR DZIESMU

Rīta rūpes beigušās, slaucējas aizgājušas, fermā iestājies klusums. Tikai govīs šņākuļo un kaut kur cauruļvados klusi guldz ūdens. Un pēkšņi, pavisam negaidot, šajā klusumā ielaužas raita melodija: «Mums dziesma palīdz gan strādāt, gan dzīvot/Kā draugs tā ved un/Uz priekšu mūs sauc...»

Šo melodiju skandina sievietes balss, bet drīz vien no slaucēju atpūtas istabas iznāk arī pati dziedātāja – jauna, gaišmataina sieviete. Viņa apstaigā barības galdu, vēl un vēlreiz atkārtodama dziesmas pēdējo pantu. Kas gan tagad var saskaitīt, cik darba Veronika Svalbe ieguldījusi, lai kolhoza ganāmpulks no gada gadā kļūtu labāks! Kopa teļus, ieslauca pirmpienes, palīdzēja laukkopjiem sagatavot sienu, piefermas lauciņā audzēja saknes. Bet vakarā, vēlū pārnākusi mājās, apmīļoja dēlu un atkal prom – uz klubu. Šeit viņu uzskata par visaktīvāko mākslinieciskās pašdarbības dalībnieci.

Un atkal zem fermas velvēm skan sievietes balss. Viņa par saviem dzīves pavadoņiem izvēlējusies darbu un dziesmu.

(M. Nizinska, 1965)

PIENĀKUMS PIRMAJĀ VIETĀ

Grūti pateikt, ar ko vairāk kaimiņu labvēlību ieguvīs Aleksandrs Svalbe – ar savu šofera meistarību vai attieksmi pret sabiedrisko darbu. Visvairāk gan laikam viņam rūpju sagādā sabiedriskā milicijas iecirkņa pilnvarotā pienākumi.

Un cik nav tādu gadījumu! Kāds aizdomīgs cilvēks nezina kādēļ dzīvo bez pierakstišanās, cits paziņo, ka apzagts, trešais lūdz saukt pie kārtības huligānu.... Ārštata pilnvarotajam ir daudz rūpju. Cīnoties pret kārtības pārkāpumiem, jāprot aprunāties ar cilvēkiem, dažkārt jāparāda īsta drošsirdība. Aleksandram izdodas gan viens, gan otrs. Atrazdamies grūtā sabiedriskā postenī, viņš pastāvīgi balstās uz cilvēkiem un vispirms uz saviem pirmajiem palīgiem – kolhoza »Vienotā saime« kārtības sargiem.

(F. Delikatnijs, milicijas iecirkņa pilnvarotais, 1965)

NO KOLHOZA »VIENOTĀ SAIME« PIEREDZES

Pie Jāņa Zeimuļa reiz ar lūgumu griezās kaimiņu brigādes brigadieris: »Pastāsti, kur meklējami tavas brigādes panākumu noslēpumi?»

»Man nav nekādu noslēpumu,« atbildēja Zeimulis »Es ievēroju agrotehnikas noteikumus un pielietoju tos, ņemot vērā vietējos apstākļus.«

Rezultāti, ko dod šāda attieksme pret darbu, runā paši par sevi. Graudaugu raža kolhoza »Vienotā saime« piektajā brigādē ir pati augstākā. 1963. gadā šeit no hektāra izkūla 13 centneru graudu, bet nākamajā – jau 15. Turpretī šogad graudu klēts svars ir 17 centneri no hektāra.

Jo sevišķi laba piektajā brigādē ir rušināmkultūru raža. Un tā nav nejaušība. Kad vasarā brigadieris vienam no kolhozniekiem uzdeva trešo reizi vagot

kartupeļus, tas paraustīja plecus, sak, nevajadzīgs darbs. Nezāles tīrumā ar uguni nevarot atrast. Toties, kad rudenī no šā labi apkoptā tīruma sāka vākt ražu, visi palika vai ieplestām mutēm: vēl nekad kolhozā »Vienotā saime« tīrumos nebija redzēti tik lieli bumbuļi. Vidējā raža no hektāra sasniedza 180 centnerus.

Piektajā brigādē padevās arī cukurbietes. Pirms diviem gadiem to raža bija 179 centneri no hektāra. Pērngad savāca turpat 25 tonnas sakņu. Šis gads bija cukurbietēm nelabvēlīgs. Aukstais pavasaris neveicināja maigo asnu augšanu. Tāpēc saimniecībā vidēji iegūts 100 centneru biešu no hektāra. Turpretī J. Zeimuļa brigādē raža bija divas reizes augstāka – 201 centners no katra hektāra 15 hektāru platībā.

(M. Magone, 1965)

* * *

Izšķirošais vārds plaujā pieder mehanizatoriem un vispirms »druvu kuģu« vadītājiem. Kolhoza »Vienotā saime« kombainierim Pēterim Trokšam tas zināms no personīgās pieredzes. Pērngad ar savu kombainu viņš sociālistiskajās saistībās paredzēto 200 hektāru vietā novāca ražu no 316 hektāriem.

Pēteris Trokša pieder pie tiem cilvēkiem, kuru neveiksmes nebaida, bet liek tikai neatlaidīgāk ķerties pie iesāktā. Tādas neveiksmes viņam bijušas. Agrāk, ne jau šajā gadā, kombains S-4, kurš nebija visai izdevīgs darbam vietējos apstākļos, nereti buksēja. Mehanizators neatlaidīgi meklēja atbildi uz jautājumu, kā tikt vaļā no buksēšanas? Un atrisinājums tika atrasts: mašīnai jāpiestiprina papildus ritenis. Pats Trokša to izraudzījās, pats arī piestiprināja.

Rezultāti bija labi. Darba ražīgums pieauga gandrīz pusotras reizes.

(M. Magone, 1965)

* * *

Kopsaimniecībā »Vienotā saime« daudz uzmanības veltī organiskā mēslojuma sagādei. Vasarā mehanizatori nosusinātajos zāļu purvos kūdru sastumj lielās kaudzēs, kur tā vēdinās un sairst. Iestājoties ziemai, šo kūdru kompostē. Šogad kompostēšanu veic speciāla brigāde, kurā iedalīti pieci traktori un iekrāvējs. Kūdru ved pie Dekšāru fermas, kur to sajauc ar kūtsmēsliem un vircu.

Mehanizatoru brigāde katru dienu sagatavo ap 40 tonnu komposta. Nākamā gada ražai paredzēts izvest uz tīrumiem 5000 tonnu komposta.

Viens no mēslojuma sagādes brigādes labākajiem mehanizatoriem ir Ēvalds Locāns.

(«Znamja Truda»)

KOLHOZAM SAVA ATS

Visās kolhoza »Vienotā saime« fermās, brigadieru mājās, veterinārajā punktā, veikalā, noliktavā nesen uzstādīja pavisam jaunus telefona aparātus. Viļānu sakaru kantora sakarnieku grupa veic pēdējos kolhoza telefonizēšanas darbus, arteļa centrā uzstāda automātisko telefonu staciju.

Drīz vien pirmās brigādes brigadierim Vasilijam Belovam vairs nevajadzēs braukt uz kolhoza kantori pēc kārtējiem norādījumiem, bet veterinārārst J. Latkovskis varēs uzturēt sakarus uzreiz ar visām kolhoza lopkopības fermām.

Pavisam šogad kolhoza »Vienotā saime« vietējam

komutatoram pieslēgs apmēram 20 abonentus. Turpmāk to skaits palielināsies divas reizes.

(E. Kolosovskis, kolhoza «Vienotā saime» priekšsēdētājs, 1966)

JURĢI KOLHOZĀ

Kolhozā «Vienotā saime» nesen nodota ekspluatācijā arteļa valdes jaunā ēka. Plašajās, gaišajās istabās izvietotas jaunas mēbeles, grīda noklāta ar linoleju. Ēkā ir priekšsēdētāja kabinets, atsevišķas istabas grāmatvedības darbiniekiem, speciālistiem, partijas organizācijas sekretāram, kā arī sarkanais stūrītis.

Jaunajā kantora ēkā izvietosies arī Dekšāru pasta nodaļa.

(J. Kalnājs, 1967)

LIETDERĪGI UN GARŠĪGI

...Dūc dzirnavas, uz plīts grauzdējas samaltās linsēklas, bet no spiedes kā liepziedu medus plūst brūngandzeltens šķidrums. Tā kolhozā «Vienotā saime» gatavo lineļļu. «Maiņā saražojam 50–60 litru lineļļas,» saka meistars Lavrentijs Ribakovs.

Šo vērtīgo pārtikas produktu kolhozam ir izdevīgi ražot. Kopš sezonas sākuma pārdotas jau 2 tonnas lineļļas.

(J. Kļava, 1968)

DEKŠĀRĒS CIENĪ LAIKKRAKSTUS

Kolhozā «Vienotā saime» jau izplatīts vairāk nekā tūkstoš laikrakstu un žurnālu. Tas nozīmē, ka nākamajā gadā caurmērā katra ģimene saņems četrus periodiskos izdevumus.

Parakstišanās turpinās. Dekšāru sakaru nodaļas priekšniece Olga Kolosovska saka, ka pastnieki vēl neesot bijuši 40 mājās, kur katrā ziņā pasūtīs divas un varbūt pat vairāk avīzes un žurnālus katrā.

Dekšāru sakaru nodaļa kā pirmā rajonā sasniegusi abonentu skaitu, kāds bija uz šā gada pirmo janvāri. Sakaru darbiniekiem nenācās cilvēkus sevišķi pierunāt.

– Viņi jau pieraduši lasīt avīzes, – saka O. Kolosovska. – Lai tik pamēģina pastnieks aizmirst atjaunot abonentu, tūlīt sekos sūdzības. Pie mums ir ģimenes, kas saņem desmit un vairāk dažādu izdevumu. Tāds ir dzīvnieku mākslīgās apsēklošanas tehniķis Aloīzs Stafeckis, kolhozniece Emīlija Garanča, kas strādā dārzkopībā, un citi. Bet bija laiks, kad cilvēkus vajadzēja aģitēt, lai pasūta kaut vai vienu avīzi.

Kolhozā labi atsaucas par pastnieces H. Garančas un T. Latkovskas darbu. Viņas pazīst ikvienu kolhoznieku, zina, par ko katrs interesējas, un pašas piedāvā, kādus izdevumus pasūtīt pirmām kārtām.

(N. Avjanovs, 1968)

ZĀLES AROMĀTS

Mūsu kolhozā sākušas tarkšķēt siena pļaujmašīnas. Pirmā sētos zālājus sāka pļaut ceturrtā brigāde. Vispirms pļauj sarkano āboliņu.

Nopļauto zāļu patīkamais aromāts virmo arī trešās brigādes pļavās. Šeit straujā tempā veic dabīgo pļavu apļaušanu, kā arī apļauj kultivētās ganības, kur lopi nav paguvuši noēst zāli.

Dažu dienu laikā kolhozā nopļāva ap 30 hektāru āboliņa un dabīgo pļavu. Daļa siena jau sagubota.

(M. Strušeļa, kolhoza «Vienotā saime» grāmatvede, 1968)

PERSONĪGI IEINTERESĒTA...

Jādomā, ka Dekšārēs katrs pazīst Leonoru Cepli. Pēc Daugavpils Pedagoģiskā institūta beigšanas viņa strādā par skolotāju astoņgadīgajā skolā. Pirms diviem gadiem Leonoru Cepli ievēlēja par ciema padomes deputāti. Viņa vadīja kultūrizglītības komisiju.

– Par galveno savā darbā, – saka Ceple, – mēs uzskatām pierādīt kolhozniekiem, it īpaši jaunatnei, ka arī tādā nelielā ciemā kā Dekšāres dzīve var ritēt interesanti.

Kas tad īsti liek bijušajai pilsētniecei Leonorai Ceplei tā rūpēties par kolhoza dzīvi? Tāds jau ir viņas raksturs – dzīvot līdzī citu interesēm. Ciema ļaudis viņā novērtēja šo īpašību, Leonoru Cepli otrreiz izvirzot par ciema padomes deputāta kandidāti.

(B. Urka, Dekšāru ciema padomes izpildkomitejas priekšsēdētājs, 1968)

LABI PALĪGI

Juris un Andris Strušeļi jau pagājušajā gadā palīdzēja tēvam ganīt kolhoza lopus. Arī šogad, tiklīdz mācību gads beidzās, viņi augas dienas pavada ganībās.

Leonards Strušelis velti cenšas rītos klusi aiziet no mājām, lai dēlēni ilgāk pagulētu. Nav vēl lāgā ticis līdz fermai, kad Juris un Andris jau klāt.

– Mēs līdz pat brīvdienu beigām palīdzēsim ganīt govīs, – saka brāļi.

Par centīgiem cilvēkiem aug jaunie Strušeļi. Starp citu, govīs, ko viņi gana kopā ar tēvu, ir visproduktīvākās kolhozā «Vienotā saime».

(M. Zimele, kolhoza «Vienotā saime» zootehniķe, 1969)

LABĀ DIENA

Rītos gandrīz vienmēr Veronika Urka pirmā iziet no mājām. Pēc tam, vēlreiz piekodinājis bērniem būt rātniem, mājas atstāj Staņislavs: arī traktorista darba diena sākas agri. Bērni paliek mājās vieni. Lai gan vecākais dēlēns Jānis ir visai saprātīgs un stingrs zēns, tomēr sirds Veronikai joprojām nemiēīga. Bērni vēl mazi, ja, lūk, varētu iekārtot bērnu dārzā...

Bērnudārzu kolhozā »Vienotā saime« vēl tikai projektē. Pašai sēdēt mājās arī negribas. Ģimenes budžetā viņas alga nebūt nav lieka, arī pie fermas ir pieradusi, jo tur strādā kopš 16 gadiem. Sākumā sāpēja rokas – viņas grupā kā par spīti bija sagādājušās cietas govīs. Arī lopbarības nepietika. Patī ceļmalās zaļbarībai pļāva zāli, savā piemājas dārzā audzēja bietes.

Bet kāpēc tagad nestrādāt?! Govīs pienīgas, tīršķirnes, arī ganības tādas, ka, brūnālām guļot, ragi vien no zāles redzami. Izslaukumi labi, arī izpeļņa pienācīga.

...Kad Veronika tuvojas fermai, ciema gaiļi beidz savu pēdējo rīta sasaukšanos. Rīta dzestrums miegu atņēmis kā ar roku. Rasa patīkami dzeldē kājas. Ūdens pilieni rotājas katrā lapiņā, katrā ziedkausiņā. Sākas vēl viena jauka, saulaina diena. Laba diena.

(M. Magone, »Znamja Truda«, 1970)

BEZ ROKU DARBA

Izkaptis, dakšas, grābekļus un citu inventāru, kas nepieciešams, sienu novācot ar rokām, kopsaimniecībā »Vienotā saime« šogad tikpat kā neizmanto. Saimniecībā gatavo skābsienu, un šo darbu veic me-

hanizatori. Apvītināto un ar sāngrābekļiem vālos sastumto zāli Markijans Soboļevs ar kaudžu metēja palīdzību iekrauj traktoros, ar kuriem aizved to uz Griuženieku fermu, kur uzbūvēta betonēta tranšeja. Jāzeps Inčs un Aleksandrs Krištopš ar saviem traktoriem masu noblietē.

Šogad no sētajām zālēm sagatavosim vairāk nekā 800 tonnu skābsiena.

Kolhozā pilnā sparā noris siena sagatavošana.

(E. Kolosovskis, kolhoza «Vienotā saime» priekšsēdētājs; «Znamja Truda», 1970)

DĀSNAIS RUDENS

Lielu nozīmi šogad piešķirām sēklu kvalitātei un to pirmssējas apstrādei. Visus laukus apsējām tikai ar pirmās un otrās klases šķirnes sēklām, kuras pirms izsējas kodinājām un apsildījām saulē. Lielu daļu sēklu izsējām augsnē kopā ar granulēto superfosfātu. Veģetācijas periodā sējumus rūpīgi kopām. Visā graudaugu platībā izdarījām ķīmisko ravēšanu. Tomēr ražas likteni galvenokārt izšķīra cilvēki. Tie ir mehānizatori Aleksandrs Kristaps, Staņislavs Burko, Roberts Počs, Pēteris Trokša, Jānis Strods un daudzi citi.

Šogad sperts liels solis uz priekšu graudaugu ražības celšanā. To diemžēl vēl nevar teikt par kartupeļu, sakņaugu un skābbarības kultūru audzēšanu. Šo kultūru ražība joprojām ir iepriekšējā līmenī.

Šāgada rezultātu analīze dos iespēju atklāt tās vai citas kultūras audzēšanā pieļautās kļūdas, celt zemkopības kultūru un labāk sagatavoties nākamajam pavasarim.

(Z. Veipa, kolhoza «Vienotā saime» zootehniķe; «Znamja Truda», 1971)

IZMANTOJOT VISAS REZERVES

Šogad ganību periodam gatavojāmie laikus un ļoti rūpīgi: ganībām devām bagātīgu mēslojumu, uzstādījām elektriskos »ganus«. Rezultāti nelika ilgi gaidīt: maijā ieguvām par 6 tonnām piena vairāk, nekā tai pat periodā pagājušajā gadā. Jūnijā starpība palielinājās līdz 26 tūkstošiem. Bet tad iestājās karstais un sausais jūlijs, un ganāmpulka produktivitāte sāka samazināties.

Vajadzēja steidzīgi rīkoties lietas labā. Pie tam bija izmantoti zaļā konveijera resursi: lopiem jau bija izēdināts viss viķauzu mists. Tāpēc steidzīgi uz Lubāna pļavām nosūtījām jaunlopus, bet govīm sākām izēdināt koncentrēto lopbarību. Noteicām stingru normu – 200 gramu, rēķinot uz katru izslauktā piena litru. Vēlāk, kad sākām novākt saknes, barības devās ieviesām arī sakņaugu sulīgās lapas. Tā, izmantojot visas esošās rezerves, mēs pārvarējām grūtības un kāpinājām ganāmpulka produktivitāti.

Krietns nopelns te bija arī ganiem A. Latkovskim, L. Trušelim, slaucējām A. Počai, V. Urkai, V. Slokai, mehanizatoram P. Svalbam un citiem.

(A. Počs, kolhoza »Vienotā saime« zootehniķis; »Znamja Truda«, 1971)

SMARŽO CERĪŅI

Jaungada dāvanai katrs cenšas atrast kaut ko skaistu. Rēzeknes rajona kolhoza »Vienotā saime« dārznieks Pēteris Sprūdžs Jaungada veltei izaudzējis ceriņus. Decembra salā tie kupli saziedējuši kolhoza oranžerijā, piepildot to ar reibinošu pavasara smaržu.

Kolhoza dārznieka »valstībā« visu ziemu neapdzīst rožu, neļķu, tulpju un ceriņu varavīksne. Pēc ziediem uz »Vienoto saimi« brauc ne tikai no Rēzeknes, bet arī no Madonas, Preiļiem un Balviem.

(LTA korespondents, »Znamja Truda«, 1971)

SLAUCĒJA VALENTĪNA LATKOVSKA

Renāte ir Valentīnas Latkovskas milule. Slaucējas virsvalka kabatā allaž glabājas maizes garoziņa vai cukurgrauds. Barojot un slaucot, Latkovska govīs vienmēr apmiļo.

Kolhoza zootehniķis apgalvo, ka tieši ar šo attieksmi pret dzīvniekiem daudzējādā ziņā arī izskaidrojami Valentīnas Latkovskas panākumi. Pārējām slaucējām govīs taču nav sliktākas, arī barību saņem to pašu, bet, lūk, piena dod mazāk. Pagājušajā gadā V. Latkovska apņēmas izslaukt 3180 kilogramu piena no katras govīs, bet izslauca 3,5 tūkstošus.

Valentīna mīl savu darbu. Bieži pat brīvdienās atnāk uz fermu. Piedāvāja viņai vieglāku darbu – atteicās.

Valentīna Latkovska ar nepacietību gaidīja to dienu, kad celtnieki nodos ekspluatācijā jauno fermu. Tā atrodas netālu no mājām, arī strādāt būs vieglāk, jo slaukšana mehanizēta.

Kad kolhozā apjautājies, kas ir saimniecības labākais lopkopis, visi vienbalsīgi paziņo: slaucēja Valentīna Latkovska.

(LTA korespondents, «Znamja Truda», 1971)

PĒDĒJĀS TONNAS

Katru rītu pie Varakļānu pienotavas pieņemšanas punkta apstājas autocisterna ar kolhoza «Vienotā saime» emblēmu. Šoferis Juliāns Latkovskis ik dienas atved 1600–1700 kilogramu piena. Kopsaimniecība nodod valstij pēdējās tonnas piena piecgades pirmā gada kontā.

Neraugoties uz šās vasaras nelabvēlīgajiem klimatiskajiem apstākļiem, kolhoza lopkopji panākuši piena lopu ganāmpulka produktivitātes pieaugumu.

Desmit mēnešos caurmērā no govīs izslaukts par 140 kilogramiem piena vairāk nekā šai pat laika posmā pagājušajā gadā.

Pirmrindas slaucējas Anastasija Poča, Valentīna Latkovska un Veronika Sloka jau pārsniegušas trīstūkstoš kilogramu robežliniju.

Saimniecība nogādājusi uz pieņemšanas punktu vairāk nekā 720 tonnu piena. Līdz gada beigām kop-saimniecība pārdos valstij par 60 tonnām piena vairāk nekā paredzēts uzdevumā.

(A. Pētersons, „Znamja Truda“, 1971)

FEBRUĀRIS KOLHOZĀ »VIENOTĀ SAIME«

Gatavošanās sējai – tagad galvenās, taču ne vienīgās kolhoza »Vienotā saime« ļaužu rūpes.

Lopkopji nolēmuši šajā gadā piena ražošanu palielināt par 800, bet gaļas – par 300 centneriem, savas sociālistiskās saistības nostiprina ar darbu. Saimniecība ik dienas piegādā par 300–400 kilogramiem piena vairāk nekā pērnā gada februārī. Labākos rezultātus guvušas slaucēju sacensības līderes Anastasija Poča un Veneranda Burko.

Nesen kolhozs nodeva arī šogad pirmos gaļas lopus. Lai palielinātu gaļas ražošanu, saimniecībā likti pamati aitkopībai. Uzcelta aitu kūts 300 vaisliniecēm. Iepirks tumšgalvainās sugas aitas.

Ziemas laiku kolhoznieki izmanto arī, lai savestu kārtībā ceļus. Izveidota mehanizēta ceļu remonta brigāde. Mehanizatori izved uz ceļa granti. Pavisam tās vajadzēs ne mazāk kā divi tūkstoši kubikmetru. Pavasarī gar paplašinātā lauku ceļa malām izraks grāvjus.

(A. Pētersons, „Znamja Truda“, 1972)

BURKĀNU NOVĀKŠANA MEHANIZĒTA

Novākt ar rokām 6 hektārus burkānu nav joka lieta, pamēģini katru saknīti aiz lakstiem izvilkt no zemes un vēl apgriezt. Speciālu mašīnu šim nolūkam pagaidām vēl nav, sākām paši meklēt paņēmienu, kā mehanizēt šo darbietilpīgo procesu. Pagājušajā gadā izmēģinājām divrindu kartupeļu rokamo mašīnu. Nebija slikti – mašīna izcēla no zemes visus burkānus līdz pēdējai saknītei, nopurināja zemi. Arī laksti nav jāapgriež: pirms kartupeļu rokāmās mašīnas mēs burkānu laukā laidām »Orkānu«.

Pērnā gada pieredzi izmantosim arī šogad. Tuvākajās dienās, kad pabeigsim kartupeļu rakšanu, mašīna dosies uz burkānu lauku.

(E. Kolosovskis, kolhoza »Vienotā saime« priekšsēdētājs; »Znamja Truda«, 1972)

ZEMEI SPĒKU DOD CILVĒKS

– Trešās brigādes tūrumi ne ar ko neatšķiras no citām kolhoza »Vienotā saime« zemes platībām, bet tieši šai brigādei jau daudzus gadus pēc kārtas pēc višiem rādītājiem piešķir pirmo vietu sociālistiskajā sacensībā, un pelnīti. Vai daudz brigāžu ir mūsu rajonā, kuras pagājušajā gadā ievāca 253 centnerus biešu?

Zeme deva milzu ražu, bet spēku šai zemei piešķir cilvēki. Tādi kā brigādiere Leontīna Čevere, kas apbalvota ar Darba Sarkanā Karoga ordeni. Šī sīkā, trauslā sievietē šķiet pārpilna neizsīkstošas enerģijas. Vismaz neviens no brigādes locekļiem nekad nav redzējis viņu ar bezpalīdzīgi nolaistām rokām. Viņa – pirmā tūrumā, pēdējā – no tūruma. Uzmundrina piekusušu, pajoko ar sadrūmušu, par vismazākajiem panākumiem paslavē iesācēju traktoristu vai slaucēju.

(M. Magone, »Znamja Truda«, 1973)

ZIEDI SVĒTKIEM

Jau uzsnidzis sniegs, bet zem mūsu kolhoza «Vie-notā saime» siltumnīcu kombināta stikla jumtiem – pavasaris. Trijos korpusos, kas aizņem vairāk nekā 3600 kvadrātmetru, visās varavīksnes krāsās uzziedējušas krizantēmas, neļķes, rozes, kallas...

Kolhoza puķkopji Valentīnas Jaudzemas vadībā šā gada Oktobra svētkiem izaudzējuši ap desmit tūkstošu ziedu.

(Z. Veipa, «Znamja Truda», 1973)

KOLHOZA SUDRABA JUBILEJA

Referātā, ko nolasīja kolhoza priekšsēdētājs E. Kolosovskis, tika minēti daudzi interesanti skaitļi. 1971. gadā kopsaimniecība pirmo reizi no hektāra ievāca 30 centneru graudu, no katras govīs izslauca 3000 kilogramu piena.

Pirms trim gadiem, apbraukājot nelielos Griuženieku tīrumus, agronome Zinta Veipa sapņoja par tiem laikiem, kad šeit izzudis krūmiem aizaugušas pļaviņas un purvaini tīrumu pleķiši. Tagad šis sapnis piepildījies – Griuženiekos veikti meliorācijas darbi, un visapkārt, cik vien acis spēj pārskatīt, plešas miežu lauks. Bet pavisam kopsaimniecībā tagad ir 800 hektāru meliorētas zemes. Kolhoznieki iemācījušies izaudzēt 300 centnerus kartupeļu no hektāra, ievākt 600 centnerus sakņu.

Vai maz iespējams uzskaitīt visu, ko iemācījušies Dekšāru zemnieki, dzīvojot kolhozā? Viņi tagad ir augstas klases mehanizatori, mašīnslaukšanas meistari, puķkopības speciālisti, inženieri, agronomi, grāmatveži, celtnieki.

Kolhoznieki dzīvo labi. Par to bija runa arī svinīgajā sapulcē. Tomēr šajās runās nemanīja pašapmierinātību – tajās viedās rūpes par nākotnes veikumiem, par plāniem, kas vēl realizējami, par trūkumiem, kas nekādā ziņā nav ņemami līdzī kolhoza mūža otrajā ceturksnī.

(M. Nizinska, „Znamja Truda”, 1974)

SEKOJOT LABAJAM PARAUGAM

Monika Strušele ir viena no mūsu labākajām slaucējām. Pagājušajā gadā viņa no katras savas grupas govys izslauca 3835 kilogramus piena. Griuženieku fermā, kur M. Strušele strādā, viņa iemantojusi autoritāti. Slaucējas paraugam seko tie, kam ir mazāk pieredzes un iemaņu. Līdzinoties labākajiem, saņemas arī pārējie. Caurmērā fermā gūti samērā labi rezultāti: pagājušajā gadā izslaukums no govys sasniedza 3720 kilogramu.

Brangovas fermā govju produktivitāte ir vēl augstāka. Un, lūk, Monika Strušele un viņas darba biedres: Valentīna Svilāne, Anna Eriņa, Leokādija Strušele nolēmušas Brangovas fermas slaucējas sacensībā apsteigt. Ar desmitās piecgades pirmajām dienām viņas uzņēmušas augstu darba tempu un patlaban izslauc vairāk piena nekā pagājušā gada janvārī.

(I. Bondare, „Znamja Truda”, 1975)

AIZ CENTNERIEM UN TONNĀM

Daudz laba mūsu kolhozam devusi devītā piecgade. Tieši šai laikā iegūtas mūsu apvidū visaugstākās ražas. Pagājušajā gadā tika sasniegts rekordskaitlis – plašos masīvos ievākts vairāk nekā 40 centneru graudu no hektāra. Šāgada sausā vasara neļāva sasniegt rekordražu. Kas attiecas uz perspektīvu, tad ir uz ko

cerēt. Saimniecībā nosusināts apmēram tūkstošis hektāru zemes. Pēc ganāmpulka blīvuma kolhozs ieņem diezgan labu vietu rajonā. Nākamgad sāksim celt jaunu lopkopības kompleksu.

Kolhozs savu piecgadi pamatos izpildījis. Daudz lauksaimniecības produkcijas devām Dzimentei virs plānotā uzdevuma.

(E. Kolosovskis, «Znamja Truda», 1975)

* * *

Maijs ir tāds saspringts laiks, kad darbs dzen darbu. Vēl nav pabeigta graudaugu sēja, kad jāstāda kartupeļi, jāsēj sakņaugi... Jāiesaistās arī cīņā ar nezālēm. Kolhoza «Vienība» trešajā iecirknī darbi sokas raiti. Lielā mērā tas ir iecirkņa agronoma Bruno Cīruļa nopelns. Viņš labi saprotas ar cilvēkiem, prasmīgi organizē viņu darbu, tāpēc arī darbs sokas.

(«Znamja Truda», 1976)

* * *

Kopsaimniecībā «Vienība» visi 13 kombaini sakārtoti jaunās ražas novākšanai. Sagatavota tehnika, sagatavojušies arī ļaudis. Lai ātrāk un labāk nopļautu labību, kombainieri nolēmuši strādāt grupās. Jaunajam kombainierim Antonam Vanagam uzticēts vadīt vienu no grupām. Viņam padomus dod kolhoza galvenais inženieris Jānis Benislavskis un pieredzējušais kombainieris Pēteris Trokša.

(«Znamja Truda», 1976)

* * *

Izslaukt četri tūkstoši kilogramu piena no katras govīs – tādu robežlīniju cenšas aizsniegt kolhoza «Vienība» piensaimniecības fermu darbinieki. Pirmā to sasniedza viena no vecākajām slaucējām Anna Eriņa. Fermā no-

strādātajos gados viņa izslaukusi tūkstošiem tonnu piena. A. Eriņa arī tagad ir rajona labāko lopkopēju skaitā.

(«Znamja Truda», 1977)

* * *

Desmitiem cilvēku ik dienas apmeklē kolhoza grāmatvedību. Vienam vajadzīga izziņa, otram jāizraksta rīkojums, trešajam – jānoformē pirkums uz nomaksu... Visus vērīgi uzklausa, pieklājīgi iztaujā mūsu galvenā grāmatvede Lonija Piļpuka un vecākā grāmatvede Staņislava Zelmene.

L. Piļpuka 25 gadus strādā grāmatvedībā, arī Staņislavai Zelmenei liels darba stāžs. Skaitļu valstībā viņas ir īstas pavēlnieces: kolhoza grāmatvedības kolektīvs ne vienu reizi vien ticis atzīmēts par teicami nokārtoto grāmatvedības uzskaiti. Arī kolhoznieki apmierināti, ka grāmatvedības darbinieces allaž laipni sagaida, atsaucīgi uzklausa viņu vajadzības.

(E. Kolosovskis, kolhoza «Vienība» priekšsēdētājs; «Znamja Truda», 1978)

1979. GADA KONTĀ

Mālnieku fermas (kolhozs «Vienība») slaucēju kalendārā šobrīd ir 1979. gada otrais mēnesis. Viņas jau septembra beigās bija izpildījušas savas sociālistiskās saistības.

Fermā strādā draudzīgs kolektīvs. Valentīna Latkovska, Fomaīda Orlova, Neonina Erele, Leontīna Nagle un maiņas slaucēja Paulīna Veipa kopā strādā vairāk nekā sešus gadus, pie tam, V. Latkovskas, N. Ereles un F. Orlovas darba stāžs ir ap divi gadu desmiti. Pieredze un savstarpēja izpalīdzība palīdz fermas kolektīvam pārvarēt šā gada grūtības.

(«Znamja Truda», 1978)

DEPUTĀTU KOMISIJA PRASA

Mēs, Dekšāru ciema padomes deputāti, izmantojam jebkuru gadījumu (sapulces, apspriedes, personīgās tikšanās), lai cilvēkiem atgādinātu Padomju Konstitūcijas pamattēzes, pastāstītu par partijas un valdības pieņemtajiem lēmumiem, konsultētu pilsoņus konkrētos darba un ģimenes likumdošanas, kā arī dabas aizsardzības un citos jautājumos.

Pret tiem, ko mūsu pārrunas nespēj ietekmēt, nākas vērsties ar likuma spēku.

Pastāvīgo sociālistiskās likumības un sabiedriskās kārtības sargāšanas komisiju vada bibliotēkas pārzine Lonija Puisāne. Komisijā darbojas kolhoza priekšsēdētāja vietnieks Jānis Benislavskis, saimniecības galvenais inženieris Pēteris Justs un kolhoza noliktavas pārzinis Aloizs Stafeckis.

Protams, četru cilvēku spēkiem vien neko lielu nepaveiksi, tāpēc komisija savā darbā plaši iesaista aktīvistus: deputātus, kolhoza valdes locekļus, komjauņiešus, kārtības sargus, speciālistus. Vairumā gadījumu pasākumi tiek veikti kopīgi ar citām deputātu komisijām, sabiedriskajām organizācijām, kas manāmi paaugstina šā darba efektivitāti.

(M. Sparāne, "Znamja Truda", 1979)

PIECGADI – TRIJOS GADOS!

Laikrakstos mēs aizvien biežāk sastopam paziņojumus par to, ka republikas strādnieki un kolhoznieki izpildījuši individuālos piecgades plānus.

Nesen divus mūsu mehanizatorus arī sveicām ar piecgades uzdevumu izpildi pirms termiņa.

Viens no tiem – traktorists Staņislavs Urka kolhozā strādā pāri par divdesmit gadiem. Viņš izved mēsloju-

mu, ar zemi, pārvadā graudus. Paredzēto 4,650 hektāru vietā ar traktoru T-74 viņš izstrādājis 4780 etalonhektārus. Arnolds Klušs strādā ar traktoru «Belarus», apkalpo cūku fermu, ganības. Piecgades trijos gados viņš aparis vairāk nekā 130 etalonhektārus virs plāna.

Patlaban pirmrindas traktoristi strādā jau 1981. gada rēķinā. Viņu paraugam seko arī pārējie. Lidz PSRS Augstākās Padomes vēlēšanu dienai uz kolhoza tūriem bija izvests 3950 tonnu organiskā mēslojuma, par 700 tonnām pārsniedzot plānu. Sekmīgi noris tehnikas remonts. No 56 traktoriem 49 jau gatavi pavasara lauku darbiem.

(V. Enikova, kolhoza «Vienība» galvenā ekonomiste; «Znamja Truda», 1979)

APBALVOJUMS PAR DARBU

70. gados kolhozā «Vienība» raiti ritēja darbs gan laukos, gan lopkopības fermās.

Atzinības rakstus saņēma Veronika Slūka, Veneranda Strode, Veronika Šodnaka, Veronika Urka, Jānis Strods, Veronika Pastare un daudzi citi.

Ordeņus un medaļas saņēma: Valentīna Latkovska, Aleksandrs Kristaps, Ernests Kolosovskis, Leonīna Čevere, Janīna Strode, Anastasija Poča, Zinta Veipa, Pēteris Trokša, Monika Strušele, Andronijs Golubevs, Roberts Počs, Antons Vanags, Jūlija Čevere, Veronika Inča.

(«Znamja Truda»)

CITĀDI RĪKOTIES NESPĒJ

Ritas Salenieces saimniecībā, tāpat kā kārtīgā dzīvoklī, katra lieta savā vietā. Viss savākts un prasmīgi izvietots. Tūliņ redzams, ka šeit nekas velti zudumā neaiziet, viss tiek izmantots, likts lietā.

Nodibināt šādu kārtību nebūt nav viegli, tāpēc ka saimniecība Saleniecei ir liela: ražošanas iecirknis, kas sastāda pusi no kolhoza «Vienība». Graudaugi vien šogad aizņēma 670 hektārus, un kur nu vēl kartupeļi, kukurūza, bietes, āboliņš... Ar visām šīm plantībām izrikojas viņa – iecirkņa priekšniece.

Lai saprastu, ko nozīmē šis amats, ar to jāiepazīstas ražas novākšanas laikā, kad darbs steidzina darbu, kad to vienlaikus ir desmitiem: kombaini vēl plauj pēdējos miežu hektārus, tiek presēti salmi, likta skābbarība, sākusies ziemāju sēja, novākšanai sagatavoti kartupeļu lauki. Visur strādā cilvēki, darbojas tehnika. Un tai ir paradumi salūzt visnepiemērotākajā brīdī. Arī cilvēki, ko tur slēpt, gadās, ka «paklūp», sevišķi pēc algas dienām. Tāpēc, lūk, iecirkņa priekšniecei jāpagūst visur – visu redzēt, par visu pārūpēties. Iecirkņa kantorītī, kur ir radiotelefons, viņa ierodas ap pusastoņiem, noraida uz kolhoza centru visu informāciju, precizē, ja vajag, arī maina uzdevumus mehanizatoriem. Pēc tam viņas motociklu var ieraudzīt dažādās vietās. Patiesību sakot, kājām pa dienu nostaiģā ne mazāk kā ar motociklu nobrauc: tā tuvāk zemei, tā var vairāk pamanīt.

Saleniece ir sava vārda saimniece: ja solījusi, nav svarīgi, kam – dēlam, vīram, brigadierei, kolhozam – katrā ziņā izpildīs.

(M. Nizinska, «Znamja Truda», 1983)

* * *

Cūkkopības kompleksu sacensībā pēc pērnā gada rezultātiem par labāko atzīta kolhoza «Vienība» Čeveru ferma, bet kolhoza zootehniķis O. Kārkliņš – par labāko speciālistu šajā nozarē.

Ar O. Kārkliņa un kolhoza «Vienība» lopkopju darba pieredzi pagājušajā nedēļā Čeveros iepazīnās rajona cūkkopības fermu brigadierī.

(«Znamja Truda», 1983)

* * *

Kādreiz Silvija Čevere strādāja ciema bibliotēkā, kas apkalpoja kolhoza «Vienība» ļaudis. Pirms trim gadiem viņa kļuva par teļkopi. Jau ar pirmajām dienām jaunā sieviete enerģiski ķērās pie darba. Jaunlopu fermā viņa kopj teļus no desmit dienu līdz sešu mēnešu vecumam. Patlaban viņas grupā ir 104 dzīvnieki. Kopš gada sākuma katrs teliņš diennaktī pieņemas svarā vairāk nekā par 700 gramiem.

Kolhozā jaunā teļkope ir paraugs citiem, viņa iemantojusi ciema ļaužu cieņu.

(«Znamja Truda», 1984)

* * *

Anna Latkovska vada kolhoza «Vienība» piensaimniecības kompleksu. Par viņu var teikt: paaudžu lopkope. Viņas māmuļa Genovefa Svalbe ilgus gadus strādāja par slaucēju, no fermas aizgāja pensijā. 1971. gadā, pabeigusi Dzērbenes lauksaimniecības skolu, Anna savā kolhozā uzņēmās kontrolasistentes pienākumus, neklātienē mācījās lauksaimniecības tehnikumā.

Plaša un rūpju pilna ir Annas saimniecība: viņas pakļautībā strādā turpat piecdesmit lopkopju. To, kā viņiem klājas, kādas rūpes viņus māt, kādas bēdas un prieki, viņa zina ne sliktāk, kā pati savējās. Tātad Annai darbs jāorganizē tā, lai viss ritētu stingri pēc zootehnikas priekšrakstiem. Tikai tādā gadījumā tiks

nodrošināti panākumi un līdz ar to – laba izpeļņa cilvēkiem, labs noskaņojums. Bez šīm rūpēm Annai Latkovskai ir arī pašai savas – ģimene, kurā divi skolēni: Gunta mācās ceturtajā klasē, Raitis – trešajā.

Anna Latkovska bija republikas agrorūpnieciskā kompleksa darbinieku kongresa delegāte, piedalījās savas profesionālās arodbiedrības Vissavienības kongresā, ievēlēta par PSRS agrorūpnieciskā kompleksa darbinieku arodbiedrības CK locekli.

(M. Nizinska, «Znamja Truda», 14.02.1987.)

GALVENAIS INŽENIERIS

Pēteris Justs ir vietējais cilvēks, par inženieri strādā desmito gadu. Tas, ka kolhozs dienā sagādāja pa 100 tonnām siena, iekūla pa 200 tonnām graudu, ir inženiera nopelns – tas sasniegts, pateicoties viņa rūpēm par tehniku.

«Vecie cilvēki pret to izturas saudzīgāk,» saka P. Justs, «zina, ko tā vērtā». Tāpēc arī viņus visiem minu par piemēru. Operatīvajās un citās sapulcēs, isajās apspriedēs runājam par to, ko kurš labi izdarījis, kurš nogrēkojies. Vārdos nosaucam – kurš nav motoru iztīrījis, kurš uzgriezni zem kājām nometis, mašīnu nav nomazgājis. Pārkārtošanos jāsāk ar kārtību. Protams, nav vienkārši ieaudzināt saudzīgu attieksmi pret tehniku cilvēkam, kurš redz, kāda tā pienāk kolhozā. Jaunos miglotājus nedēļu pārlietam, bet ne jau vienmēr varam izlabot rūpnīcas brāķi. Tāpat ir gandrīz ar visām mašīnām. Nopirkām jaunu kombainu E-516. Laba mašīna, arī mehanizatoru attieksme pret to saudzīga. Vispār, šķiet, ka stāvoklis sāk uzlaboties. K-700 motors, izgājis produkcijas valsts pieņemšanu, sekmīgi strādā. Kombains «Jeņiseja» ir

labs, mūsu apstākļiem piemērots, un rūpnīca to kvalitatīvi izgatavojusi.

(M. Nizinska, «Znamja Truda», 1987)

PIRMRINDNIEKI

Skaitļi ir ietilpīgi – grozi, kā gribi, iznāk, ka kolhozs «Vienība» 1986. gadā ieņēmis stabilas liderpozīcijas. Labības, linu, lopbarības un lopkopības produkcijas ražošanas sfērā. Nekādu noslēpumu nav: saimniecībai, kā, starp citu, vairumam rajonā, ir labs ražošanas potenciāls – zeme, mašīnas, mēslojums, glabātavas. Šeit to visu pratuši lietišķi likt lietā.

Skrupulozi ievērojot agrotehnikas prasības, kolhoza «Vienība» agronome Kristīne Krūmiņa sasniedza pērngad visaugstāko ražu – 33,8 centnerus graudu no hektāra, bet otrajā iecirknī vidējā ražība bija 38,6 centneri no hektāra.

Saimniecība ar uzviju izpildījusi arī linu pārdošanas plānu; pilnus šķūņus piestūķēja ar sienu, bet tranšejas piepildīja ar spēkbarību. Šeit prot strādāt, kā īstiem zemniekiem pienākas. Jūnijā pa dienu šķūņos saveda līdz 300 tonnām siena, augustā dienā iekūla 100–150 tonnas graudu. Kad 25. augustā pa jumtiem sāka grabināt apnicīgs lietus – acimrdzami ilgstošs, «Vienībā» jau bija nopļauts pēdējais graudaugu hektārs. Kas tas bija par prieku visiem!

Nav iespējams precīzi izsvērt un pateikt, kuram vairāk, kuram mazāk nopelnu kopējos sasniegumos 1986. gadā. Savu ieguldījumu devuši mehanizatori: tēvs un divi dēli Trokšas, Antons Ikaunieks, Pēteris Strods, iecirkņa priekšniece Margarita Saleniece, inženieris Pēteris Justs – radoši noskaņots cilvēks, sēklkopības agronome Valentīna Jaunzema un galvenā agronome Kristīne Krūmiņa.

(«Znamja Truda», 5.03.1987.)

LOPKOPĪBA: LABĀKIE SAVĀ NOZARĒ

Kolhozu sacensībās pirmā vieta piešķirta kolhoza »Vienība« kolektīvam (galvenā zootehniķe M. Strušele).

(«Znamja Truda», 1987)

KAUT GAN IESPĒJAS VIENĀDAS...

Kaut gan iespējas vienādas, atdeve lielāka tur, kur brigadieris, iecirkņa priekšnieks labāk pratuši organizēt cilvēkus, racionālāk izmantot zemi, mēslojumu, tehniku.

Ražošanas iecirkņu un brigāžu sacensībā pirmajā zonā pirmā vieta piešķirta kolhoza »Vienība« otrajam ražošanas iecirknim (priekšniece M. Sale-niece).

(«Znamja Truda», 1987)

KOMPETENTUMS, PROFESIONĀLISMS

Par labākajiem lauksaimniecības speciālistiem atzīti: Kristīne Krūmiņa, kolhoza »Vienība« galvenā agronome; Arvīds Zeps, kolhoza »Vienība« inženieris hidrotehniķis; Marianna Nagle, kolhoza »Vienība« cilt-slietu zootehniķe.

(«Znamja Truda», 1987)

CIENĪGI BŪT PAR PARAGU

Individuālajās sociālistiskajās sacensībās otro vietu ieguva Janīna Strode, kolhoza »Vienība« lopkope, ku-ras grupā 99 procenti izaudzēto jaunlopu atbilst stan-darta prasībām (piesvari 769 grami).

(«Znamja Truda», 5.03.1987)

1987. gada 25. aprīlis. Pieci tūkstoši ausmu un rietu šķir šo dienu no trešās tūkstošgades. Kādi mēs būsim, aizvadījuši šīs piectūkstoš dienas, trīspadsmit sējas un pļaujas? Šo jautājumu nevienam nebija ienācis prātā iekļaut Vitālija Kazaka – kolhoza «Vienība» zemkopju dinastijas pārstāvja – kāzu scenārijā. Kāzas notika tieši 25. aprīli.

Atbildes uz šo jautājumu būtu dažādas. Nevienu no tām nevaru precīzi uzminēt. Vienu gan var teikt droši: arī divtūkstošā gada pavasarī zemkopji dzīvos ar sējas rūpēm, tāpat kā šodien ar tām dzīvo visi kolhoza «Vienība» zemkopji, arī Vitālijs Kazaks. Pēc kāzām, 27. aprīlī, viņš, kā vienmēr, sēdēs pie savas kravas automašīnas stūres. Viņa brālis Gunārs – pie traktora vadības svirām. Otrajā iecirknī vieta augstāka un zeme ir sausāka, nekā pirmajā, un te nedaudz agrāk sāka kultivēt, iestrādāt amonjakūdeni.

Kad līdz maija svētkiem bija palikušas trīs dienas, darbā iesaistījās arī pirmais iecirknis. Tagad jau viss kolhozā pakļauts lauku darbu ritmam, tūruma balsij. Droši vien šai balsij ir sirēnas dziesmas vilinājums – cilvēks, kurš prot klausīties, nespēj pretoties tās aicinājumam. To cilvēku vidū, kuri šodien strādā kolhoza «Vienība» tūrumos, ir ļoti daudz tādu jauniešu, kā brāļi Kazaki. Piemēram, traktorista, neskarto zemju veterāna Pētera Trokšas abi dēli – Ilmārs un Vitālijs. Starp citu, Ilmāru ciemā sauc par afgāni. Viņš ir dienējis šajā valstī un saka, ka tikai pēc tam – atgriezies un atkal apsēdies pie traktora stūres, pa īstam esot sapratis, ka vārdi «miers» un «darbs» ir sinonīmi vārdam «laime».

Viņu rokās – šī gada, un arī divtūkstošā gada, maizes klaiņi.

(M. Nizinska, «Znamja Truda», 25.04.1987)

APBALVOJUMS NOPELNĪTS

1987. gads kolhoza «Vienība» vēsturē bija īpašs: tajā pār čaklo darba darītāju saimi nolija gan zelta, gan sudraba, gan bronzas lietus (attiecīgo medaļu veidā).

Šie apbalvojumi piešķirti par 1986. gadā sasniegto, kad «Vienībā» tika iegūta ļoti augsta labības, biešu, kukurūzas un citu kultūru raža. Apbalvojumus saņēma Margarita Saleniece, Kristīne Krūmiņa, Valentīna Jaudzema, Leopolds Naglis, Pēteris Justs, Ivars Puišāns, Antons Ikaunieks, Gunārs Kazāks, Jānis Salenieks, Emīlija Ikauniece.

Visaugstāk tika novērtēts kolhoza ilggadējā priekšsēdētāja Ernesta Kolosovska darbs, piešķirot viņam Nopelniem bagātā lauksaimniecības darbinieka nosaukumu.

(«Znamja Truda»)

* * *

Kolhozs, kuru E. Kolosovskis sāka vadīt 1960. gadā, bija mazs un vājš. Pa 200 gramiem maizes uz darbadienu kopumā nesanāca.

1963. gadā apvienojās ar nelielu kaimiņu kolhozu. Šajā sakarā viņiem piešķīra «gaziku». Piešķirt piešķīra, bet nopirkt to kolhozam nebija līdzekļu. Lai iegūtu naudu, pārdeva 30 zirgus. Tos sevišķi grūtos gadus priekšsēdētājs E. Kolosovskis atceras nelabprāt. Dzīvoja, meklēja, kā labāk saimniekot. Pat tajos apstākļos ieviesa saimnieciskā aprēķina elementus: ņēma vērā gala produktu brigādēs.

Kolhozs «Vienība» pirmais rajonā sāka pāriet uz darba apmaksu naudā. Sākumā lopkopji pārgāja un paši brīnījās, cik stipri izmainījās cilvēku attieksme pret darbu, pret saviem pienākumiem.

(M. Nizinska, «Znamja Truda»)

* * *

Lai ražotu, jāaprēķina, jāplāno, pēc tam saražoto rūpīgi jāuzskaita, jāizrēķina patērētā darba daudzums un saņemamā vērtība. Kolhozā »Vienība« to visu veica darbinieku grupa galvenās grāmatvedes Lonijas Pilpukas vadībā.

Kolhoza »Vienība« kantorī 80. gados īsāku vai garāku laika posmu strādāja Anna Caune, Valija Leone, Valentīna Sprukstina, Genovefa Latkovska, Vija Enkūzena.

1980. gados, kad saimniecībā dzīve ritēja parastajās sliedēs, kad lauku darbos savas rokas pielika gan liels, gan mazs, dažu Dekšāru jauniešu pleciem tika uzvelts milzīgs slogs: miera laikā jāizjūt kara briesmas, turklāt lielā attālumā no savas dzimtenes. Dienējot padomju armijā, karā uz Afganistānu no Dekšāru pagasta tika nosūtīti vairāki puisi. Afganistānā atradās: Ilmārs Trokša 1985.–1986. gadā, Modris Veips 1986.–1987. gadā, Juris Počs 1987.–1988. gadā, Georgijs Orlovs 1987.–1989. gadā un Mārtiņš Stafeckis 1988.–1989. gadā.

IERINDNIEKS MODRIS VEIPS

Ierindniekam Modrim Veipam karadienests tuvojas beigām. Viņš atgriezies mājās. Esmu pārliecināts, ka vienalga, kur strādātu, viņš tikpat nevainojami pildīs savu pilsoņa pienākumu, kā to pildīja, būdams karavīrs.

Pateicību par Modra audzināšanu gribas izteikt viņa tēvam Osvaldam Veipam, Priekuļu Lauksaimniecības tehnikuma un kolhoza »Vienība« kolektīvam, kur viņš mācījās un strādāja pirms karadienesta.

Bet cik smagu maršu bijis – simtiem kilometru pa Afganistānas ceļiem. Modris vienmēr godam izpildīja savus pienākumus, bija paraugs citiem darbā un kaujā. Šim vienkāršajam, centīgajam puisim no Latvijas PSR Rēzeknes rajona Dekšārēm raksturīgas labas tehniskas zināšanas, augsta atbildības apziņa par uzticēto pienākumu izpildi.

Par vīrišķību un varonību, pildot internacionālo pienākumu, ierindnieks M. Veips apbalvots ar karavīra Goda nozīmi par pašai dziedzīgu karavīra pienākumu izpildi, viņa vārds ierakstīts komjaunatnes organizācijas Goda albumā. Bet nesen ierindnieks Veips ieteikts valdības apbalvojuma – medaļas »Par kaujas nopelniem« piešķiršanai.

(G. Šadurskis, komandiera vietnieks politiskajā darbā, vecākais leitnants; »Znamja Truda«, 10.10.1987.)

GALVENĀ AGRONOME

Jūliju Bieziņu (dz. Dzerkale – sast. piez.) nebiju redzējis kopš viņgada trakā kartupeļlaika. Grasījos gan aizbraukt uz »Ezerciemu«, bet padzirdēju, ka galvenā agronome jau pāris mēnešus bēdzinot atlūgumu. Vēl neesot izlēmusi, kādu datumu likt līdzās savam parakstam...

Trijās stundās galvenās agronomes zaļajā Moskvičā 27 reizes iesprēgājās rācija. Noklausījos, kā padomu lūdza augkopji, pa kādam zootehnikim, dispečere un prāvs pārējo dienestu darbinieku pulciņš. Vai cāja, kā izrēķināt sazin kādus procentus, jautāja, kurā laukā laist kombainus, kurā – kratītājus... Re kā, domāju. Braši speciālisti! Ielāgojuši, ka divkārsš mezgls netrūkst, bet – šajās trijās stundās Lija pamānīja vai nojauta vēl 24 nekārtību dīglišus! Tupenstirpai – greizu spici, apkārtklejojošas kastes, kad talci-

nieki jau laukā, neprasmi biešu šķīšanā... Saskaitīju – nebijusi galvenās agronomes vērigā acs un pieredze, trijās stundās 51 lielāku vai mazāku problēmu varēja izlemt ačgārni.

Priekšsēdētājs: »Bieziņa ir labs speciālists. Vienīgais labais no augkopībā strādājošajiem.«

(G. Jansons, »Lauku Dzīve«, 1988)

JAUNĀ ĀRSTE

Uz Lubānu mūs aizveda vēstule. Laba vēstule – »Mums Lubānā ir jauna ārste Velta Latkovska, kura ar savu darbu jau ir iemantojusi daudzu iedzīvotāju cieņu. Visvairāk līdzjūtības, saprašanas un sirsnības vajag veciem cilvēkiem. Bieži vien no sirds teikts labs vārds ir puse no saņemto zāļu vērtības.«

Tātad dodamies iepazīties ar dakteri Latkovsku. Bet viņa izrādās diezgan atturīga – vēl jau tikai pats sākums, un nebūt tik balts un skaists, kā institūtā mācoties likās. Tāpēc arī vēlākajā sarunā, jautāta par nesen pagātni, institūta gadiem, Velta teiks, ka pirms stāšanās Medicīnas institūtā noteikti vajadzīga saskare ar medicīnu, kā saka – kaut nedaudz pašam uz savas ādas izbaudīt, un ne tikai kā slimniekam...

Bet iesākumā mēs runājam par Lubānu un lubāniešiem, par to, ka Velta nebūt nav domājusi strādāt lauku slimnīcā, bet tagad šeit, Lubānā, jau iejutusies un liekoties, ka te paši sirsnīgākie cilvēki dzīvojo. Pagaidām arī par projāmiešanu visas domas atmetas. Solot pašai savu dzīvoklīti.

(B. Miglone, »Stars«, 1989)

FINIŠA TAISNĒ

Visai iespaidīgs skats: milzīgajā miežu laukā kā kuģi jūrā viens aiz otra peld 11 kombaini, atstādami aiz sevis izkulto salmu strēles kā sabangotu vilņu vālus.

Kā čaklas bites šurpu turpu šaudās kravas mašīnas, nekavējoties nogādājot jaunās ražas graudus drošā vietā. Tepat uz lauka dežurē kāpurķēžu traktors, gatavs jebkurā brīdī iet kombainieriem palīgā. Visam procesam vērīgi seko Dekšāru iecirkņa priekšniecība, klāt ir arī kolhoza «Vienība» priekšsēdētājs Ernests Kolosovskis.

– Darbi rit normāli. Ja laika apstākļi nepievils, šis nedēļas nogalē jau varēsīm svinēt apkūlības svētkus, – apmierināti saka saimniecības vadītājs.

– Pie jums laikam ļoti labi organizēta sociālistiskā sacensība? – uzdodam priekšsēdētājam nedaudz āķīgu jautājumu.

E. Kolosovskis dziļdomīgi pasmaida un tad ņemas klāstīt, ka tā sacensība tāda tukša skaņa un cilvēku errošana vien bijusi. Dažam labam kombainierim ar tiem vimpeļiem un goda rakstiem mājās jau visas sienas esot apkarinātas, bet kāds no tā labums. Galvenais – materiālā ieinteresētība.

Saimniecībā tiešām izstrādāta pārdomāta diferencētā kombainieru darba apmaksā. Pamatā ir 2,80 rubļi par tonnu graudu bunkursvara līdz 100 tonnu iekūlumam. Par stipri saveldrējušos labību nāk 50 procenti piemaksas. Ja kombainieris iekūlis 100–150 tonnu, viņš jau saņem 3,10 rubļi par katru tonnu, virs 200 tonnām – 3,60 rubļi utt. Pārsniedzot 300 tonnu graudu birumu, apmaksas sastāda 4 rubļi par tonnu. Šo robežu jau pārkāpis saimniecības labākais kombainieris Antons Vanags ar savu «Jeniseju».

(J. Pakalns, «Darba Karogs», 21.08.1990.)

* * *

Lini kolhozā «Vienība» aizņem 180 hektārus. Neskatoties uz sauso pavasari, garšķiedras lini visā platībā ir ļoti izauguši. Sākusies to novākšana.

Otrajā ražošanas iecirknī ar kombainu linus novāc traktorists Antons Joksts un kombainieris Pēteris Pastars, dienā viņi pieveic līdz 5 hektāriem.

(«Darba Karogs», 23.08.1990)

LIELS PALDIES JASINSKIM

Dekšāru pagastā likvidējas paju sabiedrība, un gotiņas lozējot izdalītas uz pajām. Bet kur tu ziemas vidū lieku ragaini liksi, ja kūtiņā nav brīvas vietas, bet šķūnītī – liekas siena saujas. Tā kā Dekšāru brūnaļas gaidīja tas pats liktenis, kāds jau piemeklējis simtiem grūsno lopiņu no citām ziemā likvidētajām paju sabiedrībām – taisnā ceļā uz gaļas kombinātu. Sievietes raudāja, par to domādamas: vai var iedomāties lielāku barbarismu, kā slaktēt nost gotiņu, kurai teju teju atskries teliņš.

Situāciju glāba Dekšārēs iebraukušie paju sabiedrības «Rikava» pārstāvji. Viņi paziņoja, ka iepirks no paju biedriem govīs savām piena fermām.

Pāris dienās dekšārieši pārdeva Rikavai 62 govīs, tūlīt uz vietas par tām saņemot naudu.

– Kur jūs ņemāt tik daudz naudas un ko ar šiem lopiņiem darīsiet? – jautāju SIA «Rikava» direktoram Vladimiram Jasinskim.

– Kā, ko darīsiet? – viņš atjautāja. – Teliņus saņemsim, pieniņu slauksim. Mums pašreiz ir 500 govju. Daļu no tām – ālavas, slimās – brāķēsīm un tuvākajā laikā vedīsīm uz gaļas kombinātu. Kombināts mums arī naudu avansā iedeva, par kuru pirkām Dekšāru govīs. Tās tad arī dos pienu izbrāķēto vietā, jo piena ražošanu mēs netaisāmies sašaurināt. Pirmkārt, piens kļūst par vajadzīgu un pieprasītu preci. Uz jauno gadu līgumus ar mums slēgt gribēja gan Ornicānu pienotava, gan Varakļānu krejotava. Pats Rē-

zeknes Piena konservu kombināta direktors Anatolijs Tučs bija atbraucis pierunāt. Bet mēs pagaidām pie-
nu vedam uz Preiļiem. Tur maksā gan par tauku sa-
turu, gan par olbaltumu. Vairāk sanāk. Bez tam prei-
lieši apmaksā mums transporta izdevumus, algu mū-
su piena savācējai. Tā ka ar savākšanu arī nav pro-
blēmu – katrai lauku sētai piebraucam klāt. Vārdu sa-
kot, dzīvojam, ražojam, govīs plānojam pirkt vēl. Kad
sēdos pie šīs informācijas rakstīšanas, man piezvanī-
ja vecā sieva Anna Svalbe no Dekšārēm un palūdza:
«Pasaki, meit, caur avīzi lielu paldies Jasinskim par
cilvēcīgu attieksmi pret lopiņiem.»

(M. Magone, «Rēzeknes Vēstis», 22.01.1994.)

ZAĻĀ CERĪBU KRĀSA

Šoruden Dekšāru ainava kļuvusi daudzkrāsaināka,
acij un sirdij tīkamāka. Mazāk palicis neuzartu, rūsga-
nām nezālēm un dadžiem aizaugušu lauku. Toties
sulīgi zaļojošo kvadrātu un trīsstūru, kur kuplo sadi-
gušo ziemāju zelmenis, ir daudz vairāk.

– Vai dekšārieši tiešām šogad iesējuši vairāk zie-
māju, vai man tikai tā liekas? – pajautāju pagasta
konsultantei Valentīnai Jaunzemei.

– Nelielas vis. Rudzu un kviešu iesēts daudz vairāk
nekā pērn. To es zinu, lai gan precīzi vēl neesmu visu
sarēķinājusi. Uz to zemniekus rosinājis fakts, ka šogad
graudus varēja pārdot bez jebkādām problēmām par 65
latiem tonnā, – tā Antons Ikaunieks, kam diezgan liela
zemnieku saimniecība, riskējis apsēt ar rudziem pat 10
hektārus. Vairāk nekā pagājušajā gadā iesējuši arī zem-
nieki Saleniece, Sparāne, Piļpuks un daudzi citi.

– Kam dekšārieši dod priekšroku – rudziem vai
kviešiem?

– Rudziem, jo tie dod stabilāku ražu. Ziemas kvie-

ši biežāk slimo ar melnplauku. Pie mums vairāk sēj vasaras kviešus.

– Bet kā šogad padevušies vasarāji? Esmu bijusi Lūznavas, Audriņu, Ozolaines pagastā – tur miežu tīrumos nebija, ko novākt.

– Lielais sausums skāra arī mūs, pareizāk sakot, mūs pat vairāk nekā citus. Kad pēc jūlija tveices visā rajonā nolija lietus, šeit nebija ne pilites. Toties augusta beigās, kad lielākā daļa ziemāju jau bija iesēta, lietutiņš nolija kā pēc pasūtījuma. Tāpēc tie tik jauki sazaļojuši.

Taču par vasarāju zemo ražu šogad nevar vainot laika apstākļus vien: cilvēkiem nav naudas minerālmēsliem, herbicīdiem. Ja salpetri vēl nopirka, tad kālija un fosfora mēslojumu daudzi nevarēja atļauties.

Kas attiecas uz ķīmikālijām, tad fundazolu, TMTD līdz šim visi gribētāji varēja dabūt par velti – no kolhoza vecajiem krājumiem.

Tagad augstāk sākuši vērtēt sēklu kodināšanas nozīmi. Un par sēklu kvalitāti arī domā. Antons Ikauņieks sēklas rudzus nopirka selekcijas un izmēģinājumu stacijā, pirmo ataudzējumu.

– Bet kā jūsu pagastā zemi apstrādā un sēj tie, kam nav savas tehnikas? Kooperatīva jums taču nav.

– Kooperatīva nav, taču daudzi bijušie mehanizatori privatizējuši tehniku un labprāt palīdz katram, kurš lūdz, vai pat paši piedāvā savus pakalpojumus. Gan sēj, gan novāc ražu ar kombainiem, pašlaik veic rudens aršanu. Tikai to labāko varu teikt par Antonu Kivli, Antonu Vanagu, kuri gan ar kombainu strādā, gan ar transportu izpalīdz, gan zemi apstrādā, reizēm pat uz parāda. Osvaldam Saleniekam ir sava saimniecība, taču viņš nekad neatsaka arī kaimiņiem palīdzēt – presē salmus, ar zemi.

(M. Nizinska, "Rēzeknes Vēstis", 1995)

ĀDOLFS BORBALS

Pirms desmit gadiem studiju biedra – mežu pētīšanas stacijas «Kalsnava» direktora Antona Kažemāka pierunāts, Ādolfs pārnāk darbā uz Jaunkalsnavu. MPS «Kalsnava» viņš kārtro kvalitātes kontroles, standartizācijas, metroloģijas, tehniskās informācijas, darba drošības jautājumus. Šie gadi ir saistīti ar MPS «Kalsnava» attīstības strauju augšupeju. Visos minētajos jautājumos ap 350–400 cilvēku lielajam kolektīvam bija nepieciešama informācija, kontrole, apmācība. To visu labi un neuzkrītoši veica Ādolfs. Uzņēmumā viņa darbs ienesa drošības, stabilitātes, skaidrības sajūtu. Vairāk nekā 5 gadus Ādolfs vada meža mašīnu izmēģināšanas laboratoriju.

Ādolfs Borbals ir aktīvs savā tiešajā un sabiedriskajā darbā, vērsas pret visāda veida nekārtībām.

(Gunārs Igaunis, mežzinātnieks; «Kalsnavas Avīze», 1996)

VASARAS SONDOROS

Pie vīra vecākiem atbraucu viena, jo vīrs pēc universitātes beigšanas uz diviem mēnešiem bija iesaukts armijā. Tūdaļ centos mācīties latgaliski, lai, vīru sagaidot, varētu viņu iepriecināt.

Sirds ar gaišumu vienmēr pielīst, kad atceros vasaras Sondoros. Man bija apbrīnojami jauka vīramāte Tekla. Pati daudz grūtuma dzīvē pieredzējusi, pret mani izturējās ar mīlumu, kā jau pret savējo. Viņa man iemācīja daudz sīku sieviešu viltībuņu. Kādreiz smējos, ka viņa rīkojas par sliktu savam dēlam, bet viņa atsmaidīja: – Tu esi sieviete, un tev tas jāzina.

Katru vasaru rīkojām skroderdienas Sondoros, kad tika šūts uz nebēdu. Galvenā meistariene, kā visos citos darbos, bija mana jaunākā vīramāsa Agnese.

Daudzreiz esmu nodomājusi, cik gan laimīgi ir skolēni, kuriem ir tik prasmīga, ar enciklopēdiskām zināšanām bagāta skolotāja.

(Dzidra Sondore, «Neatkarīgā Rita Avize», 1996)

* * *

Astrīdai un Donātam Vuciniem 11 hektāru lielajā saimniecībā «Rieksti» Dekšāru pagasta Madžuļos darāmā netrūkst, jo bez lauku darbiem Astrīda auž rakstainas jostas, bet Donāts taisa kokles un ratu liras. Darbs laikietilpīgs, bet gandarījums neizmērojams.

(V. Madalāne, «Lauku Avize», 1997)

SKAISTS VĀRDS – JĀNIS

Dekšāru pagastā dzīvojot 83 Jāņi. Visvecākais – Jānis Piļpuks. Audzis Atspukas pusē, bet pēc tam, kad 1963. gadā par sievu apņēma vietējo jaunavu Loniju Latkovsku, ģimene pārcēlās tuvāk centram – uz Dekšārēm. Te savām rokām māju uzcēlis, kā jau tas pienākas īstam vīram, te uzaudzinājis divus raženus dēlus – Aināru un Māri, te stādījis kokus.

«Jāņa Piļpuka māja ir pati skaistākā, pati sakoptākā visā pagastā,» stāsta Dekšāru pagasta sekretāre. «Viss, kas pļaujams, – apļauts, kas ravējams, – izravēts.»

(«Rēzeknes Vēstis», 21.06.1997.)

SVILĀNU ĢIMENE

Brīvās Latvijas laikā Lazdiniekos gandrīz katram mājas iedzīvotājam bija uzvārds Svilāns, un liela daļa no Svilāniem bija ieguvusi samērā labu izglītību. Tā no Lazdiniekiem bija gan Varakļānu pagasta vecākais, gan mācītājs, gan vairāki skolotāji.

Vairākas Svilānu ģimenes centās dot labu izglītību arī saviem bērniem. Tā tas bija arī Dominika un Franciskas Svilānu ģimenē. Abi vecāki bija apveltīti ar muzikālām dotībām, kuras pārmantoja vai visi septiņi bērni. Ģimenes galva Dominiks ne tikai skaisti dziedāja, bet arī labi spēlēja vijoli. Mājās bieži tika dziedātas gan garīgās, gan laicīgās dziesmas. Kaimiņi ar sajūsmu stāsta par tiem skaistajiem brīžiem, kad svētkos vai talkās kopā pulcējās Svilānu ģimene un ciemiņiem šķita, griesti pacelsies no tik spēcīgām balsīm.

(A. Pilpuka, H. Hofmane, "Varakļonīts", 1997)

VALENTINA JAŠKO

Nupat (30. IX) savu cīnejamū godu jubileju atzīmēja Valentina Jaško (Svilāne). Jūs dzeives gājums ir raibs kā dzeņa vādars, bet cauri vysim dryumajim, dažu breidi bezcereigajim godim jei ir saglobojuse vēļ spēku, labesteibu un meilu, pateikamu smaidu.

Dzymuse Valentina ir Dekšōru pogosta Pastaru sādžā, kur pošlaik palykušas tikai pōrs gimines.

Agras jauneibas godūs Pastaru Valentina, slaida kā nīdre un čakla kā bite, pīvērse sev apkōrtnes sabīdreibas uzmaneibu. Jau deveņpadsmīt godu vacumā pīsadaleja lynu plyukšonas saceņseibōs Varakļōnu pīnōtovas tyvumā un gyva gūdolgōtu vītu. Strōdeigū un izskateigū Valentinu lobprōt par saimineicu byutu jēmis na vīns viņ Dekšōru tautu dāls, bet Valentinas izradzātais nōce nu Radapoles puses. Dzeives sōkums tautīša mōjōs Lagonu sādžā lykōs cereigs, pīdzyma meitine, bet peļneitō laimeigō dzeive nasanōce.

1949. gada martā ar dažus mēnešus vacū bērneņu uz rūkom jaunō gimine, taipat kai daudzas cytas tymā laikā, lūpu vagonā aizceļōja uz Austrumim...

Tai Tomskas apgobolā, dzeives gryuteibōs ryudūtīs, pagōja desmit godi. 1955. godā pīdzyma puiseits. 1959. goda vosora beja laimeigōkō Jaško saimes dzeivē – jei atsagrīze dzimtinē. Pošu veitō lyg-zda Lagonūs beja izpūsteita, patvārumu atroda pi Valentinās mōtes Pastarūs. Trejs gadus vacōki strōdōja kolhozā, meitine Dekšāru skūlā īsamōceja raksteit latvyski.

(A. Piļpuka, «Rēzeknes Vēstis», 1997)

NOMALES CIEMĀ

«Nedod Dievs, kāds liktens mūsu tautai!» filozofē Aloizs Pastars. «Sākumā karš visus labākos izplāva, puišus iesauca gan vācieši, gan sarkanie. Tie, kas no kara atgriezās sveiki un veseli, tagad mūžu beidz vientulībā un nabadzībā, un, galvenais, ka vara neparmierināta te ar vieniem, te ar otriem. Sak, nepareizā pusē karojis. Pēc tam nāca 1949. gads, kad sprau-nākos zemniekus aizveda uz Sibīriju. Tiem, kas atgriezās, arī nekāda labā dzīve nesanāca. Sevišķi tagad, vecumdienās. Vai tad tā nav represija, ka mēs nevaram uz baznīcu aizbraukt, pie ārsta griezties, savu zemīti cilvēciski apstrādāt? Lūk, večiņa Pastare, kura dzīvo Cakulu ciemā, 80. dzimšanas dienu atzīmēja. Viena taču dzīvo. Paldies Dievam, ka pastnieks maizīti atnes vai kaimiņš iedod kartupeļus.»

«Es necieņu ne Šķēli, ne Ulmani,» sirdīgi teic cits vietējais. «Redz, ko izdomājuši – atbalstīt tikai tos, kam 50 hektāri, bet visus pārējos – mani, svaini Jāni vai arī mūsu Vovu Ribakovu, atcerieties, bija tāds vi-

sā Savienībā pazīstams sportists, viņš te netālu dzīvo,
– mūs visus iznīdēt.»

Vladimirs Ribakovs 60.–70. gados tiešām bija slavenība, velosporta čempions. Jā, viņš ir no šīs nomales un tāpat kā visi – bezdarbnieks, viens dzīvo savā mājā, pārtiek no tā, ko ievāc dārzā.

(M. Nizinska, «Rēzeknes Vēstis», 1997)

JĀNIS JONINS

Izlasījām avīzē priekšlikumu pastāstīt par Jāni un nolēmām, kāpēc gan mums neuzrakstīt par mūsu kaimiņu, par ļoti jauku, jaunu ģimeni, kuras saimnieks ir Jānis Jonins. Jānis un viņa sieva Iveta dzīvoja Atspukā, taču, kad piedzima dēls, jaunais tēvs nolēma, ka vajag savu personīgo māju. Noskatīja vietu mājai netālu no Varakļāniem, «Jaunsaimniekos». Tur mājas vietā auga nātres vien, visur bija liela nekārtība. Abi ar sievu ķērās pie darba, ilgi braukāja no Atspukas uz «Jaunsaimniekiem», lai strādātu pie mājas celšanas. Kā Jānis saka, to neviens nezina, ar kādām grūtībām nācās saskarties, cik bezmiega nakšu bijis, bet māju gribēja. Toties kāda ir mājas apkārtnē tagad, cik gaumīgi viss iekārtots, un kur nu vēl skaistās puķu dobes, zālāji, akmensdārzi. Mēs domājam, ka tas ir viņu abu satiecības un mīlestības apliecinājums.

(Svilānu ģimene «Jaunsaimniekos», «Rēzeknes Vēstis», 1998)

TRĪS ZELTENES

Dekšāru pagasta Stiuku ciema trīs šmaugas stiprienes, trīs zeltenes, pavārmākslas pārzinātājas – Inese Urka, Albīna Rozentāla un Agrita Strode –, kuras pēc Varakļānu ēdnīcas bankrota palikušas bez darba, nekavējoties rīkojās – bijušās izdemolētās, izsaimnie-

kotās Dekšāres ēdnīcas telpas iztūrija, izmēza, izremontēja, skaistā mākslinieciskā krāsojumā, noformējumā atgriezta lietošanas kārtībā.

Šīs sīkās, trauzlās meitenes ir vienkārši apbrīnojamas – Agrita – jauna, kā saka, brīvas rokas, bet liekas tik enerģiska – kā jauns kumeļš kārpās, kad jūgs vezumā. Darbīgajai Albīnai vismaz ir aizvējš, atbalsts pie vīra pleca, bet dzīvīgā Inese – brīnums, kur ņem spēku, iztūribu, nu jau 3 gadus kā atraitne – uz viņas pleciem viss – mājas solis, lopkopība, lauku darbi, trīs mazi bērni.

Šo trīs meiteņu sīkstumu var līdzināt ne tikai meža, bet purva šmaugo priežu sīkstumam, kas stingruras pat tik nestabilā pamatnē – purva sliksnās.

(Dzīdra Bokānos «Varakļoni», 2000)

SOLTAJĀ, «ZAĻUMNIEKU» MĀJĀS

Šī gada 1. jūnijā Valsts karogs te plīvoja dižāk kā citiem gadiem, arī ziedi dārzā ziedēja krāšņāk kā citiem gadiem, jo dižu dzīves jubileju svinēja šo māju dvēselīte – Monika Broka (dzimusi Strode).

Monikas ienākšana Soltajā (1958) bija kā Dieva svētība ne tikai soltiešiem. Arī radi, draugi iemilēja jautro, vienmēr dzīvespriecīgo Pētera sievu.

Tie bija kolhozu laiki, vienam noteikti vajadzēja iet kolhozā strādāt, un tā bija Monika, jo jaunāka, stiprāka. Darbs lauku fermā līdz aiziešanai pensijā 55 gadu vecumā. Pēc ikdienas smagā darba pie lopīņiem, tīrumā, dārzā, pie vārāmā virtuvē (cilvēkiem un lopīņiem), vēl taču nedēļas nogalēs tradicionāli lielā mājas uzkopšana, veļas mazgāšana... Pēc «simts un viena» darba Monika vēl paspēja pabūt sabiedrībā, ja kāds pasākums iekrita, apmeklēt baznīcu svētdienās.

Dažādu talku, kā arī svētku reizēs «Zaļumnieku» māju viesmīlība arvien pulcina kuplu radu un paziņu

pulku. Dzīve turpinās. Nu jau piektais gads, kā atkal Monikai blakus sīka, miļa tantiņa – Marija Madžule. Kurai kuru Dievs sūtījis? Cilvēkam to neizsvērt. Apbrīnojama enerģija, ar kuru savos 70 jubilāre iet savas ikdienas gaitas: māja, dārzs, lopiņi (četras slaucamas govīs!), sējamais, ravējamais, pļaujamais, vācamais. Šī enerģija nevar uzrasties pēkšņi un ne no kā. Gan jau būs kādi darbīgu senču gēni viņā iemiesojušies, jo jau no bērnības Monika rautin rāvusies uz darbošanos.

(«Varakļonīts», 2002)

MANS SVARĪGĀKAIS NOTIKUMS

Nekas, šķiet, sevišķs nenotiek laukos. Esmu bezdarbniece, strādāju piemājas saimniecībā, kopju lopus. Rudens darbus nomainījuši ziemas pienākumi. Tuvojas Ziemassvētki un gadu mija, sācies gaidīšanas laiks. Brīvajos brīžos nodarbojos ar izšūšanu, izmācījos par šuvēju un izpildu kaimiņu pasūtījumus – tērpus atjaunot laucinieki vēl nav gluži aizmirsuši.

(Dina Jaudzema, «Vietējā Avīze», 2002)

ZIEDU KRĀŠŅUMS DEKŠĀRU PUĶUDĀRZOS

Tālāk ceļš mūs aizveda uz Rēzeknes rajona Dekšāru pagasta Atspuku, kur sastapām divu puķudārzu īpašnieces – Aiju Kazāku un Dainu Latkovsku.

Iebraucot Aijas Kazākas mājas celiņā, uzreiz pamaniņām no krāsotiem koka dēlīšiem veidoto žogu ceļa malā. A. Kazākas daiļdārzs pārsteidza mūs ar savu plašumu, krāšņumu un meistarīgo veidojumu. Kā atzīst Daina Zvejsalniece, dārzs ir veidots pēc visiem parametriem. Un, runājot par puķēm, «Vieg-lāk ir nosaukt, kādu nav, jo te ir viss,» saka daiļdārzniece.

A. Kazāka ir floriste un vienu dienu nedēļā Atašienes mākslas skolā pasniedz floristiku, savukārt pārējās dienas pavada, kopjot dārzu, kurā iegulda milzum daudz darba. Viņa arī pati audzē un pārdod gan puķu, gan krūmu stādus. Savu daiļdārzu Aija veido jau 10 gadus, katru gadu papildinot to ar kaut ko jaunu un neparastu. Nākotnē A. Kazāka ir iecerējusi vēl grandiozākas idejas. Namamātes daiļdārzu ir iecienījuši ekskursanti.

Izbaudījuši A. Kazākas dārza burvīgumu, devāmies pie Dainas Latkovskas. Viņa dzīvo Dekšāru pagasta Atspukā. Puķu dobēs ir vērojama liela puķu, krūmāju un skujkoku dažādība. Saimniece pat ir sākusī paplašināt savu dārzu pāri ceļam, kur atrodas neparasti izveidotā aka, kas domāta mājas nosaukuma plāksnītes uzlikšanai un arī puķu audzēšanai. Kā stāsta D. Latkovska, tad pārāk daudz laika darboties puķudārzā neatliek, jo visu dienu pavada veikalā, kur strādā par pārdevēju. Jāteic, ka arī šis daiļdārzs mūs pārsteidza ar savu vienreizīgo veidojumu un puķudobju izkārtojumu, to krāšņumu.

(«Vietējā Avīze», 2002)

MĀJU VIZĪTKARTE – ČAKLUMS

Šo māju vizītkarte, bez komentāriem, – čaklums. Veronika Zeimule, dzimusi māksliniece ar zelta rokām, bez speciālas mākslas izglītības, sevi pierādījusi dzīves visdažādākajās jomās. Vai gan kāds var izskaitēt visus viņas pavārmākslas darbu baudītājus kāzās, bērēs un citos godos, vai izsvērt to prieku, ko dod krāšņu puķu pušķis gaišos brīžos, vai klievē rūgtumu sēru vainagā savitās puķes, gulstot uz kapa kopīņas. Un mājās caur caurēm māksliniecisks vēriens – gan pinumi, gan adīti, knipelēti un batikoti darbi: segas, sedziņas, dekorī, gan kompozīcijas no dzīpariem, sal-

miem un ziediem, gan zeltainas Lieldienu olas un pūkaini cālēni, sniega baltumā, sudraba mirdzumā darināti eņģeļi, dodot svētīgumu ne tikai mājai, bet arī piecējot daudzas sirdis daudzās iestādēs.

Un puķu dārzs – tam grūti atrast apzīmējumu! Varbūt puķu sensācija vai prezentācija, bet varbūt puķu revolūcija, kur katra kā personība cīnās par savu vietu zem saules; cēlās rozes, protams, ar savu ērkšķaino dabu izkarojušas labākās pozīcijas, izspiežot tālāk un tālāk visneiespējamākos skaistuļu cerus. Gādīgās saimnieces aprūpētas, tās iekarojušas ik stūrīti, ik centimetru visas mājas apkārtnē, līdz pat ceļam. Un šo puķu smaržīgais krāšņums, varavīksnes krāsu burvība, sniedzot gandarījumu, ir tas spēks, kas dod sparu it visiem, kas te apstājas.

(Dzidra Bokānos, «Rēzeknes Vēstis», 2002)

* * *

Reiz vasarā, braucot ar riteni pa Griuženieku–Stiu-ku ceļu gar Justu «Žugurēm», pavērās aizraujoša aina: dārzs līdz pat ceļmalai ar bagātīgi visdažādāko krāsu gammā ziedošām puķēm.

(Dzidra Bruzgule, «Rēzeknes Vēstis», 2002)

PAGASTA PRIEKŠSĒDĒTĀJS

Dzīve kā jau dzīve – viena diena labāka, otra slik- tāka. Tā mēs dzīvojām, līdz kādu dienu notika nelai- me – satrakojās bullis. Tas nebūtu labi beidzies nedz paša buļļa saimniekam, nedz citiem ciema iedzīvotā- ģiem, ja laikus nebūtu saņemta palīdzība. Mēs piezva- nījām uz pagastu, un tūlīt pat ieradās pagasta priekš- sēdētājs Jānis Benislavskis un veterinārārsts Leopolds Naglis, kuri nekavējoties novērsa nelaimi.

Pēc dažām dienām pēkšņi saslima mana sieva. Zaudēja samaņu. Viņu nekavējoties vajadzēja nogādāt kādā ārstniecības iestādē. Un atkal palīdzēja Jānis Benislavskis, sniedzot morālu un materiālu palīdzību, un nelaime atkāpās.

(O. Ahentāls, pensionēts mežzinis; «Rēzeknes Vēstis», 2002)

* * *

Trešās atmodas sākumā Dekšāru pagastā bija vairāk kā 240 zemnieku saimniecības, taču sakarā ar nelabvēlīgo lauksaimniecības politiku attīstības iespējas ir liegtas, jo trūkst starta kapitāla. Valsts atbalsts it kā būtu, bet to nevar izmantot, jo neesi vēl uzsācis ražošanu – jau jāmaksā nodokļi. Ir jābūt pašam savai naudai, un tikai tad nāk valsts atbalsts.

Tomēr pagastā ir zemnieku saimniecības, kuras, pārvarot lielākas vai mazākas grūtības, sekmīgi strādā. Par to lasām arī presē. Piemēram, 1998. gadā L. Platacis «Rēzeknes Vēstis» raksta: «Lielākā zemnieku saimniecība, kas dod pienu kombinātam, ir «Druvas» Dekšāru pagastā, Rēzeknes rajonā. To apsaimnieko Salinieku ģimene, kas 1997. gadā pārdeva 92 tonnas augstākās šķiras piena. Ģimene apsaimnieko 45 ha savas zemes, 40 ha nomā. Salinieki no vienas govys slauc 7000 kg gadā – tas nav sliktāk kā Dānijā.»

Tanī pat gadā par zemnieku saimniecību «Lucāni» A. Grīnbergs raksta «Lauku Avīzē»: «Pirmajos saimniekošanas gados Piļpuki aizrāvušies ar visu ko – turējuši 10 aitas, 13 cūkas, 3 govys un 2 teles. Tīrumos audzējuši dažādas laukaugu kultūras. Pēdējos gados nolēmuši, ka nedrīkst sadrumstālot spēkus, turklāt katra nozare prasa savas zinā-

šanas, visu uzreiz nevar ne apgūt, ne saprast. Tagad galvenais – piena ganāmpulka izkopšana. Pašlaik ir 10 govju, bet šogad nāk klāt pirmpienes – tās atnesas cita pēc citas, vasarā ganībās ies 17 piena devējas.»

2000. gadā »Rēzeknes Vēstis« L. Locāne no Dekšārēm raksta, ka izdevīgi ir audzēt gaļas šķirnes liellopus.

2001. gadā »Vietējā Avīzē« Dzidra Rudzīte stāsta, ka Rēzeknes puses Dekšāru pagasta zemnieku saimniecības »Lazdu mājas« saimnieki Antons un Rita Ikaunieki jau kopš saimniecības dibināšanas 1991. gadā mērķtiecīgi veidojuši un attīstījuši piena lopkopību. Sākumā kādu brīdi mēģinājuši audzēt graudaugus, bet secinājuši, ka mūsu zemīte tam nav piemērota. Šobrīd saimnieki aprūpē 15 slaucamas govīs, 9 grūsnas teles un 19 audzējamas tēlītes līdz lecināšanas vecumam. Bet sākuši ar vienu Latvijas brūnās šķirnes gotiņu vārdā Gauja.

Šinī pat laikrakstā A. Kisirovska no Dekšārēm raksta, ka attīstīt piensaimniecību spēs tikai uzņēmīgākie zemnieki.

* * *

Dekšāru pagastā zemnieki specializējušies piena un gaļas ražošanā. Aktīva darbība notiek zemnieku saimniecībās »Santa« (J. Strušels), »Tiltiņi« (P. Svilāns), »Ozoli« (L. Naglis), »Žugures« (P. Justs), »Jaunie Mārtiņi« (A. Trūps), »Avotī« (A. Justs), »Kalnadruvas« (V. Inča), »Lejnieki« (A. Klušs), »Rubeņi« (A. Indāns), »Pīlādži« (A. Kiserovskis), »Zeltakalns« (Z. Rimša), »Pūpoli« (J. Benislavskis), »Rozītes« (M. Svilāns), »Kaukas« (A. Ceipinieks), »Liepas« (J. Kozlovs), »Jaunzemnieki« (G. Naglis), »Zeimuļi« (L. Zeimule) u. c. J. Gaspareno-ka citīgi strādā piemājas saimniecībā.

Kaut arī šajos grūtajos apstākļos Latgales zemniekiem nav iespēju attīstīties straujiem tempiem, tomēr nav jāzaudē optimisms un nedrīkst apstāties pie sasniegtā. Lai saimniecību ganāmpulkos ganās tikai pienīgas brūnaļas un apcirkņi pildās zeltainiem graudiem!

(V. Jaudzeme, Dekšāru pagasta konsultante)

IZGLĪTĪBA

Dekšāru pagastā visvecākā bijusi Trūpeņu skola. Obeliškās skola pastāvējusi neilgi (1954–1970).

Dekšāru skola atvērta 1909. gadā Aleksandra Latkovska mājā. Sākumā bijusi tikai 1. un 2. klase, bet 1910. gadā atvērta 3. klase un 1931. gadā – 4. klase. Ar 1914. gadu skola pārcelta uz Donāta Eriņa māju.

Dekšāru skolā pirmās zināšanas ir guvuši tādi ievērojami cilvēki kā rakstnieks Alberts Sprūdžs (1908–1944), žurnālists Donats Latkovskis (1912–1943), gleznotājs Konstantīns Broks (1914–1982), priesteris Vaclavs Erels, nesavtīgs sabiedriskā un palīdzības darba veicējs Kanādā Pēteris Broks u. c. Šajā gaismas ligzdā audzis, skolojies, pirmo iedvesmu guvis Latgales skaistuma pielūdzējs un apdziedātājs Aleksandrs Garančs (1909–1969) – viņš dzimis vienā gadā ar skolu.

Pēc Otrā pasaules kara Dekšāru skola pārdzīvojuši ne mazumu pārvērtību – gan pedagogu nomainās procesā, gan skolas telpu ziņā. 1944. gadā 4-klasīgā pamatskola sāka veidoties par septiņgadīgo, un skolas vajadzībām tika izmantota arī Triznas māja.

1947. gadā – pirmais septiņgadīgās skolas izlaidums. Direktors Jāzeps Naglis (1909–1991), skolotāji – Marija Auziņa (1918–2002), Pēteris Broks (1907–1977), Donāts Trūps (1898–1978), Stefānija Sprūdža, Malvīne Ikauniece.

1947./48. mācību gadā skolas direktors bija Norberts Madžulis (1920–1980). Klāt nāca Helēna Tuča un Bronislavs Staudžs (1917–1998).

1948./49. mācību gadā daži skolotāji nomainījās. Skolā darbu uzsāka skolotājas Valentīna Ladusāne, Veronika Solzemniece (vēlāk Strode), Genovefa un Bronislava Paegles un skolotājs Francis Zdanovskis.

Vairāk kā trijos nākamajos gados skolas direktors bija Vladislavs Strods (1921–1978), skolotāju pulku papildināja Bronislava Mikažāne (vēlāk Giluča), Monika Strode, Arvids Bruzgulis, Konstance Garanča (1926–2001), Rita Pētersone, Eleonora Knikste (Sondore, 1933–2000), Genovefa Cakule, Valentīna Rute (Briška, 1930–2001), Antoņina Borbale (Piļpuka) u. c.

Tuvāk par skolas dzīvi 50. gados lai stāsta pašu skolēnu atmiņas:

PIRMIE EKSĀMENI

Dekšāru septiņgadīgajā skolā notikuši pirmie eksāmeni. Tie rāda, ka skolēni mācību gada gaitā tiem nopietni un sistemātiski gatavojušies.

Latviešu valodas rakstu eksāmenā 7. klasē (skolotāja M. Šidlovska) neviens skolēns nesaņēma neapmierinošu vērtējumu. Vislabākie darbi bija P. Samiņam un pionierei A. Brokai.

Labus rezultātus latviešu valodas rakstu eksāmenā uzrādīja 5. klase (skolotāja E. Briede). Šeit vairākumā bija tikai labas un teicamas atzīmes.

Pirmie eksāmeni notikuši arī 4. un 6. klasē. Gatvojoties pārējiem eksāmeniem, regulāri notiek konsultācijas. Tās apmeklē visi skolēni.

(A. Vējš, «Staļina Karogs», 1953)

GATAVO LECEKTIS

Marta beigās jaunie naturālisti sāka gatavot lecektis turpat 5m² platībā, kur sēs dārzenus un puķes, ko pēc tam pārdēstīs skolas izmēģinājumu lauciņā. Jau ir iegādātas sēklas, pievesta melnzeme un kūdra. Lecektis drīz varēs izmantot, jo visi to sagatavošanas darbi, izņemot iestiklošanu, jau pabeigti.

(J. Latkovskis, Dekšāres 7-gadīgās skolas audzēknis; "Stalīna Karogs", 1954)

* * *

Vairāk kā trīs gadus skolas direktore bija Veronika Grigale, viņa vadīja arī ciema jauniešu dramatisko pulciņu.

60. gadi Dekšāru skolas dzīvi radikāli izmainīja. Gan skolēniem, gan skolotājiem bija apnicis, ka reizēm tieši starpbrīdī bija jānoiet gandrīz kilometru garš ceļa posms no vienas skolas ēkas uz otru. Īpaši grūti bija rudens dubļu laikā un ziemā, kad kupeņas sniedzas līdz padusēm.

Jau ilgāku laiku skolas kolektīvā mājāja doma par jaunas skolas celšanu. Beidzot pie šīs ieceres īstenošanas dzīvē enerģiski ķērās direktors Antons Skromulis (1927–2001), un jau 1962. gada rudenī skola pārcēlās uz jaunām telpām— divstāvu ēku Dekšāru centrā.

Uzsākt mācības jaunajā skolā, kas arī atradās tuvāk skolēnu dzīvesvietai, īpaši priecīgi bija jaunāko klašu skolēni.

Jau tajā pašā rudenī bioloģijas skolotājas Valentīnas Reinikas vadībā sākās apzaļumošanas darbi skolas apkārtnē. Tika stādīti kociņi un iekoptas puķes.

Kara laiks daudziem dekšāriešiem liedza apgūt izglītību. Nu pavērās iespējas to darīt, kaut ar novēlošanos, un Dekšāru skolas solos vakaros sēdās šoferi, traktoristi, slaucējas...

Skolēnu vecāki mācījās Tautas Universitātes Pedagoģiskajā filiālē, ko vadīja skolotāja Veronika Pelša.

Enerģiskā bioloģijas skolotāja Valentina Mičule prata ne vien puķes kopt un kociņus stādīt, bet arī mācīt skolēnus skaisti dejot. Pašdarbnieku saimi ap sevi pulcēja arī dziedāšanas skolotāja Rozālija Latkovska.

Jaunajā skolas ēkā skolotāji uzsāka kabinetu iekārtošanu. Daudzus gadus īpaša rosība valdīja fizikas kabinetā. Par to rakstīja gan »Skolotāju Avīzē«, gan rajona laikrakstā.

BĒRNU ROKĀM

Vairāk nekā pirms gada uz kādas klases durvīm parādījās uzraksts »Fizikas kabinets«. Kopš tā laika Dekšāru skolas vecāko klašu zēniem tā ir visinteresantākā vieta skolā. Jaunāko klašu audzēkņi nevar vien sagaidīt, kad viņiem vērs durvis šī brīnumu valstība.

Bet »brīnumu« tur netrūkst. Galvenais, ka tos radījuši paši skolēni. Kad kabinetu sāka iekārtot, fizikas pasniedzēja Jāzepa Piļpuka rīcībā bija tikai dažas vienkāršas ierīces. Iegādāties visu iekārtu uzreiz trūka līdzekļu. Turklāt Rīgas mācību līdzekļu veikalā ne vienmēr var nopirkt visu vajadzīgo.

Starp citu, skolotājs pat nedomāja doties uz šo veikalu. Viņš zināja, ka daudz interesantāki un mīļāki skolēniem būs mācību līdzekļi, ko viņi izgatavos pašu rokām. Protams, bija vajadzīgi materiāli – stieple,

elektromotoru detaļas, plastmasa. Tos sagādāt skolotājam palīdzēja paši skolēni un viņu vecāki.

Kāds prieks bija visiem, kad kabinetā uzstādītās ierīces sāka paklausīgi izpildīt no vadības pulsts pienākušās komandas. Skolotājs uz pulsts nospiež pogu, un automātiski tiek aptumšoti logi, izslēgta gaisma, iegaismojas televizora ekrāns vai arī sāk darboties epidijskops.

Stundas tagad kļuvušas daudz saturīgākas. Izdarīt mēģinājumus vai veikt laboratorijas darbus agrāk stundas laikā varēja tikai 2–3 skolēni. Turpretī pārējie bija pasīvi vērotāji. Tagad vienlaicīgi var strādāt visi klases skolēni: uz katru solu stiepjas elektriskie vadi ar dažāda sprieguma strāvu. Katra vieta solā telefonizēta. Tas dod iespēju skolotājam stundas laikā nodarboties individuāli ar katru skolēnu. Austiņās viņš dzird skolotāja jautājumu un, atbildot uz to, nospiež vienu vai otru kloķi. Atkarībā no tā, vai atbilde ir pareiza vai nav, uz skolotāja pulsts iedegas tā vai cita spuldzīte.

Dekšāru skolēnu un fizikas pasniedzēja J. Piļpuka darbs godam novērtēts – Republikas konkursā par labāk iekārtotajiem kabinetiem astoņgadīgo skolu grupā dekšāriešiem piešķirta otrā vieta.

(M. Nizinska, „Znamja Truda”, 1968)

* * *

Dekšāru skolā 60. gadu beigās un 70. gados ar priekšzīmīgu uzvedību un teicamām sekmēm atzīmējami: P. Justs, A. Latkovska, Z. Bernāne, O. Garanča, R. Broka, V. Juste, V. Garanča, P. Latkovskis, A. Piļpuka, A. Locāne, E. Locāns, E. Samiņa, I. Broka, M. Latkovska, A. Sondore, M. Strode, O. Kolosovsis, A. Urka, A. Strušele, I. Strode u. c. Zīmēšanas skolotājas V. Pelšas aktivizēti, veiksmīgi

pedalijās žurnālu »Zilīte« un »Draugs« zīmējumu konkursos šādi skolēni: H. Burko, A. Svalbs, E. Svalbs, V. Urka, A. Cacivkins, E. Zeimuls, A. Veips u.c.

70. gadu sākumā par skolas direktori sāka strādāt enerģiskā skolotāja Eleonora Sondore.

Šajos gados skolēni aktīvi piedalījās dažādos sabiedriskos pasākumos, kā makulatūras un čiekuru vākšanā, trušu audzēšanā u. c.

Visi dziedāšanas skolotāji (Jevģēnijs Počs, Rozālija Latkovska) aktīvi piedalījās sabiedriskajā darbā, t. i., strādāja ārpus skolas ar pieaugušajiem, organizēja koncertus. Īpaši jāpiemin bijušais, pašu skolas audzēknis Anatolijs Locāns, kurš individuāli mācīja bērnus spēlēt akordeonu – arī mājās. Tā vairāki 1972. gada absolventi Dekšāru skolu atstāja gandrīz vai ar mūzikas skolas izglītību.

1978. gadā pelnītā atpūtā tika aizvadīta tehniskā darbiniece Eleonora Eriņa (1923–2002) – skolas labais gariņš. Viņa visu savu mūžu spodrināja skolu – gan vēl Eriņu mājā, gan jaunajās telpās.

Par labām sekmēm un aktīvu sabiedrisko darbību 1983. gadā skolniece Anita Briška izpelnījās ceļazīmi uz atpūtas nometni »Arteks«. Vēl pirms viņas šo godu bija izpelnījušies Anita Svilāne, Jānis Erels, Pēteris Justs un Edvīns Svalbs.

SADARBĪBA

Skolotājas darbs. Cik pacietības, garīgā spēka un mīlestības pret bērniem tas prasa! Diemžēl ne vienmēr pretī tiek saņemts cerētais un gaidītais. Skolu reforma izvirza lielas prasības: kā katram skolotājam atsevišķi, tā arī visam kolektīvam kopumā.

Mūsu skolas kolektīvs nav liels, taču tajā netrūkst godīgu darba darītāju. Piemēram, pedagoģes A. Piļ-

puka, G. Teilāne, V. Briška un citas tagad jau audzina un māca savu kādreizējo skolēnu bērnus. Daudzi no bijušajiem skolas absolventiem apguvuši lauksaimniecības profesijas un strādā dzimtajā kolhozā «Vienība».

Labā sadarbība mums izvērsusies ar saimniecību. Lielu palīdzību skolas sagatavošanā jaunajam mācību gadam sniedza «Vienības» speciālisti. Ražošanas praksi vada M. Strušele, lietišķās mākslas pulciņu – V. Zeimule, skolēnu sporta grupu trenē V. Strods. Skolā bieži ciemojas pionieru pulciņu šefi L. Naglis un A. Ceipnieks.

(M. Šmaukstele, «Znamja Truda», 1987)

MAZAS ROKAS, LIELI DARBI

«Ja lopkopības nozarei nebūtu mazo palīgu, «Vienībā» izslaukuma un dzīvsvara pieaugumus nebūtu tik viegli iegūt,» – tā pavisam nopietni apgalvo saimniecības galvenā zootehniķe Monika Strušele. Viņa ilgi var stāstīt par lopkopju bērniem, kaut vai par Jāni Latkovski, kurš vēl mācās tikai trešajā klasē, bet govis jau pērnajā vasarā ganīja. Valentīnas Svilānes meitas Iveta un Elita arī ir skolnieces, taču vienmēr gatas aizvietot savu māmiņu-slaucēju. Starp citu, ir jau aizvietojušas. Arī abi draugi Artūri – Svilāns un Zeps – visu pagājušo vasaru ganīja teļus. Un vecākās meitenes? Gan zootehniķe, gan priekšsēdētājs nevar vien beigt cildināt slaucējas Veronikas Zepas bērnus. Ilvija, piemēram, tik ļoti labi zina visu piensaimniecības fermas tehnoloģiju, ka viņu bez kādas svārstīšanās pēc vidusskolas beigšanas norikojā aizvietot fermas brigadierī. Veras Zepas dēli Artūrs un Ēvalds vasarā ganīja pirmpienes.

Dekšārēs ir vēl lopkopju Ragaušu ģimene. Paši divi un septiņi bērni. Māmiņa Antoņina strādā fermā

par slaucēju, arī meitas visu laiku kopā ar viņu. Sandra un Terēze vasarā aizvietoja slaucējas atvaļinājuma laikā. Sandra savos 14 gados strādāja tik veikli, ka uzdrīkstējās piedalīties kolhoza slaucēju sacensībās. Sandra un viņas vienaudze Vaļa Orlova pat izpelnījās speciālu kolhoza prēmiju. Bet zonas sacensībās tiesnesis Sandru nosauca citiem par paraugu – tik precīzi un rūpīgi tika izpildītas visas slaukšanas operācijas.

(M. Magone, „Znamja Truda”, 1987)

* * *

1989./90. mācību gada sākumā (9. septembrī) Dekšārēs svinēja skolas pastāvēšanas 80. gadadienu. Kuplā skaitā bija pulcējušies bijušie skolotāji, skolēni un tehniskie darbinieki. Jaunajai estrādei, ko tikko atklāja, tuvojās skolotāju gājiens, kura priekšgalā cēli soļoja jaunais skolas direktors Juris Daleckis un, stingri uz nūjas atbalstīdamies, lēni uz priekšu virzījās 1931. gada Dekšāru skolas pārzinis Jānis Bečs.

Skolas jubileja sakrita ar dzejnieka Aleksandra Garanča atceres jubileju: dzejnieks un skola dzimuši vienā gadā – 1909. –, tāpēc uz abām jubilejām bez dekšāriešiem bija arī ciemiņi – dzejnieki Marta Bārbale un Andris Vējāns.

Viens pēc otra tribīnē nāca runātāji, patīkami ritēja atmiņu kamoliņš. 80 gadi – tas jau ir pietiekams vecums, lai atskatītos uz paveikto. Kaut gan pēckara gadi ļoti grūti, tomēr vairāki Dekšāru skolas absolventi ieguva augstāko izglītību, piemēram, P. Garančs (1932–1966), M. Trokša (1931–1998), Z. Locāne, J. Garančs, Ā. Borbals, P. Sondors (1935–1973), R. Naglis, S. Latkovska, V. Mālniece,

Z. Kuzmina, P. Žauners, A. Armuška, E. Brivce, Z. Ikauniece, A. Sprūgaine, A. Broka, M. Poča u. c.

Vēlākajos gados augstāko izglītību ieguva un kļuva gan par skolotājiem, inženieriem, gan dažādiem speciālistiem daudzi Dekšāru skolu beigušie: Kornēlija Mālniece (tagad Kanča) – pedagoģijas zinātņu doktore, Romualds Latkovskis – priesteris, Jānis Garančs – kordirģents, Jūlija Dzērkale (Bieziņa) – agronome, Anastasija Latkovska (Svarinska) – pārniedzēja Latvijas Lauksaimniecības universitātē, Jānis Ikaunieks – Aizkraukles arodvidusskolas direktors, Anna Locāne (Sutre) un Velta Latkovska (Igaune) – ārstes, Marija Strode – provizore, Pēteris Justs, Ivars Latkovskis (1955–1996), Ēvalds Locāns, Andrejs Strušels – inženieri, Leopolds Naglis – vetārsts u. c.

Tautas trešā atmoda lielas pārmaiņas ienesa arī skolas dzīvē. Skolēni aktīvi piedalījās sarkanbaltsarkanā karoga pacelšanā Dekšārēs (1989) un juta līdzī brāļiem un tēviem barikāžu dienās Rīgā (1991).

Kultūrvēstures stundās atklājās daudz kas tāds, ko skolēni dzirdēja pirmo reizi, īpaši par aizmirstajiem novadniekiem – rakstniekiem, dzejniekiem, priesteriem.

Ar 1997. gadu aizsākās bijušo absolventu salidojumi – pēc 50 gadiem. Pirmā izlaiduma (1947) absolventu vārdā paldies toreizējai skolas direktorei Venerandai Kivlei par ciemiņu viesmīlīgo uzņemšanu jaunajā skolā. Pateicība arī visam skolotāju kolektīvam par rūpēm skolas 90 gadu jubilejas organizēšanā (1999).

Pensionēto skolotāju vārdā sveicu visus 2002./03. mācību gada skolotājus: Jeļenu Maijeri, Inesi Prusakovu, Ingu Senkāni, Mirdzu Ansbergu, Janīnu Vigupi, Zandu Špergu, Ilzi Jušku, Māriti Nagli, Gaļinu Likovu, Aleksandru Sondoru. Lienu Poišu,

Venerandu Kivli, Annu Adamoviču, Aleksandru Majeru, Dzintaru Kivli, Ilzi Valeniecei, Edgaru Kārklinieku, Guntu Žukovsku, Līgu Stepīņu, Teklu Vanagu, un novēlu labu veselību, godam sagaidīt skolas simtgadu jubileju!

KĀ KLĀJAS, DEKŠĀRU SKOLA?

Liekas, nesen, kļavlapu sārtums aicināja uz skolu, nu jau gadu mija klāt... Parasti tad gribas atskatīties uz pagājušā gadā paveikto. Jaunais mācību gads skolā sākās jau vasarā. Darbi kūsāt kūsāja. Kā katru gadu tika veikts kosmētiskais remonts, taču no jauna - iekārtota plaša datorklase ar astoņiem datoriem, mājīga 1. klasīte, atjaunota centrālapkure «mazajā» skolā, uzstādīta ugunsdrošības signalizācija. Arī bez ciemiņiem neiztikām. Augustā skolā notika Latgales novada luterāņu draudzes bērnu nometne. Gan bērni, gan skolotāji bija ļoti apmierināti ar šeit pavadīto laiku.

1. septembrī skolas gaitas uzsāka 94 pamatskolas skolēni, 17 pirmsskolas bērni un 19 pedagogi.

Dekšāru pamatskolas aktīvi piedalās dažādos projektos. Nesen beidzies ISEC organizētais «Latviešu valodas un sociālo zinību priekšmetu standartu un programmu aprobācijas» projekts. Jau otro gadu esam Norvēģijas un Rēzeknes rajona kopprojekta «Skola visiem», darbosimies projektos «Veselību veicinoša skola» un «Dzīvnieku draugi».

Šajā mācību gadā notikušas arī daudzas ārpusklasses aktivitātes. Interesantākās: brauciens pa dzimto novadu uz Lubānas ezeru, Īdeņu, Tīrumnieku purvu, mācību ekskursija uz Līvānu stikla fabriku iepazīties ar stikla ražošanas procesu, brauciens uz Daugavpils ledus halli, uz izrādi «Sniega karaliene». Visu šo pasā-

kumu finansējumu atbalstīja mūsu pagasta padome. Īpaši esam pateicīgi pagasta priekšsēdētājam Jānim Benislavskim, kuram skola vienmēr ir prioritāte.

Nozīmīgākais notikums bija novembrī – skolas akreditācija. Laiks bija ļoti saspringts, tomēr rezultāti neizpalika – pamatskolas izglītības programma ir akreditēta uz 5 gadiem. Akreditācijas komisija atzinīgi novērtēja mūsu skolas darbību, īpaši skolotāju metodisko darbu, pašpārvaldes aktivitātes, sadarbību ar vecākiem u. c. Taču pie sasniegtā neapstāsimies. Darba vēl ir daudz, un mēs centīsimies pilnveidoties arī turpmāk.

Patīkams notikums mūs sagaida jūnija sākumā, kad plānojam svinēt Dekšāru pamatskolas 95 gadu jubileju, kad aicināsim skolas absolventus, bijušos skolotājus un visus interesentus.

Uz tikšanos jūnijā Dekšārēs!

Dekšāru pamatskolas direktore Inese Prusakova.

SKOLOTĀJA MAIJERE

13. februāris – cik patīkama sagadišanās! Pirms 25 gadiem šajā datumā skolotāja Jeļena Maijere uzsāka savas pedagoga gaitas Krāslavas bērnudārzā, pēc pieciem gadiem – Dekšāru pamatskolā, kur jau daudzus gadus par skolotāju strādāja viņas māte Lidija Kvasova. Paaudžu maiņa.

Tā kā skolotāja Jeļena Maijere Dekšārēs sāka strādāt mācību gada laikā, skolēni daudz spilgtāk uztvēra jaunās skolotājas ierašanos klasē. «Šarmanta, smaidoša, enerģiska,» tā atceras skolniece Aija Strušele, tagad jau skolotājas Maijeres audzēknes Agitas māmiņa. «Drīz vien nodibinājās abpusējs kontakts – mēs mīlējām viņu, viņa nesūdzējās par mums.»

Nu skolotāja jau sen vairs nav iesācēja, bet ar lielu pieredzi. Nu viņas audzēkņi jūt gan skolotājas mīlumu, gan stingrību un galvenais – skolotājas talantu. Bez interesanta un daudzpusīga mācību darba stundās skolotājam pietiek zināšanu, prasmes un izdomas gandrīz katru gadu labi sagatavot skolēnus tūrisma sacensībām rajonā un gūt godalgotas vietas dramatisko pulciņu darba skatēs.

Ar Jāņa Klīdzēja grāmatas »Dāvātās dvēseles« fragmenta iestudējumu skolotāja iepriecināja ļaudis »Kolnasātā« un Emilijas Klīdzējas (Milces prototipa) dzimtajā sādžā Griuženiekos, piedalījās Latgales televīzijas raidījumā. Šā uzvedumu galvenie aktieri Guntars Staļeckis un Jānis Skutelis aktīvi turpina darboties dramatiskajos kolektīvos arī pēc Dekšāru skolas beigšanas.

Aizvadītajā vasarā skolotāja Maijere savas zināšanas un pieredzi vēl papildināja dramatisko kolektīvu vadītāju kursus Jāņmuižā.

(A. Piļpuka, »Rēzeknes Vēstis«, 1999)

MANA VECMĀMIŅA

Mana vecmāmiņa Lidija Kvasova ir dzimusi pirms 80 gadiem – 1920. gada 29. februārī. Bērnībā mana vecmāmiņa apmeklēja vācu bērnudārzu, tāpēc viņa brīvi runā vāciski. Kara laikā viņai vācu valodas zināšanas bieži noderēja.

Vecmamma mācījās: Tailovas ģimnāzijā, Lomonosova ģimnāzijā, Rēzeknes Skolotāju institūtā, Cēsu Skolotāju institūtā, Latvijas Universitātes Filoloģijas fakultātē. Sapnis – kļūt par skolotāju – piepildījās.

Manu vecmāmiņu nozīmēja par Nātru (Notru) pamatskolas direktori. Mainījās varas un laiki, bet vecmāmiņa visu mūžu strādāja par skolotāju, pasniedza

bērniem vācu un krievu valodu šādās skolās: Nātru pamatskolā, Varakļānu ģimnāzijā, Varakļānu internātskolā, Dekšāru pamatskolā, Varakļānu vidusskolā. Visilgāk viņa ir strādājusi Dekšārēs – 19 gadus.

(Natālija Meijere, 5. klases skolniece; «Varakļonīts», 2000)

PAR IESPĒJĀM MĀCĪTIES ĀRZEMĒS

Pirms trim gadiem radās iespēja piedalīties Dānijas – Latvijas katoļu jaunatnes vasaras nometnē. Tā arī no šīs vasaras mana interese par Dāniju ir bijusi sevišķi liela. Jau gadu es dzīvoju Kopenhāgenā.

Dānija ir maza valsts Skandināvijā, kura sastāv galvenokārt no salām (vairāk nekā 100 salu). Dānijas platība ir 2/3 no Latvijas platības un tur dzīvo 5 milj. iedzīvotāju.

Arī Dānijas izglītības sistēma ir kardināli atšķirīga. Tā balstīta uz optimistisku pieeju indivīdam. Katrs ir spējīgs mācīties. Piespiešanas vietā ir motivēšana un skolēnu pašapziņas celšana.

Tad es reizēm atceros Varakļānu vidusskolu, kur pārāk bieži nācās dzirdēt, ka tu esi absolūti nekam nederīgs un neko dzīvē nespēsi sasniegt, ja tev neveicas kādā priekšmetā.

Ar sava dāņu drauga atbalstu pagājušajā semestrī es turpināju studēt psiholoģiju Kopenhāgenas Universitātē (magistrantūrā). Pirms studiju uzsākšanas man radās iespēja strādāt Latvijas vēstniecībā Dānijā, tomēr, uzsākot studijas, tam vairs neatlika laika. Domāju, ka palikšu dzīvot Dānijā.

(Gunta Nagle, Dekšāru skolas absolvente; «Varakļonīts», 2000)

PAR JUSTU ĢIMENI

Laimīgs ir tas, kas piedzimis godīgu, čaklu ļaužu mājās, kur godā un vērtē ir darbs, izglītība, tikumība, kur nav pieņemams vieglas dzīves ceļš, kas iet caur

krogiem un vieglprātību, bet ceļš caur pamatīgu darba un izglītības skolu.

Tā laime bija arī Ožinieku ciema čaklo darbarūķu Teklas un Antona Justu bērniem, lai arī bija grūtie kara un pēckara gadi, visiem bērniem tika dota iespēja mācīties arī augstākās skolās. Atbaidīja tikai grūtie, biedējošie kolhozu laiki, nedrošība aizšķērsoja atpakaļceļu uz dzimtajām mājām.

Tā viņi iegūtās zināšanas, prasmi, darba mūžu atdeva Rīgas labklājībai, un katra ieguldījums ir acīmredzams. Jadvīgas Strazdiņas mediķes darba mūžs novērtēts ar Trīszvaigžņu ordeņa Zelta goda zīmi. Matildes Justes – tekstilmākslinieces – neparastie, apbrīnojamie mākslinieciskie noformējumi sajūsmīnājuši, pelnījuši daudz atzinības. Helēnas Justes dvēseliskās, eruditās bioloģes, ķīmiķes devums pedagogijā bija pateicībām bagāts. Pēteris Justs – lauksaimniecības mašīnu inženieris – bija ticis pat līdz izgudrotāja grādam.

(«Varakļonīts», 2000)

ATMODAS GAISMU ATNESA «GAISMA»

Vēl tad, kad tikko svīda Latvijas trešās atmodas rīta blāzma, dekšāriete Janīna Zeimule labiem paziņām piedāvāja ārzemēs iznākušas dzimtenē noliegto latgaliešu autoru grāmatas. Daudziem tās bija pirmais mēģinājums «aizlāpīt» robu, kas zināšanās par veselu laikmetu latgaliešu oriģinālliteratūrā bija mākslīgi radīts okupāciju gados.

Ar viņas palīdzību pie mums nonāca periodiskais izdevums «Gaisma», ar rakstāmmašīnu sagatavots krājums, veltīts kristietības 800 gadu atcerei, kurā pirmo reizi sakopotas ziņas par visiem katoļu dekanātiem, draudzēm un to baznīcām Latvijā. Tās sūtīja māsiņa Veronika Šternberga. Tolaik, vēl pirms janvāra bari-

kāžu dienām, kad tauta jau atklāti izteica savas domas un centienus pēc neatkarības, mēs uzzinājām arī dzejnieces, pedagoges un sabiedriskās darbinieces, otras māsiņas Paulīnes Zalānes-Vallenas vārdu.

(Antons Rancāns, «Vietējā Avīze», 2001)

KONSTANCIJA GARANČA

Pagājušā gada nogalē uz visiem laikiem pārtrūka dzīves un darba ritums bijušajai Dekšāru pagasta iedzīvotājai – skolotājai, ciema padomes priekšsēdētājai, aktīvai sabiedrisko pasākumu dalībniecei Konstancijai Garančai (1926–2001). Viņa ar vīru Staņislavu dzīvoja Madžuļos. Ģimenē uzauga un Dekšāru skolu beidza piecas meitas, kuras visas ieguva augstāko izglītību.

Kaut Konstancijai dzīves novakare bija jāpavada tālu no Dekšārēm (Ogres rajonā), viņa dzimto vietu nekad neaizmirsā, uzturēja ar to ciešus sakarus. Vasarās šurp veda mazmeitas, iepazīstināja ar senču dzimteni un tiešām izraisīja viņās patiesu interesi. Mazmeita Agrita Ozoliņa vāc materiālus par Dekšāru pagasta vēsturi, ievērojamiem cilvēkiem.

* * *

Ar 2001. gadu skolas telpas ir paplašinājušās – tiek izmantotas blakus ēkas un pagasta telpas. 2002. gadā pagasta telpās sāka darboties divas pirmsskolas grupas. Ar Dekšāru pagasta palīdzību (priekšsēdētājs J. Benislavskis) 2001. gadā skolā beidzot ir iekārtotas labierīcības: ūdensvads, iekšējās tualetes.

Skola iesaistās projektos, piedalās rajona, reģionālajos un republikas pasākumos, uztur latviskās un latgaliskās tradīcijas Dekšāru pagastā. Savu darbību ir sācis tautas deju pulciņš (vad. S. Cacivkina, M. Nagle).

Varam lepoties ar savām rokdarbniecēm (vad. A. Vucina, I. Valeniece). Skola iesaistījies ISEC »Skolēnu izglītības standartu un programmu aprobācijas projektā« (vad. I. Prusakova). Strādājam pie projektiem »Jaunieši dabai«, »Dzīvnieku draugu skola« (vad. L. Poiša), veidojot dabai draudzīgu vidi. Pusaudžiem nozīmīgs ir projekts »Esi brīvs un neatkarīgs no apreibinošām vielām« (vad. L. Poiša).

Skolā notiek priekšmetu olimpiādes, konkursi, viktorīnas. Veiksmīgi startējam rajona konkursos un olimpiādēs matemātikā (skolotāja M. Ansberga). Pateicoties ilggadējam skolotājam V. Briškam, skolēni aktīvi nodarbojas ar sportu un aizraujas ar jaunsargu kustību. No katrām sporta sacensībām skolēni atgriežas ar godalgotām vietām dažādos sporta veidos. Pēdējo divu gadu laikā skolēni ir izcīnījuši 13 uzvaras kausus.

Jau daudzus gadus aktīvi darbojamies arī skolas teātru jomā (vad. J. Maijere). Nodarbojamies ar radošo drāmu, rakstām lugas un uzvedam tās. Ar savām lugām »Sapņi, kuriem jāpiepildās« un »Varžmilis un Mopedīne« esam apceļojuši visus Latvijas novadus.

Pēdējo divu gadu laikā skolā ir ienācis Teātra sports kā alternatīvās pedagogijas veids. 2001. gadā tikām izvirzīti uz Latvijas skolu un jauniešu teātru II festivālu Valmierā, kur guvām uzvaru savā vecuma grupā TS turnīrā. Skolas komandas cīnās un uzvar republikas turnīros Rīgā. Sadarbojamies ar Preiļu, Daugavpils, Madonas BJC, esam tur gaidīti ciemiņi.

Esam nodibinājuši sakarus ar Holandes pārstāvi Franci Oldenhofu no akcijas »Palīdzība Latvijai« un saņemam humāno palīdzību: solus, krēslus, krāsas u. c. Amerikāņu Grand Rapid Latviešu biedrības dāmu komiteja papildinājusi skolas bibliotēkas fondus ar vērtīgām grāmatām.

(Jeļena Maijere, Dekšāru pamatskolas direktore)

penzaru, kas izveidoti v * * * Kopējais skaits
nei bija sevišķi sarežģīts.

Bērnudārzs »Vālodzīte« kolhozā »Vienība« tika at-
vērts 1985. gada 21. martā. Pirmajos mēnešos to ap-
meklēja 27 bērni, bet pakāpeniski skaits pieauga līdz
56 audzēkņiem. Mazie »vālodzēni« brauca šurp uz ne-
dēļu no Varakļāniem, Atspukas, Siļukalna un, pro-
tams, arī no Dekšārēm.

Pirmās rūpes par bērnu audzināšanu un labklājību
uzņēmās jaunais, bet jau saliedētais kolektīvs: V. Kivle,
E. Grāvele, V. Zeimule, S. Čača, R. Nagle, A. Skurule,
S. Briuce, I. Sondore, M. Leimane, M. Juste, I. Zeimu-
le, M. Šperga, J. Kiulis.

Laika gaitā darbinieki mainījās, bet vairāki atgrie-
zās atpakaļ kopā ar jaunām atvasītēm. Savu artavu ir
devuši arī tie darbinieki, kuri kolektīvam piepulcējās
gadu gaitā: I. Stiuka, D. Ceipiniece, D. Muhemberga,
N. Armuševiča, L. Orlova, A. Inča, I. Zepa, I. Strucin-
ska, A. Repša, L. Audijanova, A. StafECKa, N. Garan-
ča, I. Urka, I. Zepa, A. Rozentāle, S. Locāne, V. Mar-
juniča un L. Svalbe.

»Vālodzēni« bija labi iejutušies, vecāki apmierināti.
Bet diemžēl prieks nebija ilgs – 1991. gada 1. jūnijā
nācās bērniem šķirties no tik vajadzīgās iestādes.

Pagāja laiks. Un šajās telpās atkal skan bērnu bal-
sis: divas pirmsskolas grupiņas gatavojas skolai.

(Veneranda Kivle, bērnudārza »Vālodzīte« vadītāja)

KULTŪRAS DZĪVE UN SPORTA AKTIVITĀTES

Cik vien tālu varam atskatīties mūsu pagātnē, no stāstiem dzirdam un no fotogrāfijām redzam, ka dekšārieši prata gan citīgi strādāt, gan kulturāli atpūsties.

Ir ziņas, ka jau 30. gadu sākumā jaunieši kopā pulcēšanos izmantoja lietderīgi: iestudēja un izrādīja lugas. Piemēram, par sarīkojumu Brangovā 1934. gadā, kur piedalījās arī Dekšāru jaunieši, laikrakstā »Zemes Bolss« lasām: »Š. g. 1. jūlijā Latg. J. b-bas Brangovas nūd. Sareikōja vokoru, uzvadūt K. Bērziņa lugu »Dzīves maldi«. Vīgli saprūtamā formā te mums tyka snāgts pīvilceigs tālōjums. Golvonōs lūmōs: Zvaigžņu mōjas saiminīku, izjutis eistō dzeives pabērņa lūmu, tālōja myusu jaunais dzejnīks A. Garančs. Jō tālōjums pylns temperamenta, kusteibōs virtuoza gataveiba un volūdas spraigums. Atzineibu peļneja saimineica *Marija* – Petroneļa Pastars. Pateikamu dvēseles maigumu un vysskaistōkōs variacijas ar pateikamu bolsu pōrlīcynūši dveš saiminīka meita *Zenta* – Marta Broks. Rodūšu prīcu, apgorōteību un sporu ap sevi vīse saiminīka kolps *Kārlis*, kura lūmu tālōja J. Naglis. Lelyski tālōja arī A. Naglis – ļaunō kaimiņa Jōņa lūmu, bet tikai mimika drusku naveikla. Pōreji tālōtōji beja kaimiņu puiss Pīters – A. Lōcāns, kolpyune Milda – T. Lōcāne, Zvaigžņu mōju vacais tāvs Mikelis – J. Lōcāns, students – S. Pastors un gimnaziste Līvija – Leontina Nagle, kura prota veidēt re-

pertuaru, kas ikarōja vysu sirdis. Kūpīspajds jaunōtnei beja seviški pateikams.»

(K. Broks)

* * *

Otrais pasaules karš pārtrauca visu pašdarbību. Daudzi aktieri mājās vairs neatgriezās. Pēckara gados, neskatoties uz trūkumu un milzīgajām grūtībām, Brangovā atsākās pašdarbības iestudējumi, kuru režisors bija skolotājs Bronislavs Staudžs. Tika iestudēta R. Blaumaņa luga »No saldenās pudeles«, kur galvenās lomas tēloja rakstnieka A. Sprūdža māsa Stefānija, A. Stafekis u. c.

ESTUDĒ TRĪSCĒLIENU

Pēdējā laikā darbu aktivizējis Dekšāru ciema kolhoza »Vienotā saime« dramatiskais pulciņš, kas pašlaik iestudē S. Mihalkova trīscēlienu »Zaudētā māja«. Dramatiskā pulciņa darbu vada Dekšāru 7-gadīgās skolas skolotāja V. Grigale. Aktīvi pulciņa darbā piedalās jaunieši J. Garančs, V. Svalbe, P. Grandāns un citi.

(A. Sams, »Staļina Karogs«, 1953)

* * *

Aktīvi kultūras pasākumu organizēšanā piedalījās pirmā bibliotekāre Marianna Trokša, pēc tam Juliāns Garančs, kurš pēc gada bibliotēkā nomaiņija Mariannu.

DEKŠĀRIEŠIEM JAUNI TAUTISKIE TĒRPI

Dziesmu svētkos Dekšāru ciema deju kolektīvam būs krāšņi tautiskie tērpi. Materiālu tērpiem no kolhozu »Dzirkstele« un »Vienotā saime« kultūras mēr-

ķiem paredzētajiem līdzekļiem iegādājās Varakļānu patērētāju biedrībā. Tērpus darināja labākās ciema tautisko tērpu meistares. Tagad visiem četriem dejtāju pāriem ir jauni, glīti tautiskie tērpi, ar kuriem viņi rīt uzstāsies rajona Dziesmu svētkos.

(J. Putniņš, 1955)

LITERĀRĀ KONFERENCE DEKŠĀRĒS

4. augustā Dekšāru ciema bibliotēka organizēja lasītāju konferenci par V. Lāča literāro daiļradi un par romānu »Ciems pie jūras«. Ievadreferātu nolasīja bibliotēkas vadītāja L. Bernāne. Pēc tam V. Dzerkale, Dekšāru septiņgadīgās skolas skolotājas G. Cakule un V. Rute iztīrēja jauniešu tēlus un tautas ienaidnieka atmaskošanu, kā arī Taņas Silujanovas un Edgara Kļavas draudzību romānā »Ciems pie jūras«.

(A. Borbals, 1956)

SARĪKOJUMI VĒLĒTĀJIEM

Dekšāru ciemā pēdējā laikā notikuši vairāki sarīkojumi vēlētājiem. Pagājušās nedēļas beigās Dekšāru skolā bija organizēts vēlētāju tikšanās vakars ar savu deputātu kandidāti rajona padomei M. Latkovsku. Par deputāta kandidātes dzīvi un darbu vēlētājiem pastāstīja uzticības persona skolotāja V. Rute.

Pagājušo svētdien Dekšārēs notika vēlētāju vakars, kur referātu »Par buržuāzisko un sociālistisko demokrātiju« nolasīja aģitācijas kolektīva vadītājs H. Štokmanis, bet mākslinieciskās pašdarbības kolektīvs sniedza vēlētājiem plašu un labi sagatavotu programmu.

(M. Trokša, 1957)

Jūlija Eriņa, būdama aktīva mākslinieciskās pašdarbības kolektīva locekle, bet vēlāk ciema kluba vadītāja, gādāja par to un organizēja interesantus atpūtas vakarus, iesaistot plašas jauniešu masas. Nevar pat saskaitīt, cik lugās vien viņa ir piedalījusies, bet kur gan citi pasākumi! Ka Dekšāru ciems ar mākslinieciskās pašdarbības rīkošanu gan savā klubā, gan cimojoties pie kaimiņiem guvis lielu autoritāti, ir Jūlijas Eriņas nopelns.

(A. Stafeckis, «Pa Ļeņina ceļu», 1958)

VĒRTĪGS PAŠDARBĪBAS VAKARS

Kolhoza «Dzirkstele» jaunieši bieži rīko pašdarbības vakarus ar labi sagatavotiem priekšnesumiem. Pēdējais pašdarbības vakars notika pagājušo svētdien kolhoza klubā. Te šoreiz īsu, bet ar vietējo dzīvi saistošu referātu «Izkopsim savu gaumi» nolasīja L. Bernāne. Gribas piezīmēt, ka dzirksteliēši vispār nemil garus referātus.

Pēc referāta pašdarbības kolektīvs sniedza priekšnesumus – skeču «Bildinājumu gaidot», intermēdiju «Nepieciešamā grāmata», satirisku dzejoli «Notikums ar luteklīti». Visos šajos programmas numuros ir kritizētas negatīvās parādības mūsu sadzīvē un darbā.

(P. Dzerkals, 1959)

LOPKOPJU VAKARS

Nesen Dekšāru ciema tautas nams, sadarbojoties ar Viļānu rajona novatoru kluba padomi, sarīkoja triju kolhozu – «Pirmais Maijs», «Gaišais ceļš» un «Vienotā saime» – lopkopēju vakaru.

Pēc novatoru kluba padomes priekšsēdētāja b. Broka ievadvārdiem izraisījās nepiespiesta saruna, kuras laikā lopkopēji pastāstīja gan par savu pieredzi, gan arī atzīmēja trūkumus, kas traucē sasniegt labākus rezultātus. Slaucējas Valentīna Teilāne, Veronika Svalbe, putnkope Emīlija Garanča uzsvēra, cik svarīgi šādus pieredzes apmaiņas vakarus rīkot biežāk.

Noslēgumā Dekšāru ciema dramatiskais kolektīvs sniedza priekšnesumus.

(A. Pastare, Dekšāru ciema tautas nama vadītāja, 1962)

MARIJA MADŽULE

Dekšāru kluba vadītāja ir Marija Madžule. Bet kluba nav, tādēļ Marijas darba vieta ir gan bibliotēkā, gan kolhoza kantora telpās, bet dažreiz arī mājās pie galda. Lai sarīkotu kādu masu pasākumu, kluba vadītāja lūdz astoņgadīgās skolas direkciju atvēlēt šim nolūkam aktu zāli.

Protams, nav sevišķi patīkami dzīvot ar iebūvieša tiesībām. Un tomēr darbs sokas. Svinīgos apstākļos reģistrē jaunlaulātos, dod vārdu jaundzimušajiem, rīko tematiskus vakarus un mākslinieciskās pašdarbības koncertus.

Deju kolektīvā darbojas sešpadsmit cilvēki. To izveidoja tikai pirms divarpus mēnešiem, bet jau pēc dažām dienām tas sniegs kolhozniekiem koncertu. Repertuārā ietvertas humora piesātinātas – «Visi ciema suņi rēja», «Stomačnieki», kā arī liriska rakstura dejas – «Aiz ezera balti bērzi» un «Velkam košu zelta jostu». Neilgajā deju kolektīva pastāvēšanas laikā ir paveikts ļoti daudz.

(J. Audijanovs, rajona kultūras nodaļas inspektors, 1971)

DEKŠĀRĒS SAVS MUZEJS

4. maijā Dekšāru pagastā bija ievērojams notikums – novada muzeja atklāšana. Jau daudzus gadus pensionētā skolotāja Antoņina Piļpuka bija vākusi dažādus ar novada vēsturi saistītus materiālus, un šogad tie lieti noderēja, kad ar vietējās pašvaldības atbalstu radās iespēja izveidot pastāvīgu muzeja ekspozīciju. Veidot ekspozīciju palīdzēja arī dekšārietes S. Zelmeņe, J. Zeimule, V. Latkovska, J. Vigupe, L. Piļpuka, A. Skurule, kā arī pagasta padomes priekšsēdētājs J. Benislavskis, kurš rūpējās par telpu remontu, materiāliem vitrīnu un stendu izgatavošanai.

Dekšāru novads bagāts ar daudzām radošām personībām, kas pazīstamas tālu ārpus novada robežām. Šeit minami: rakstnieks A. Sprūdžs, dzejnieks A. Garančs, dzejnieks un mākslinieks K. Broks, rakstnieks un publicists prof. L. Latkovskis, valstsvīrs un sabiedriskais darbinieks F. Zeps, daudzi skolotāji un augstskolu pasniedzēji, kultūras darbinieki un garīdznieki.

Viņi ir pelnījuši, lai esošās un nākamās paaudzes viņus pazītu, atcerētos un lepotos ar viņiem. Šo svētīgo uzdevumu arī turpmāk veiks Dekšāru novada muzejs. Muzeja ekspozīcijā plaši atspoguļota arī bijušās vietējās kopsaimniecības, kā arī skolas dzīve un darbs.

Lai dekšāriešu piemēram būtu sekotāji arī citos mūsu novados.

(J. Piļpuks, 1996)

* * *

Patīkami atzīmēt, ka mūsdienu aizņemtībā un darba steigā novadpētniecības entuziasti ir arī starp jauniešiem, īpaši studentiem. Par to liecina vairāku studentu, arī Rēzeknes Augstskolas, lietišķā ciemo-

šanās Dekšāru muzejā. Vēl patīkamāk ir tas, ka studenti ne tikai ar interesi iepazīstas ar muzejā savāktajiem materiāliem, bet iet vēl tālāk: lasa, meklē arhīvos un pieraksta atmiņu stāstījumus. Uz savāktu materiālu bāzes veido savus studiju darbus un pa eksemplāram uzdāvina arī muzejam.

Tā, pateicoties četrām darbīgām studentēm – Inetai Indānei, Ilutai Puzānei, Agritai Ozoliņai un Zandai Špergai – muzejā ir četru, plašāk izvērstu, tematu apdares: »Konstantina Broka dzīve un glezniecība« (I. Indāne – 1995); »Franča Zepa centieni tautas izglītošanā« (I. Puzāne – 1996); »Dzīvi izprast var tikai pagātnē...« (A. Ozoliņa – 2002); »Izglītības attīstība Latgalē no 19. gs. vidus līdz 1940. gadam« (Z. Šperga – 2003).

PĒTERA BROKA ATBALSTS

Ne attālums, ne vairāk kā piecdesmit gadu atšķirtības laiks nav mazinājuši Pētera Broka interesi par Dzimteni, tās ļaudīm.

Pēdējā laikā ļoti daudz Pēteris Broks un viņa dzīvesbiedre ir atbalstījuši Dekšāru pagasta muzeju, gan apkopojot ziņas par dekšāriešiem plašajā pasaulē, gan sarūpējot Rietumos izdotas dažādas vērtīgas latviešu rakstnieku grāmatas, starp tām arī mūsu novadnieku Alberta Sprūdža un Leonarda Latkovska grāmatas, kuras līdz šim mēs nemaz nevarējām sameklēt.

(A. Piļpuka, »Rēzeknes Vēstis«, 1998)

IZSTĀDE PILĪ

22. jūlijā Borha pilī Varakļānos tika atklāta izstāde, kuras autore ir simpātiska, šarmanta māksliniece Marika Zeimule. Liekas, vēl nesen viņa bija Dekšāru pa-

matskolas audzēkne, bet nu jau Latvijas Universitātes mākslas vēstures un vizuālās mākslas pedagogijas 2. kursa studente.

1999. gada augusta žurnālā «Zeltene» skatām Mari-ku patīkamā dārza atpūtas krēslā, turpat blakus redzami vairāki citi līdzīgi krēsli – diplomdarbs, Rēzeknes Mākslas koledžu beidzot. «Krēsli izraisa apbrīnu ar drošu kontrastkrāsu apvienošanu un interesantu, kustībā esošu – plūstošām līnijām – kompozīciju,» teikts žurnālā.

Izstādi, kas bija kupli apmeklēta, atklāja Varakļānu novada muzeja vadītāja Terēze Korsaka. Apmeklētāji bija patīkami pārsteigti par Marikas čaklumu, izdomu un, protams, talantu.

(A. Piļpuka, «Rēzeknes Vēstis», 2000)

INTERESANTS RAIDĪJUMS

Aprīļa vidū Dekšāres pagasts saņēma uzaicinājumu piedalīties radioraidījumā «Tēvu laipa šaizemē». Sākumā māca šaubas, vai mēs to spēsim, ko stāstīsim gandrīz stundas garā raidījumā, jo pie mums nav daudz kā tāda, par ko iepriekš ir stāstījuši jau daudzi citi pagasti.

Iedrošināja Madonas rajona Jumurdas pagasta ielūgums un tur redzētais raidījuma ieraksta laikā. Šis pagasts, kas iedzīvotāju skaita ziņā ir pat mazāks par mūsējo, pat skola tikko kā likvidēta, turējās dūšīgi, un pagasta dome prata atrast savā pagastā interesantāko, to parādīt un saistoši pastāstīt.

Kad sākām domāt par savu pagastu, izrādījās, ka arī šeit ir ko rādīt un par ko stāstīt, pat vienā pārraidē nevarēja visu ietvert. Pēc radiopārraides 12. maijā mums zvanīja daudzi bijušie dekšārieši, kas pašreiz dzīvo citos pagastos vai pilsētās, bija patīkami pār-

steigti, ka arī šajos ekonomiski tik sarežģītajos apstākļos Dekšārēs nav zudis optimisms, ka ļaudis, lai arī ar lielām grūtībām, tomēr neatlaidīgi mēģina rāpties »stikla kalnā«. Jāatzīstas, ka pat vietējiem ne viss bija zināms par pagastu.

(A. Pilpuka, »Lauku Avīze«, 2001)

PILSĒTNIECE LAUKOS

Dekšārēs ir divi deju kolektīvi. Abi nesen dibināti, abi jau paspējuši sevi pieteikt lielākos sarīkojumos ārpus pagasta.

Protams, viegli teikt – »divi kolektīvi, nesen dibināti...«. Vien tas, kurš kaut reizi mēģinājis kādu pašdarbības kolektīvu sapulcināt, zina, kas tas par darbu un cik bieži mēģinājumi beidzas tukšā.

Ir tāda paruna, ka nevis vieta izgrezno cilvēku, bet cilvēks vietu. Par Skaidrīti Cacivkinu labāk nepateiks! Ar viņas ierašanos te, Dekšārēs, kultūras dzīvē sākusies liela rosība. Un nav tiesa, ka darbu laukos nevar atrast: Skaidrītes veikums ir novērtēts. Pagasta konkursā uz kultūras darba organizatora vietu viņa atzīta par labāko un tagad ieņem šo amatu. Lai nu viņai veicas, lai rodas te savs teātris, savī ansambļi, sporta danči un vēl kas cits! Galvenais, ka ir kāds, kas uzdod toni, aizrauj sev līdzīgi citus.

(M. Nizinska, »Rēzeknes Vēstis«, 2001)

GODINA VECĀKUS

Laimīgos un grūtos brīžos mēs nereti atceramies vecākus, vecvecākus, viņu mājas.

»Esmu pateicīga saviem vecākiem, kas ielikuši manā šūpuļa pagalvī to domu pavedienu, kas ļāvis būt tādai, kāda esmu – milēt visu latvisko, to saudzēt un kopt.«

Tā par saviem vecākiem dekšāriešiem Broņislavu un Steponu Trokšiem saka meita Valentīna Mičule – Lielās folkloras balvas laureāte Atašienē.

(«Neatkarīgā Rīta Avīze», 2001)

* * *

Kopš 2002. gada aprīļa pagastā veiksmīgi darbojas šādi kolektīvi: jauniešu deju kolektīvs »Sapnis«; vidējās paaudzes deju kolektīvs – vadītāja S. Cacivkina; pieaugušo un bērnu vokālie ansambļi – vadītāja A. Strūberga; dramatiskais kolektīvs – vadītāja S. Cacivkina.

Visi pašdarbības kolektīvi aktīvi piedalās gan pagasta, gan rajona mēroga pasākumos.

* * *

Nu jau par tradīciju var uzskatīt Annas dienas gadatirgu. Tajā iespējams ne tikai pārdot, bet arī tiek rīkoti koncerti, un var palustēt zaļumballē. Gadatirgus notiek tieši Annas dienā – 26. jūlijā.

Katru rudeni pensionāri tiek aicināti uz atpūtas vakaru, strādīgie ļaudis – uz ražas svētkiem.

(Skaidrite Cacivkina, bibliotēkas vadītāja, kultūras darba organizatore)

* * *

Dekšāru pusē vienmēr populārs ir bijis arī sports. Ar sportošanu Dekšāru jaunieši nodarbojušies jau K. Ulmaņa laikā.

Par sporta aktivitātēm Dekšārēs vēsta preses publikācijas kopš 1950. gada.

1950. gada vasarā Varakļānu vidusskolas sporta laukumā (toreiz – kolhoza »Vienotā saime«) jaunieši piedalījušies starpkolhozu sacensībās vieglatlētikā un volejbolā. 100 m skriešanas distanci visātrāk (13,3

sek) veicis Nikolajs Svalbs, augstlēcšanā uzvarējis Anatolijs Stafeckis, bet granātas mešanā – Jānis Mālnieks (53 m), šķēpa mešanā – Pēteris Grandāns (tālāk par 50 m), lodes grūšanā – Vladislavs Locāns (9,7 m). Arī volejbola turnīrā uzvarējuši »Vienotās saimes« fizkultūrieši.

1953. gadā notikusi vietējā fizkultūras kolektīva atskaites – vēlēšanu sapulce. Par kolektīva priekšsēdētāju ievēlēts P. Grandāns.

Šajā pat gadā notikušas sacensības dambretē, kurās vīriešu grupā uzvarējis P. Grandāns, sievietes – L. Struše. Notikusi gatavošanās Varakļānu rajona šaha un dambretes turnīram.

1954. gadā Dekšāru skolas direktore Veronika Griģale skolai iegādājusies 11 pārus slēpju, un fizkultūras skolotājas Eleonoras Knikstes vadībā skolēni uzsākuši treniņus.

1956. gadā Dekšāru skolas fizkultūrieši skolotājas E. Knikstes vadībā iekārtojuši skolas sporta laukumu, uzstādījuši vingrošanas stieni, līdztekas un citas sporta ierīces.

Vēlāk vairāki Dekšāru puses jaunieši ieguvuši augstāko sporta izglītību – Viktors Briška, Vladislavs Locāns, Raimonds Sprūdžs, Juliāns Garančs. R. Sprūdžs savā laikā guvis labus panākumus vieglatlētikā – skriešanas disciplīnās, bet J. Garančs – vesera un diska mešanā. Gandrīz visi viņi ilgus gadus strādāja Varakļānos par fizkultūras skolotājiem, treneriem un sporta dzīves organizētājiem.

Dekšāru skolā laika gaitā mainījušies fizkultūras skolotāji. Rosīgākie bija: Vladislavs Klaučāns (no 1962. līdz 1967. gadam), pēc viņa ilgāku laiku – Viktors Briška (ir fizkultūras skolotājs Dekšāru skolā arī pēdējos gados).

Par lielisku sportistu izveidojās Cakulu sādžā dzimušais Vladimirs Ribakovs. Sporta gaitas sācis 18 gadu vecumā – 1957. gadā – kā 5000 m skrējiena uzvarētājs Viļānu rajona spartakiādē, pēc tam pievērsies riteņbraukšanai. Šim sporta veidam viņš veltījis vairāk nekā 30 gadus, ieguvis sporta meistara titulu un guvis izcilus panākumus. No 1963. līdz 1967. gadam viņš startēja bijušās PSRS izlases sastāvā, piedaloties sacensībās arī dažādās Eiropas valstīs. Atstājis aktīvās sporta gaitas, V. Ribakovs no 1973. līdz 1989. gadam strādāja par riteņbraukšanas treneri. Lai popularizētu šo sporta veidu gan Varakļānu, gan Viļānu novadā, kopš 1999. gada par tradīciju kļuvusi katru gadu jūnijā rīkotā V. Ribakova kausa izcīņa riteņbraukšanā starp Varakļāniem un Viļāniem pa dažādiem maršrutiem. Šajās masveidīgajās sacensībās ar labām sekmēm piedalījušies arī daudzi Dekšāru jaunieši.

(Ā. Borbals)

DEKŠĀRIETIS UZSTĀDĪJIS JAUNU LATVIJAS REKORDU

Aizvadītajā sestdienā Ventspilī notika atklātās meistarsacīkstes vieglatlētikā. Lieliskus rezultātus uzrādīja Rēzeknes rajona Dekšāru pagasta sportists Aivars Strods, kurš atgriezās no sacensībām ar zelta medaļu un uzvarētāja diplomu. 1500 m skrējienā viņš par divām sekundēm uzlaboja valsts rekordu un uzstādīja jaunu Latvijas rekordu slēgtās telpās. Aivars šo distanci veica 4:16:57.

Aivars Strods piedalīsies Latvijas vieglatlētikas čempionātā Rīgā 23. februārī.

(Marina Tetarenko, «Rēzeknes Vēstis», 20.02.2003.)

NOVADNIEKI

PRIESTERIS DOMINIKS SPRŪDŽS (1901–1931)

Dominiks Sprūdžs dzimis 1901. gadā Mālniekos.

Būdams prāvests aktīvi darbojies arī literatūras laukā: viņa vārds ierakstīts 1940. gada Latgales rakstnieku katalogā.

Diemžēl Dominika Sprūdža mūžs aprāvās ļoti agri. Apmeklējot kādu slimnieku mājās, ceļā gadījās nelaime – ezerā ielūza ledus, un braucēji nokļuva ledainajā ūdenī. Pēc tik spēcīgas saaukstēšanās sākās nopietni sarežģījumi ar veselību. Trīsdesmit gadu vecumā jaunais priesteris šķīrās no dzīves. Tas bija 1931. gadā. Apglabāts Krāslavā.

(A. Pilpuka, «Katōļu Dzeive», 1996)

PRĪSTERS VACLAVS EREĻS (1915–2003)

Vaclavs Ereļš 13. jūli Varakļoņu bazneicā atsavēre uz sovim prīstereibā nūstrōdōtim 50 godim, upurejūt Sv. Misi pateiceibā Dīvam.

Šis prīsters dzimis 1915. goda 3. decembrī Varakļoņu pogosta Mōlniku sādžā. Lyuk, jō poša sa-ceitais lelōs jubilejas Sv. Misē:

«Dōrgī, meilī dzyntōs tautas ticeigī, šudiņ, prīstereibas 50. godadinā kūpš munas pyrmōs Sv. Mises celebrēšonas dzymtajā dīvnomā, ar šū dīvkolpōjumu grybu izteikt pateiceibu Dīvam un lyugtīs par mums vysim.

Giminē bejom trejs brōli un mōsas, tagad jau asu palicis vīns. Dūma par prīstereību maņ dzyma jau dekana Vaikuļa laikā, kod, pi pyrmōs sv. komunijas ejūt, gōju – kai pats mozōkais – prīsteram pi rūkas pōri vysai bazneicai pi oltora...

Bērneibu un jauneibas godus pavadeju Varakļōnu draudzē, beidžu Varakļōnu gimnaziju. Tod skūlas direktors beja Balodis, ticeigs cylvāks, laseja myusim Svātūs Rokstus. Ari jys itekmēja munu dzeives ceļa izvēli.»

(V. Selicka, «Katōļu Dzeive», 1997)

PRĪSTERS JŌŅS SVYLĀNS

(1916–1996)

Prīsters Jōņs Svylāns dzimis 1916. goda 15. februārī Lazdinikūs.

Pēc vītejōs skūlas beigšonas, sajutis aicynōjumu, jys dūdās uz Reigas Goreigū seminaru. Vēļ byudams seminara students, jys pavoda veiskupu draudžu vizitacejōs. Atsaklōj jō lelōs vārōtōja spējas, un vālōk vyss radzātais teikt uzlykts uz papeira.

Tai pyrnskara «Katōļu Dzeivē» pasarōda satureigi jō aproksti par draudžu vizitacijom, krōjās vēsturiskūs atziņu materials, īspaidi par daudzajim apmaklātajim dīvnomim. Na mozōk svareiga ir jō dorbošonōs seminara sv. Pītera Kanizija literarajā bīdreībā.

Par pyrmajom nūpītņajom sekmem literari vēsturiskūs dorbu jūmā licynoj uzvara konkursā, kur Jōņs Svylāns ir izavēlējis aprokstu par mag. K. Skrindas nūzeimi Latgolas kulturas dzeivē.

Prīsters J. Svylāns augstū goreidznika svēteibu sajam nu veiskupa-mūcekļa Boļeslava Sloskāna rūkom

Aglyunas bazneicā pi Dīvmōtes oltora 1943. goda 25. martā. Tod ari sōcās Dīvam kolpōšonas celi Latvijas draudzēs. Smogi un pōrdzeivōjumu pylni ir kara un pēckara godi, kas aizvadeiti, kolpojūt Varakļōnūs, Cyskodūs, Cēsīs, Bukmuižā, Bolvūs, Jasmuižā un Nīdermuižā, Baļtinovā un Šķiļbānūs. Pīdzeivōts daudz aizlīgumu un apvaiņōjumu, bet tykts vysam pōri un, cik tys bejis prīstera spākūs, cylvāki narymstūši vasti pi Dīva.

Prīsters miris 1996. goda 26. septembrī un paglobōts Viļakas kopsātā.

PRIESTERIS ROMUALDS LATKOVSKIS

Romualds Latkovskis dzimis Dekšāru sādžā 1939. gada 1. jūlijā. 1954. gadā beidzis Dekšāru pamatskolu. Mācības Garīgajā seminārā ieilga, jo uz 3 gadiem viņš tika iesaukts obligātajā padomju karadienestā. Iesvētīts par priesteri 1967. gada 21. maijā. Sākumā kalpoja Latgales katoļu draudzēs, pēc tam – Kurzemē, Aizputes un Vaiņodes draudzē.

SKŪLŌTŌJS UN SABĪDRISKAIS DARBINĪKS

FRANČS ZEPS (1899–2000)

Fraņcs Zeps vēl beja skūlas vacumā, kod jō tāvs ar gimini pōrsacēle uz dzeivi Varakļōnu pogosta (tagad Dekšōru) Madžuļūs. Pēc Teicejniku tautskūlas beigšonas mōcejis Rēzeknes piļsātas skūlā, tod realskūlā Pēterburgā. Nailgi studējis pedagogiju Latvijas Universitatē, tod – komercinstitūtā. 1918. godā sōcis skūlōtōja dorbu: vyspyrms Borkovas pogosta Sylagolā, tod Grozu skūlā, vālōk – Viļānūs.

Strōdōdams skūlōtōja dorbu, F. Zeps bejis Latgolas

Skūlōtōju savīneibas vaļdes lūceklis, sastōdejis skūlu vajadzeibom «Praktisku latgališu gramatiku», kas sovas popularitates dēļ bejuse izdūta četras reizes. Myusu apkōrtnes vacōki cylvāki mōcejušis pēc šos gramatikas un tagad kai ratu dōrgumu globoj tū po-gosta muzejā.

Ar sovu aktivū dorbošonūs F. Zeps īgyva popula-ritati latgališu vydā un 1925. godā tyka īvālāts par 2. Saeimas deputatu. Vacī dekšōriši stōsta, ka dzelzceļa stacija Varakļonūs tyka īreikōta, pasateicūt teiši F. Ze-pam.

F. Zeps rūseigi dorbojis publicistikā. 1929. godā par tū sajēmis Kulturas fonda pabolstu ōrzemu ceļōjumam. Jō rokstūs aktuāla tematika un kotram latgališam saprūtama volūda. F. Zepa dorbs tyka augstu nūvērtēts – jam piškērts Treju Zvaigžņu orde-nis. Bet, lyuk, kū par ordeņa sajimšonas tūreizejū kōrteibu raksteja F. Zeps vēstulē uz dzimtini 1990. goda decembrī: «Ordeņi piškeire Ordeņa dūme, var-byut uz dorba vītas priksnīceibas īrūsnyōjuma. Lā-mums, resp. Apsolvōtūs saroksts, tyka publycāts «Vaļdeibas Vēstnesī». Kurā godā maņ piškeire, vairs napīmiņu, varbyut jau Ulmaņa vaļdeišonas laikā. Diz voi kur nūtyka kaida svineīga ordeņa pasnēgšona. Piškēršonas akta dokumentu pīsyuteja pa postu kot-ram apsolvōtōjam, bet... ordenis beja jōnūpērk po-šam Prezidenta pilī Reigā. Ari es tū nūpērku un vēļ tagad globoju mōjōs.»

Kara vātras F. Zepa gimini, taipat kai daudzus cytus inteligentus cylvākus aiznese svešumā. Trymdā jys nūnōce jau 50 godu vacuumā, bet tys natraucēja apgyut svešvolūdas, turpynōt izgleiteibu un byut tik-pat aktivam sabīdryskā dorbā.

(A. Pilpuka, «Rēzeknes Vēstis», 1999)

LEONARDS LATKOVSKIS

(1905–1991)

Trymdā lelōkū sova myuža daļu pavadejušais profesors, volūdņiks, publicists, sabīdryskais darbinīks Leonards Latkovskis. Jys aizgōja aizsaulē 85 godu vācumā, aiz sevis atstōdams kuplu bārnu saimi, tymā skaitā dālu profesoru Leonardu Latkovski junioru, Jōņs Broks grōmotā »Latgolas kulturas dorba entuziasti« (1995) profesoru Latkovski raksturōjis šaidim vōrdim: »Gryuši uzskaitēit vysus jautōjumus, par kurim L. Latkovskis rokstūs sacejis sovu vōrdu. Ar vīnaidu kompetenci un interesi – par volūdu, literaturu, folkloru, vēsturi, filozofiju, teoloģiju, morali, pedagogiju, politiku un dažaidom sadzeives problemom. Jam beja rakstureiga gryba kolpōt lobajam un cylvākūs mūdynōt vysu tū, kas ir gaišs – idealisms un apgorōteiba, nasavteiba un apjēmeiba kolpōt patiseibai, nasaudzeiga nūstōja pret kotru slyktu parōdeibu.« Jōpibylst, ka L. Latkovskim beja rakstureiga augsta principialitate latgalisma un katōļu ticeibas jautōjumūs, kur jys napazyna nikaidu kompromisu.

Strodōdams par profesoru Bellarmines katōļu kolekdžā ASV, jys pōrvaļdeja 13 volūdās, runōjis vēļ 8. L. Latkovskis daudz pīsādāleja un referēja straptautiskūs zynōtniskūs kongresūs un konferencēs, uzastōjis ASV un Kanadas televīzijā, čakli publicējis amerikaņu un latvišu periodiskajūs izdavumūs. Jys beja atzeistams stōstu, feletonu, fabulu un dzejūļu autors un tulkōtōjs. Publicējis vairōkas grōmotas: »Direktors Dr. Aloizs Broks« (1954), »Dzymtōs zemes ļaudis« (1966, 1983), »Latgaļu uzvōrdi, palames un dzymtas« (1968, 1971).

L. Latkovskis dzimis Bokōnūs, beidzis Varakļōnu gimnaziju, pēc tam Latvijas Universitates Filologijas un

filozofijas fakultati. Jau tymā laikā jam beja lela interese par volūdom un zynōtniskū dorbu. Jam ir daudz nūpītnu publikaciju avīzēs un žurnālūs. Leidz izceļōšanai nu Latvijas jys strōdōja Pļaviņu un Aglyunas gimnazijā, kara laikā vadeja Kōrsovas gimnaziju.

Pi Varakļōnu muižas piļs, kur sovā laikā gimnaziju beidze L. Latkovskis, pīstyprynōta pīmiņas plōksne. 1995. goda 14. septembrī pīmiņas plōksne atklōta Bokōnūs pi Leonarda Latkovska mōjas vitā asūšō lelō akmiņa.

(Ādolfs Borbals)

ALBERTS SPRŪDŽS (1908–1944)

Alberta Sprūdža šūpulis kārts Latgales vidienē – Varakļānu pagasta Dekšārēs. Te viņš piedzima 1908. gada 29. decembrī kalēja ģimenē. Sprūdžs iestājās Varakļānu ģimnāzijā, ko absolvēja 1929. gadā. Beidzis skolotāju sagatavošanas kursus, Sprūdžs nodevās jaunatnes audzināšanas darbam Latgales laukos un arvien pievērsās rakstniecībai.

1932. gadā Alberts Sprūdžs pārceļas uz Rīgu, strādā par ierēdni Hīpotēku Bankā un redīgē literāro žurnālu «Straume», vada literāro daļu pie laikraksta «Jaunais Vārds», raksta stāstus citiem izdevumiem. Rīgas posms pieskaitāms pie ražīgākiem rakstnieka īsajā mūžā.

1942. gada agrā pavasarī Sprūdžs pārnāk uz Rēzekni un pārņem laikraksta «Rēzeknes Ziņas» vadību. Rosīgā darbā te aizrit tieši divi viņa dzīves pēdējie gadi. Pēc 1944. gada 6. aprīļa drausmīgā boļševiku terora uzlidojuma zem savas mājas drupām tika atrasts rakstnieka Alberta Sprūdža liķis. Latgale šai naktī bija zaudējusi vienu no saviem dižākajiem dēliem. Al-

berts Sprūdžs tika guldīts sava dzimtā novada Varakļānu kapsētā.

A. Sprūdža literārā darbība sākusies jau skolas gados. Viņa pirmie darbi iespiesti periodikā, bet vēlāk sakopoti un izdoti grāmatās. Iznākuši vairāki stāstu krājumi: »Bailēs un spaidos«, »Asaru liekņa«, »Daugavas vēji« u. c. Sprūdžs uzrakstījis arī vairākus romānus: »Kultūras nesēji«, »Jaunais skolotājs« u. c., kā arī sakārtojis antoloģiju »Latgales dziesminieki«. Kopā ar A. Gobu Sprūdžs sagatavoja izdošanai Franča Trasuna kopotos rakstus, bet to izdošanu apturēja boļševiku iebrukums.

Sprūdža spalvai pieder arī dramatiskā uzveduma scenārijs Rēzeknes Pļaujas svētkos 1936. gadā. Tie bija vienreizēji svētki, uz kuriem ļaudis bija ieradusies kā no Latgales, tā arī no citiem novadiem. Bija ieradies arī Valsts prezidents Kārlis Ulmanis ar citiem valdības locekļiem.

Bez novelēm, stāstiem, romāniem A. Sprūdžs latviešu literatūrā ir ieviesis jaunu prozas darba formu, proti, – pastāstu.

Daudzi A. Sprūdža raksti ir godalgoti. Kultūras fonds godalgojis stāstu krājumu »Daugavas vēji«; Preses biedrība piešķīrusi godalgu stāstu krājumam »Asaru liekņa«; Kultūras fonds 3 reizes godalgojis pastāstus: 1938., 1939. un 1940. gadā.

Atskatoties jāsaka: pirms gadu desmitiem gar Varakļānu Dekšāru kalvja smēdi izgāja dzīvē zēns, pilns ideālisma un sapņu, kam bija lemts kļūt par Latgales gara karoga nesēju. Bet viņa gājiens tika pārtraukts pusceļā. Liktenis bija izņēmis spalvu no viņa rokām 36. dzīvības gadā. Tomēr arī šajā īsajā mūžā Sprūdžs bija paguvis radīt paliekošus darbus, kas viņu ierindo redzamā vietā latviešu rakstnieku saimē.

(Alberts Raidonis)

ALEKSANDRS GARANČS
(1909–1969)

Dzimtines skaistuma pilyudzējs un apdzīdētōjs Aleksandrs Garančs ir dzimis 1909. goda 28. novembrī Varakļōnu pogosta Madžuļu sādžā.

Pabeidzis Dekšōru I pakōpes un Varakļōnu II pakōpes pamatskūlu, dūdas uz Reigu, kur dīnā strōdoj fabrikā, bet vokorūs – mōcōs. Nōkomō dzejnīka veseleibu ītekmej dorbs svyna krōsas ryupnīcā. Tūmār jau 1935. godā A. Garančs beidz studijas Mežsaimnīceibas fakultatē, pēc tam strōdoj mežu resorā, naatstōdams nūvōrtā ari rakstnīceibu, kurai beja pīsavērsis jau 1927. godā.

30. godūs A. Garančs ir ražeigs dzejnīks. Jō liriskī dzejūli, kai ari nūvoda mīlesteibas un ryupju apdvastī stōsti un tālōjumi bīži pasarōda gon latgališu izlūksnes, gon literarōs volūdas preses izdavumūs.

1939. godā iznōk A. Garanča dzejūļu krōjums «Līdumos». 50. godūs jō dzejūli publicēti žurnalā «Karogs». 1958. goda konkursā dzejūls «Nezināmā karavīra kaps» ir gūdolgōts. Šū dzejūli jauktajam kōrim komponējis M. Bašs.

Dzejnīks bīži ir lītōjis ari dažaidus pseidonimus, pīmāram, A. Styurmežs, A. Malta u. c.

Daudz beja rodūšu nūdūmu, bet, tai kai dzejnīka veseleiba jau beja īdrogōta, dreīži satymsa nakts... 1969. goda 10. februārī nagaideiti aplkusa dzejnīka Aleksandra Garanča sirdspuksti. Jō lirika, smolka un nauzmōceiga, dzeivōs Latgolā, dzeivōs Latvijā.

(A. Piļpuka, «Mōras Zeme», 1989)

NŪDZYSA DZĒRKSTĒŅA

Lobdīn, cīn. redakcija!

Nūsyutu moz pazeistama latgališu dzejnika divus dzejļus jyusu vērtējumam un varbyut ari ivītōšonai jyusu laikroksta slejōs.

Šō goda 9. septembrī pagōja 10 godi kūpš Vladislavs Briucs pēc 80 godu ilga, smoga myuža beidze šōs dzeives gaitas.

30. godūs jō garōks dzejļs «Rudiņa dīna», veļteits tāva bērēm, un cyti beja publicāti rakstnīka Alberta Sprūdža izdūtājā žurnalā «Straume». 1944. godā kara vātra jū uz 3 mēnešim īraun vōcu armijā, bet pēc tōs kapitulācijas Briucs nūkļyust Padūmu armijas gyustā, un tisa jam, kai daudzējim, pīspīž 10 godu Komi Republikas ūgļraktuvēs. Tur ari izplēņ jō dzejnika talanta dzērksteņa.

(V. Miders, «Rēzeknes Vēstis», 1999)

DRAUGIM

Draugi, kod aizbērsit kopu,
Naesit skumeigi jyus,
Daudz rudinī kūkim kreit lopu,
Bet pavasar' otkon jōs byus.

Nadzīdit skumeigu dzišmu,
Voi priceigi dzīdōt kō nav?
Slōpēdams dvēseles līsmes,
Skumeigōs dzīdōju jau.

Nasokit maņ kopa runu,
Smiļtis uz zōrka kod kreit,
Varbyut jyus pīmiņu munu
Aizmērssit pareit voi reit...

Tamdēļ, kod apraksit grobu,
Naesit skumeīgi jyus.
Gon atstōjit draugu sev lobu,
Gon dzeivē vėl lobōki byus.

DONATS LATKOVSKIS

(1912–1943)

Donats Latkovskis dzimis 1912. gada 7. septembrī Dekšārēs. Mācījies Dekšāru skolā, pēc tam Viļānos un Rēzeknes Valsts komercskolā. Sācis publicēties 1929. gadā, aktīvi darbojies žurnālistikā, publicistikā, rakstniecībā.

Izdoti D. Latkovska dzejas krājumi «Klusie briži» un «Gaišie ceļi», pastāstu grāmatas «Karalis Visvaldis» un «Zilie ezeri», vēsturiska drāma «Karalis Visvaldis». Laikrakstos un žurnālos publicēti daudzi viņa raksti par Latgali un tās darbiniekiem.

Bija palicis neizdots kultūrvēsturisks darbs «Nacionālā atmoda Latgalē», kura manuskriptu saglabājušas Latkovska māsas. Nu tas pārtapis divās grāmatās, ko izdevusi Latgales Kultūras centra izdevniecība Rēzeknē.

27. aprīlī Dekšārēs notika grāmatas «Nacionālā atmoda Latgalē» II daļas atvēršanas svētki. Patikami, ka mazmeita Iveta Stuberovska un abu māsu meitas izrādīja sevišķu interesi par visām norisēm, kas saistītas ar D. Latkovska darbību.

(A. Piļpuka, «Katōļu Dzeive», 2002)

JĀNIS BROKS

Rakstnieks, dzejnieks, kultūrvēsturnieks Jānis Broks (dzimis 1919. gada 6. janvārī), bijušais dekšārietis, gadu desmitus ir rūpīgi krājis, vērtējis un analizējis faktus par Latgales literātiem un kultūras darba entuziastiem.

Ir tapušas monogrāfijas par izciliem Latgales darbiniekiem: N. Rancānu, S. Vaikuli, P. Migliniku, A. Jūrdžu, K. Skrindu, piemiņas raksti un dzejoļi Naaizmērstulei, D. Trūpam, P. Smelteram, B. Spūlam u. c.

Ar grāmatu «Skaists myužs» (1992) J. Broks ir uzcēlis gaišu pieminekli bīskapam Pēterim Strodam. Šajā darbā varam izsekot ne tikai filozofijas doktora, latgaliešu ortogrāfijas izveidotāja dzīvei un aktīvai darbībai, bet gan drīz visai Latgales kultūras vēsturei tajā laika posmā, jo profesors P. Strods savā laikā paspēja būt gan baznīcā, gan skolā, gan redakcijā un valodnieku aprindās.

Apbrīnojama ir J. Broka enerģija, neatlaidība un gribasspēks – savākt tik milzīgu faktu materiālu un izklāstīt to tik labā un izkoptā latgaliešu valodā.

1995. gadā iznākusi grāmata «Latgales kultūras darba entuziasti» jāvērtē kā enciklopēdisks tādu ziņu apkopojums, kuras nav iespējams atrast nekur citur. Grāmatas 408 lappusēs atrodami īsi apraksti par 184 Latgales kultūras darba veicējiem, kuru vidū ir gan profesionāli rakstnieki, kultūras darbinieki un politiķi, gan rakstniecības un kultūras darba rosīgi darītāji – garīdznieki, skolotāji, pašvaldību darbinieki.

Sakot paldies autoram par uzrakstīto, ar interesi gaidīsim vēl nepublicēto darbu «Klānu pusē» (ieskats Varakļānu apvidus vēsturē līdz 1980. gadam) un citus.

(A. Piļpuka, «Katōļu Dzeive», 1996)

KONSTANTĪNS BROKS

Apzinoties izglītības vērtību, Konstantīns Broks studē Filoloģijas, vēlāk Juridiskajā fakultātē, bet nevienu no tām nebeidz. Viņš joprojām meklē savu īsto dzīves aicinājumu. Pirmskara gados iestājas Mākslas akadēmijā, bet slimība un karš studijas pārtrauc.

Tomēr, juzdams neremdināmas slāpes sevi izteikt

mākslā, K. Broks par savu darbības loku izvēlas ainavu. Profesionālos pamatus viņš apgūst Rīgas Tramvaju un trolejbusu pārvaldes Tautas tēlotājas mākslas studijā.

Pirmie mēģinājumi ir visai precīzi dabas nogleznojumi, bet drīz vien viņš saprot, ka māksla ir paša atteiksme pret redzamo, savu izjūtu izpausme. K. Broks mācās dabu redzēt, analizēt un sintezējot izcelt galveno, atteikties no mazsvarīgā. Mākslas patiesību meistars meklē gleznas kopskaņā – gaismas kritumā, telpiska dziļuma izjūtā, kompozīcijā, kolorītā.

K. Broks ir viens no tiem autoriem, kas lauku, jūras un pilsētas ainavā ienes jaunus vaibstus – viņš cenšas apvienot romantisko ainavu ar industriālo ainavu.

Mākslinieka ainavās klusināti, bet ieskanas sadzīves žanrs.

Uz meistara meklējumiem glezniecībā milzīgu iespaidu atstāja vide, kurā viņš dzīvoja un strādāja.

(I. Indāne)

EMĪLIJA KLĪDZĒJA*

Emīlija Klīdzēja (dz. Svilāne) dzimusi 1916. gada 18. jūnijā Varakļānu pagasta Griuženiekos Jāņa un Jadvīgas Svilānu divpadsmit bērnu ģimenē kā desmitā atvase. Emīlija savas skolas gaitas uzsāka Varakļānu pamatskolā, turpināja Varakļānu ģimnāzijā, kuru beidza 1937. gadā un tajā pašā gadā iestājās Latvijas Universitātes Ģeogrāfijas un ģeoloģijas fakultātē, uzsākot ģeoloģijas studijas.

Kopš 1940. gada Emīlijas Svilānes dzīve un darbs saistīti ar vīra Jāņa Klīdzēja dzīvi un darbu. Kopīgi pārvarēta dramatiskā dzimtenes atstāšana 1944. gadā, dzīve Vācijā, pēc tam – 1950. gadā – pārceļšanās uz

* Pašlaik Dekšāru muzeja krājumā jau ir 20 Emīlijas Klīdzējas gleznas

ASV, Kalifornijas pavalsti. Te Napas pilsētā uzcelta sava māja, ierīkots skaists dārzs.

Emīlija ir bijusi stiprs un enerģisks balsts vīram Jānim Klīdzējam – gan viņam studējot Kalifornijas (Berklejas) universitātē, gan strādājot par sociologu grūti audzināmo jauniešu klinikā, gan trimdā uzrakstot pāri par divdesmit grāmatām.

Emīlija Klīdzēja attīstījusi savas mākslinieces dotības, ilustrējusi J. Klīdzēja un citu latviešu rakstnieku grāmatas.

(Pēteris Zeile, „Zemturis”, 1996)

NU SOLMIM DARYNŌTĪ BREINUMI...

Dekšōru pogosta daudzās mājās var īraudzeit neparostus priekšmatu – likās, nu teira zalta, bet napa-rosti vīgli. Lyuk, uz golda stōv vāze, bet tamā dzalto-na kukuruzas vōleite. Tikai pataustūt ar rūku, pōr-salicynojāmēs, ka kai vāze, tai ari vōleite ir nu sol-mim. Tautyskā stilā darynōtī svečturi ni ar kū naatsa-šķir nu kūkā grīztajim, tikai tī ir vīglōki un smolkōki.

Dviļa pakaramais, gleznu rāmeiši, rokstains grō-motas apvōks, grūzeni, teineites un vēļ loba desmite dažaidu greznuma un sadzeives priekšmatu – tū vysu darynōjušas Madžuļūs dzeivojūšōs talanteigōs sīvītes Konstances Brokas (1896–1971) rūkas.

Pavērši nu molas pasaverūt, varātu liktīs – kas tī sevišķs, bet kaidu ryupeibu un naatlaideibu tys pro-sa! Nav aprokstams dorba īguļdejums, vosorā vōcūt solmus, tūs mērcejūt, gludynoūt, leimejūt un pacītei-gi ar odotu dorbojūtīs.

Žāļ, ka nivīnam napītyka pacīteības apgyut šū in-teresantū, sarežģeitū mōkslu, kod čaklō rūkdorbnei-ca beja dzeiva.

(A. Pilpuka, „Rēzeknes Vēstis”, 1999)

KŪKĻU MEISTARS

Dekšōru pogostā pi Varakļōnu dzeļzceļa stacijas at-sarūn nalels cīms – Madžuli, kurā apdzeivōtas vairs ti-kai dažas mōjas. Bet skaistas atmiņas ar šū cīmu saistōs daudzim dažaidōs molōs dzeivojūšim cylvākim.

Pādejā godu desmitē Madžuļūs tyvōku un tolōku, pat ļūti tōlu (nu ōrzemem) cīmeņu uzmaneibu pīsaisteja »Rikstu« mōjas, kū nu vacas, pussagryvušas byuves ikōrtōjis Donats Vucyns (1934–1999), kurs ar sovu dorbu īmontōjis daudzu sova talanta cīneitōju uzmaneibu, draudzeibu. Tōpēc š. g. 6. jūli »Rikstūs« valdeja naparosta rūseiba: puļcējōs gon nūpītna vācuma ļaudis, gon skūlāni – vysi, kam tyvas senejōtautas instrumenta – kūkles – skaņas.

Nadaudz atsapyutuši, 7. jūli šī un cyti interesenti puļcējōs Dekšōru skūlas zālē, kur turpynōjās izcyļō kūkļu meistara Donata Vucyna atcerei veļteitais kūklātōju saīts – nūslāguma koncerts. Kūklēšona ir rata mōka myusdinōs, un arī seņōk kūklātōji bejuši īpašā statusā.

Beja tik pateikami un interesanti, ka Dekšōru pogosta priķsādātōjs Jōņs Benislavskis īrūsynōja šū pasōkumu uzskateit par sōkumu turpmōkai tradīcijai – kotru godu jūļa pyrmajā svātīdinē Dekšōrēs reikōt šaidu kūklātōju saītu.

Lai Dekšōrēs skaņ kūkles arī cytu godu!

(A. Pilpuka, 2002)

DOMINIKS GARANČS

D. Garančs dzimis 1912. gada 14. oktobrī Garanču sādžā Jāņa un Virginijas Garanču ģīmenē. 1931. gadā beidzis Varakļānu ģīmnāziju, pēc tam studējis Latvi-

jas Universitātē Tautsaimniecības un tiesību zinātņu fakultātē. Vienlaikus strādājis par ierēdni, augstskolu ar novērtējumu »loti sekmīgi« D. Garančs beidzis visīsākajā laikā – četros gados, iegūdamis tiesību zinātņu maģistra grādu. Studiju laikā bijis aktīvs studentu korporācijas »Lacuania« biedrs.

Otrais pasaules karš ienesa būtiskas izmaiņas Garanču ģimenē. Jau pirmajos trimdas gados Vācijā Dominiks Garančs lika lietā savas jurista un svešvalodu zināšanas. Eiropā viņš ieguva trīs zinātņu doktora grādus: Freiburgas (1945), Parīzes (1947) un Londonas (1949) universitātē. 1950. gadā par D. Garanča mītnes zemi kļuva Amerikas Savienotās Valstis. Tur viņš strādāja starptautisko tiesību jomā. Zinātnieks publicējies zinātniskajos izdevumos, sarakstījis piecas pasaulslavenas grāmatas. Viņš ir iekļauts izcilāko amerikāņu sarakstā »Kas ir kas Amerikā« (1988) un izcilāko pasaules cilvēku sarakstā »Kas ir kas pasaulē« (1996).

Izcilā zinātnieka Dominika Garanča darbīgai mūžs noslēdzies. Taču viņa vārds un veikums nepazudis no pasaules zinātnes vēstures.

(Ādolfs Borbals)

GODU SAIMNIECES

Runājot par ievērojamiem cilvēkiem, visbiežāk mēs minam rakstniekus, ārstus, skolotājus, inženierus utt. Bet mūsu dzīves nesenā pagātnē varam nosaukt daudzus cilvēkus, kurus meklēja plašā apkārtnē un pie viņiem brauca vai pašus veda vairāku pagastu attālumā, cienīja, godāja, sirsnīgu paldies teica un pat apbalvoja ar pašu gatavotiem, milestības apģarotiem Goda rakstiem. Šiem cilvēkiem nebija augstākās, dažkārt pat ne vidējās izglītības, bet bija talants, radoša izdoma un neatlaidība. Tā radās dažādi amatu pra-

tēji: mucenieki, kalēji, pinēji, audēji, godu saimnieces.

Kad mājās godi vai lielākas viesības un namamāte baiļojas, ka netiks galā ar viesu uzņemšanu, pats galvenais ir dabūt labu saimnieci. (Spožās pieņemšanās, ko tagad rīko augstākā sabiedrība, – cita lieta. Tiek iedarbināts vesels mehānisms, iesaistīti labākie pavāri un oficianti.) Laukos un mazās pilsētiņās parasti aicina palīgā sievietes, kurām varbūt nav nekādu diplomu, bet ir pieredze, garšas izjūta un gaume gan maltīšu gatavošanā, gan galda klāšanā.

Dekšāru pagastā aktīvi ir darbojušās šādas godu saimnieces: Paulīna Broka (1917–2002), Virģīnija Strode, Valentīna Jaško (Svilāne), Tekla Broka, Veronika Zeimule, Genovefa Latkovska, Valērija Inča, Anna Čača, Valentīna Šostaka, Natālija Kozlovskā.

JAUNAS ZINĀŠANAS KULTŪRAS DARBĀ

Anita Upeniece, Siļukalna Kultūras nama vadītāja, nupat bija saņēmusi darbabiedru apsveikumus sakarā ar iegūto sertifikātu. Tas apliecina, ka viņa apguvusi zināšanas kultūras menedžmentā, pašvaldību tiesībās, projektu vadīšanā, reklāmas pamatos, tiesību un kultūras jautājumos, stratēģiskajā plānošanā. Anita mācījās kultūras menedžmenta kursus, kas notika Daugavpils reģiona kultūras centrā. Tos vadīja kultūras darba speciālisti no Rīgas, pasniedzēji no kultūras koledžas un akadēmijas.

Vislielākais ieguvumsursos, par ko vadītāja priecājas, ir tas, ka viņa iemācījusies, kā gatavot projektus. »Divas dienas to apgūvām praktiski,« stāstīja Anita. »Rakstījām paši, analizējām pasniedzēju dotos paraugus.« Anita sacīja, ka viņa šī zināšanas izmantos nekavējoties, jo kultūras namam vajadzību ir daudz. Viņa vada arī pagasta dāmu klubu. Nauda vienas otras idejas realizēšanai iegūstama, tikai rakstot pro-

jektus. »Līdz šim neviena no mums tos neprata sagatavot,« atzina uzņēmīgā kultūras darbiniece.

(L. Rancāne, «Novadnieks», 2003)

VALENTĪNA ZEPA

Valentīnai patika spēlēt teātri, patika dejot. Šis divas mīlestības viņa saglabājusi jau vairāk nekā divdesmit gadu. Visu laiku darbojusies Rūdolfā Blaumaņa Madonas Tautas teātrī – bez Valentīnas līdzdalības nav noticis neviens lielāks teātra iestudējums. Atnākusi uz Madonu, Valentīna tūlīt atrada ceļu arī uz jauniešu deju kolektīvu. Viņa bija to dejojāju pulkā, kas skolotājas Dzidras Rubenes, tagad jau Latvijas PSR Nopelniem bagātās kultūras darbinieces, vadībā ar katru sezonu nenogurstoši mēģinājumos vairoja dejas meistarību un pieredzēja ievērojamu notikumu, kad madonieši ieguva Tautas deju kolektīva goda nosaukumu.

Pavisam nesen Madonas pirmsskolas vecuma bērnu un viņu vecākus – deju mīļotājus – uz koncertu »Mūs skola sauc« aicināja Madonas kultūras nama bērnu deju ritmikas pulciņa vecākā grupa. Pirms nedēļas notika abu jaunāko un vidējās grupas šā gada darba pārskata koncerts. Visu šo grupu – kopumā pāri par simts bērnu – mēģinājumu, koncertu organizētāja un vadītāja ir Madonas kultūras nama mākslinieciskās daļas vadītāja Valentīna Zepa. Gan pilsētā, gan arī rajona ciemos un ciematos viņu pazīst daudzi.

(L. Sala, »Stars«, 1977)

APBOLVŪJUMA GĪNEIGS

4. majā, Latvijas Republikas Naatkareības deklarācijas pasludināšanas dienā, »Panoramā« beja skotama nalela daļa nu Treju Zvaigžņu ordeņa pasnēgšanas

ceremonijas. Beja pateikami redzēt, ka tiši priekšplanā storp augstō apbolvōjuma sajēmējim sēdēja divi dekšōriši nu Lazdiniku sādžas. Prūtams, jōpībylst, ka jī ir bejuši dekšōriši.

Apbolvōšonai beja izvērzeits tikai vīns dekšōrits, bet gūda vītā sēdēja divi. Kai tū izskaidrot? Pavēršōk vārojūt, kaids varbyut nīmoz nauztvēre, ka apbolvōtais tīmsōs brillēs ir naredzeigs, bet ūtrs ir pavodūņs. Pavodūņs ir vacōkais brōļs Pīters Svylāns, jurists, bet apbolvōjumu sajēme Aleksandrs Svylāns. Šis cylvāks napīdzīma naredzeigs. Redzi tepat, Lazdinikūs, jam laupeja Ūtrais pasaules karš.

Pasateicūt nāparosti stypram grybasspākam, Aleksandrs turpynōja vūiceitīs, pōrvarūt daudz dažaidu gryuteību, pīsamārojūt jaunajim apsōklīm. Pabeidze LU Ekonomikas fakultati, strōdōja Cēsīs par Naredzeīgūs dorba uzjāmuma vadeitōju, pēc tam 25 godus, leidz aizišonai pensijā – par Naredzeīgūs bidreibas centralōs valdes priekšsādātōja pyrmū vītniku un prasmeigi rysynōja vysas Latvijas naredzeīgūs cylvāku problemas.

(A. Piļpuka, «Rēzeknes Vēstis», 2002)

STIPRAM KOKAM – STIPRAS SAKNES

To var teikt par Aizkraukles arodvidusskolas direktora Jāņa Ikaunieka dzimtu.

Jānis ir dzimis 1942. gada 30. oktobrī kādreizējā Varakļānu pagasta Dekšāru sādžas (tagad Dekšāru pagasta) strādīgu zemnieku Teklas un Konstantīna Ikaunieku ģimenē. Ir divas māsas – Zinaīda un Antonija. Tēvs un māte saimniekoja ekonomiski. No realizētās lauksaimniecības produkcijas naudas iegādājās visnepieciešamākos zemes apstrādāšanas agregātus,

kā arī kuļmašīnu, motoru tās darbināšanai, kūluma vētijamo un šķirojamo mašīnu. Saimniecībā bija liels lopu ganāmpulks, pat skaists rikšotājs. Ģimene apsaimniekoja 30 ha labi iekoptas zemes. Govis bija pienīgas, saražoto produkciju realizēja, bet ieņemto naudu izmantoja saimniecības tālākai attīstībai, ģimenes labklājības celšanai.

Jānis strādāja visus pa spēkam darāmos darbus, ir domājis par likumsakarībām dabā, par lielāku ražu iegūšanu utt.

1949. gadā sāka mācīties Dekšāru pamatskolā, bet pēc tās beigšanas no 1956. līdz 1960. gadam mācījās Bulduru sovhoztehnikumā. 1964. gadā sāka studijas Latvijas Lauksaimniecības akadēmijā Agronomijas fakultātē. Tās beidza 1969. gadā.

1984. gadā rajona vadība viņu pārcēla darbā par Aizkraukles arodvidusskolas direktoru. Šeit viņš īsteno savu dzīves moto – „Jaunajiem dzīvot un strādāt jaunajā pasaulē – tam vajag arī jaunu motivāciju».

Aizkraukles arodvidusskolas direktors Jānis Ikaunieks par raženu darbu ir apbalvots ar Latvijas Izglītības ministrijas Goda rakstu, ar Latvijas Republikas Aizsardzības ministrijas Atzinības rakstu, ar Latvijas Republikas Zemessardzes štāba padomnieku rotas Pateicības rakstu (arodvidusskolā ir zemes-sargu grupa).

(Anatolijs Stafeckis, LBCPF Aizkraukles rajona nodaļas vadītājs, 2002)

ANDREJS NAGLIS

Dzimis 1943. gada 9. februārī Dekšāru pagasta Stiu-ku sādžā zemnieku ģimenē. Beidzis Dekšāru 7-gadīgo skolu. Mācījies Jaungulbenes lauksaimniecības mehanizācijas skolā, dienējis armijā, bet no 1965. ga-

da sācis strādāt Latvenergo sistēmā Daugavpilī, vēlāk – Līvānos kā tehniķis-elektriķis. Beidzis arī tehniku-
ma Elektrifikācijas nodaļu.

Andrejs Naglis pazīstams kā sabiedriski aktīvs cilvēks. Ievērojot augstos morāles principus, ir atturībnieks pēc pārliecības, stingra rakstura. Vienmēr aktīvi darbojies Romas katoļu draudzēs, dzied baznīcas kori.

1995. gadā A. Naglis ievēlēts 6. Saeimā no Latvijas Kristīgo demokrātu savienības, bet 2002. gadā – 8. Saeimā no Latvijas Pirmās partijas.

(No Saeimas priekšvēlēšanu materiāliem, 2002)

PATRIOTISMA VĀRDĀ

PULKVEDIS JĀZEPS SAMIŅŠ

Dzimis 1885. gada 22. aprīlī Varakļānu pagasta Molnieku ciemā. Mācījies Varakļānu pagasta skolā, pēc tam Rēzeknes pilsētas skolā.

1904. gadā brīvprātīgi iestājas krievu armijā un piedalās Krievijas–Japānas karā. 1907. gadā beidzis Irkutskas kara skolu kā leitnants. Pirmā pasaules kara laikā par varonību un atjautību kaujās saņēmis 13 dažādus ordeņus un goda zīmes, arī cariskās armijas augstāko apbalvojumu – Sv. Jura krustu.

1918. gadā pulkvedis J. Samiņš pārbrauc dzimtenē un tā paša gada oktobrī organizē Latgales patrizānu nodaļu, veicot atbildīgus uzdevumus Latvijas atbrīvošanas cīņās.

1919. gada augustā kļūst par Latgales apgabala aizsargu organizācijas dibinātāju un ir pirmais aizsargs Latgalē. Apbalvots ar Viestura ordeni.

Kalpojis vairāk kā 36 gadus militārajā dienestā, pulkvedis J. Samiņš 1940. gada 12. janvārī aizgāja pensijā.

Jāzepu Samiņu boļševiki apcietināja 1941. gada pavasarī un turēja Rēzeknes cietumā. Tālāku ziņu par viņa likteni nav.

OTTO BĒRZIŅŠ

Dzimis 1892. gadā Varakļānu pagasta Soltajā. Krievu armijā iesaukts 1913. gadā, apbalvots ar Sv. Jura krustu, Latvijā atgriezies 1918. gadā.

Latvijas armijā no 1919. gada jūnija, kā virsseržants piedalījās kaujās Latgalē. 1920. gada janvārī ar savu vadu izsita ienaidnieka divas rētas no stipri nocietinātās Garanču sādžas un Mežvidu stacijas, saņemot gūstā 10 gūstekņus, 2 zirgus un citas trofejas.

Otto Bērziņam piešķirts Lāčplēša Kara ordenis.

No armijas atvaļināts, dzīvoja Soltajā, strādāja par mežsargu. Miris 1927. gada 24. maijā, apbedīts Varakļānu kapos.

JĀNIS STRODS

Dzimis 1900. gada 20. jūnijā Varakļānu pagastā zemkopja ģimenē. Latvijas armijā iesaukts 1919. gada 17. jūlijā. Sevi parādījis gan kaujās pret lieliniekiem, gan pret bermontiešiem.

Apbalvots ar Lāčplēša Kara ordeni 1920. gadā.

Bija jaunsaimnieks Varakļānu pagasta Brangovā, uzraugs Daugavpils cietumā.

1940. gada 10. septembrī apcietināts, notiesāts 1941. gada 24. maijā.

KAROGA SVĒTKI

1989. gada 9. septembris – silta, saulaina diena. Liepas un bērzi jau iesākuši dzeltēt un kaisa lapu zeltu pāri ceļiem un celiņiem, pa kuriem uz ciemata centra pusi steidzas svinīgi noskaņoti un svētku drānās tērpušies dekšārieši un viņu daudzie ciemiņi.

Šī diena bija īpaša tāpēc, ka pēc daudzu gadu aizlieguma paredzēts uzvilkt sarkanbaltsarkano Latvijas karogu. Par karoga svētumu atmiņās dalījās dzīves pieredzes bagātie vīri Jēkabs Erels, Aloīzs Erels (1919–1981), Donats Cakuls (1913–1997), Antons Počs (1913–2002), Antons Mālnieks

(1920–2001), kas karogu svinīgi nodeva jaunajai paaudzei – Dekšāru skolas priekšzīmīgākajiem audzēkņiem, kuru rokās karogu iesvētīja prelāts Antons Boldāns.

Sirsniņu uzrunu teica kolhoza »Vienība« priekšsēdētāja vietnieks Jānis Benislavskis, Dekšāru LTF nodaļas vadītājs Pēteris Justs, dzejniece Marta Bārbale, mākslinieks Osvalds Zvejsalnieks u. c.

Cilvēki bija ļoti saviļņoti, īpaši vecākās paaudzes pārstāvji. Ļaudis izklīda, bet gaisā lepni plīvoja sarkanbaltsarkanais karogs un skolā uz svinīgās sienas bija lasāmi mūsu novadnieka Alberta Sprūdža vārdi: »Cieniet sarkanbaltsarkano karogu, jo tas ir mūsu lepnums, brīvība un gods.«

ZEMESSARDZE DEKŠĀRĒS

1991. gada augustā tika pieņemts likums »Par Latvijas Republikas Zemessardzi«. Dekšāru pagastā pirmie iesniegumi tika iesniegti šī paša gada novembra beigās, taču zvērestu kandidāti nodeva 1992. gada martā. Līdz ar to tika izveidots 36. Zemessardzes bataljona Viļānu rotas Dekšāru zemessargu vads šādā sastāvā: Valdis Leimans, Juris Erels, Juris Strušels, Jevgēnijs Stepanovs, Ilmārs Šodnaks, Artūrs Kiserovskis, Jānis Benislavskis. Par vada komandieri ievēlēts Zemessardzes virsleitnants Jānis Benislavskis. 1993. gadā Zemessardzē iestājās Aldis Cvilikovskis un Vitālijs Naglis, bet pāris gadus vēlāk – Aigars Klušs.

Laika posmā no 1992. līdz 2003. gadam Dekšāru zemessargi ir piedalījušies ļoti daudzos pasākumos, kas bija saistīti ar dažādu noziedzīgu darbību atklāšanu vai novēršanu, sabiedriskās kārtības nodrošināšanu u. c.

1996. gada beigās izveidota Bokānu šautuve, kurā regulāri tiek rīkotas Lāčplēša dienai veltītas šaušanas sacensības, kurās piedalās zemessargi, jaunsargi, mednieki un citi. Šautuves atklāšanā piedalījās Zemessardzes 3. brigādes komandieris ZS pulkvedis Jānis Žagata, Madonas VDP priekšnieks Harijs Āriņš, ZS 36. bataljona komandieris ZS majors Andris Omuls.

1995. gadā pie Dekšāru zemessargu vada izveidoja Jaunsargu nodaļu, kura īsā laikā guva ļoti labus panākumu ne tikai bataljona, bet arī valsts mēroga sacensībās, iegūstot godalgotas vietas. Jaunsargu instruktori šajā laikā ir vecākais zemessargs J. Strušels un skolotājs, arī zemessargs V. Briška. 2001. gadā Dekšārēs notika 36. ZS bataljona jaunsargu salidojums.

DEKŠĀRU PUIŠI UN VIŅU AIZBILDŅI

„Sporta laukumā mūsu puikas var sastapt jebkurā diennaktis laikā no agra pavasara līdz vēlam rudenim,» skaidrojot ceļu, mums stāstīja kāda Dekšāru iedzīvotāja.

Protams, sportu mīl visi puīši, bet dekšārieši pastāvīgus treniņus uzskata par savu pienākumu. Viņiem ir jānorūdās, jābūt veikliem, izturīgiem, jo vairums zēnu ir jaunsargi. Viktora Briškas vadītajā apakšvienībā šobrīd ir 24 jaunsargi. Vecākie jau aizgājuši – kurš uz Varakļānu ģimnāziju, kurš uz tehnikumu, taču sacensībās viņi pārstāv savu ciematu, savu pagastu un skolu: visi atkal kopā. Un viņu sabiedrotā ir veiksmē.

Vilcienā reiz satiku kādu pavecāku kungu. Uzziņot, ka esmu no Rēzeknes, viņš novilkā: „Ā-ā, tas ir tur, kur tāds Dekšāru pagasts? Zinu, zinu.» Un pastāstīja, kā pagājušajā gadā Latvijas mēroga sacensībās

Valmierā Dekšāru jaunsargi »izgrieza pogas« pat ļoti spēcīgajām Rīgas un citu pilsētu komandām un aizveda mājās septiņus kausus.

Dekšārieši veiksmīgi startēja arī šogad Preiļos, Latgales mēroga sacensībās. Vārdu sakot, viņi vienmēr ir formā, vienmēr gatavi startēt. Un, jāsaka, dara to diezgan bieži, Zemessardzes 36. bataljons uz atbildīgām sacensībām cenšas sūtīt labākos. Jaunsargus atbalsta Dekšāru pagasta priekšsēdētājs, Zemessardzes 36. bataljona apakšvienības komandieris Jānis Benislavskis.

Dekšāru jaunatnei nav laika garlaikoties un nīkt bezdarbībā.

(M. N., »Rēzeknes Vēstis«, 2001)

20. JANVĀRIS – BARIKĀŽU AIZSTĀVJU ATCERES DIENA

Jau pagājuši 11 gadi kopš tām satraucošajām dienām, kad visa Latvijas tauta sekoja līdzī ar satraukumu, kas notiek Rīgā uz barikādēm. Arī Dekšāru sievas, mātes, māsas un bērni dzīvoja līdzī saviem vīriem, tēviem, brāļiem, kas bija Rīgā uz barikādēm.

2002. gada 11. janvārī Rēzeknē notika »1991. gada Barikāžu dalībnieka piemiņas zīmes« pasniegšana. Pasākumu atklāja Renārs Zaļais, ar klusuma brīdi pieminējām barikāžu laikā kritušos. Pēc tam runāja Valsts piemiņas zīmes valdes locekle Marina Kostņecka. Tika izteikta pateicība barikāžu dalībniekiem un viņu ģimenēm par palīdzību Latvijai atgūt brīvību. No dalībnieku puses izskanēja jautājums: »Kur tad ir mūsu brīvība? Nevienam nav noslēpums, ka apkārt valda korumpētība un nabadzība. It īpaši grūti klājas Latgales novadam. Vai tad tā ir brīvība, par ko mēs domājam pie ugunskura Zaķusalā?«

(J. Strušels, no pagasta avīzes 2002. gada janvārī)

1991. gada Barikāžu dalībnieka piemiņas zīmi«
saņēma dekšārieši: Aleksandrs Maijers, Vasilijš Ko-
guts, Juris Strušels, Aivars Strods, Ilmārs Šodnaks,
Artūrs Latkovskis, Mārtiņš Stafeckis, Armands Ar-
musevičs, Pēteris Pizičs, Antons Ikaunieks, Jānis
Pizičs, Ainārs Piļpuks, Jānis Počs, Arvīds Zeps, Ar-
nis Broks, Nauris Senkāns, Māris Piļpuks, Francis
Repša, Ēvalds Naglis, Antons Pastars, Jāzeps
Skabs.

ATMIŅU CEĻOS

PATRIARHĀLA KĀRTĪBA

Vectēvu Jāni Ereli pati nebiju redzējusi, jo viņš nomira jau 1911. gadā, bet pamatīgi iepazinu viņu no mātes un tēva stāstītā. Vectēvs bijis mežsargs un medību organizētājs, pazīstams visā pagastā. Pats nav dzēris un necietis dzērājus. Sādžā pastāvējusi šņoru sistēma. Pēc tēva stāstījuma, vectēvs nekad nav pārāris ežu, un nav bijuši nekādi pārpratumi ar kaimiņiem. Ziemassvētkos viņš kaimiņiem un radiem dāvinājis medu un ābolus, jo ar to vienmēr saimniecība bijusi bagāta.

Vectēva mājā Mālniekos valdījusi patriarhāla kārtība. Kopā dzīvojusi liela ģimene: divi precētie dēli ar sievām un bērniem, vēl neprecēta meita un neprecēts jaunākis dēls, kalpone un gane. Turklāt jaunākais brālis bija labs kalējs, tāpēc pie viņa pastāvīgi dzīvoja 3–4 mācekļi. Ēšanas laikā, kā atceros, valdīja stingrs režīms. Vispirms ēda vīrieši, tad sievietes, un tikai pēc tam bērni. Tā kā mājās, kā jau pie mežsarga un kalēja, bieži iegriezās sveši cilvēki, bērniem priekštelpā nebija ļauts uzturēties, lai nemaisītos pieaugušajiem pakājām. Bērni parasti atradās dziļākajā istabā.

(Valentīna Erele (1913–1991), 1980)

ATMIŅAS PAR SKOLU

Skolā sāku mācīties 1908. gadā. Vispirms mācījos Trūpeņu tautskolā. 1909. gada rudenī sāku mācīties

2. klasē Dekšāru tautskolā, jo tajā laikā atvēra skolu Dekšāru ciemā. 3. klasi beidzu 1911. gadā.

Mani mācīja Natālija Ivanova. Toreiz skolā nebija noteikts stundu skaits. Mācības sākām plkst. 9.00, bet beidzām plkst. 18.00 vai agrāk, kā kuru dienu. Rakstījām uz tāfelītēm ar grifelēm. Burtnīcas un mācību grāmatas skola deva par brīvu. Burtnīcas lietojām glitrakstišanā, citos priekšmetos mazāk. Mācījāties skolā tik ilgi, kamēr zinājām uzdoto, jo mācību grāmatas uz mājām nedeва. Mācības notika krievu valodā, pat starpbrīžos un skolas tuvumā bija aizliegts runāt latviešu valodā. Skolēnus sodīja, liekot tupēt uz ceļiem, reizēm vēl pabēra granti. Saņēmām arī sitienus ar lineālu, kas vienmēr atradās klasē, plēsa aiz ausīm un matiem.

Katru rītu pirms stundām vajadzēja skaitīt pātarus. Tā kā biju labākais skolēns, man visus gadus katru rītu pirmajam vajadzēja sākt pātarus. Skolotāja mani bieži atstāja savā vietā mācīt stundas, bet pati neierādās skolā divas trīs dienas. Bija arī tā, ka viņa uzdeva mums mācīties, bet pati aizgāja gulēt, man pateikusi, cikos viņu piecelt.

(Staņislavs Latkovskis (1896–1972), 1964. gada aprīlī)

PAR ALBERTU SPRŪDŽU

Bija 1937. vai 1938. gads. Tajā laikā es mācījos Dekšāru 4-gadīgajā skolā. Vienreiz saņēmām paku ar grāmatām, kuras mūsu skolai dāvināja Alberts Sprūdžs.

Pēc kāda laika arī pats rakstnieks, pēc mūsu ielūguma, apciemoja mūsu skolu. Šai svinīgajā tikšanās dienā visi četru klašu skolēni sapulcējās vienā telpā. (Pavisam bija tikai divas telpas mūsu skolā: vienā telpā bija 1. un 3. klase un otrā – 2. un 4. klase.) Alberts Sprūdžs ar mums, kā jau nākas, iepazīnās, ap-

runājās par mūsu skolas dzīvi: kā mācāmies, cik tālu dzīvojam no skolas, no kādas sādžas nākam. Vēl jautāja, vai pusdienās skolā dzeram siltu un saldu tēju? (Jā, tēja bija karsta un salda, un svietaizes bija līdzīgi no mājām.)

Pēc visām šīm un citām pārrunām A. Sprūdžs stāstīja mums par sevi, par savu darbu un lasīja fragmentus no savām grāmatām. Mēs pateicāmies par dāvātajām grāmatām, par visu lasīto. Atvadoties ielūdzām labo viesi vēl apciemot mūsu skolu. Bet neatceroties vairs citu reizi. Tālāk mācījās Varakļānu pagasta skolā.

(Filimona Habarova (dz. Locāne, 1926–2001), 1988. gada novembri)

BRIESMU NEDĒĻA BRANGOVĀ

No Varakļānu puses aizdegās viena māja pēc otras. Pievakarē uguns liesmas apstājās pie Kluša, Dzerkaļa un Svalbu mājām. Mūsu mājas «Medņi» bija nākamajā «rindā». Uznāca nakts.

1944. gada 28. jūlija rītā vācieši uzspridzināja tiltus pie Elkšņakroga un Brangovas muižas.

Mēs visas mantas no istabas bijām jau aiznesuši, lai tās pasargātu no ugunsgrēka. Ratos bija sakrauti maisi: milti, maize, gaļa un citi produkti. Iejūdzām Frici. Visus lopiņus izdzinām no kūts ārā. Pabraucām līdz Dzerkaļu osītim. Tur bija mārkli, ieleja un ar bieziem kārkliem aizauguši krūmi. Frici piesējām pie osiņa, bet paši noslēpāmies krūmos.

Austrumu pusē gaisā ierūcās lidmašīnas ar sarkanām zvaigznēm uz spārniem un astes. Tikušas virs vācu ierakumiem, sāka mest bumbas. Atbrīvojušās no šīs nāvējošās kravas, lidmašīnas sasvērās sāniski un sāka apšaudīt vācu pozīcijas. Lielkalibra ložmetēja čaulītes trāpīja Fricim uz muguras. Zirgs satrūkās,

norāvās no saites, aizskrēja uz āboliņa lauku un mierīgā garā mielojās, kamēr krievu izlūki viņu pievāca un aizjāja uz pienotavas pusi. Līdz vācu ierakumiem palika nepilni divi kilometri. Mūsu uzticamais arkla un vezumu vilcējs zaudēja dzīvību.

Bet mēs, palikuši bez zirga, trijatā ķērāmiešiem pie ratiem un vezumu atvilkām uz pagalmu. Paspējām tikt līdz pagalam, ieraudzījām no Brangovas muižas puses braucam krievu tankus, «aplipušus» ar noputējušiem karavīriem. Tikuši līdz Lazdinieku celiņam, tanī pagriezās pa labi, bet karavīri izvērtās ķēdē pa kreisi. Starp vīriešiem ieraudzīju arī sievietes. Laikam sanitāres. No mūsu zemes robežas krievu kājnieki sāka virzīties uz vācu ierakumu pusi. Parāpoja, parāpoja, ierakās. Tad cēlās un skrēja uz priekšu. Atkal ierakās.

Mūsu pagalmā ienāca bars karavīru ar sarkanām zvaigznēm pie cepurēm. Pasauca tēvu, lika spainī iesmelt mūsu garšīgo ūdeni un padzerties. Kad tēvs padzērās, visi karavīri «krita» pie spaiņa un kāri dzesēja slāpes, piepildīja pat traukus. Atraduši «oāzi», karavīri nāca uz mūsu pagalmu vēl un vēl, kamēr no Varakļānu puses pāri mūsu galvām sāka lidot vācu lādiņi, paceļot gaisā lielus zemes blāķus. Nekas cits neatlika, kā list tēva izraktajā zemnīcā. Krievi pie pagalma pievilka lielgabalus. Atrodoties zemnīcā, sākumā nevarēja saprast, vai šauj no vai uz mūsu māju.

Lopī sabēga kūti. Noslēpās. Re, cik gudri! Pašsaglabāšanās instinkts!

Un tā kara katls vārījās nepilnas septiņas dienas. Sākām pierast pie apstākļiem. Mātei pietika drosmes pat govīs izslaukt. Dzīve ritēja uz priekšu, bet nāve saimniekoja pa visu Varakļānu pagastu. Justu un Sprūdžu mājās bija hospitāļi. Ratiņos iejūgtie suņi cits

pēc cita piegādāja ievainotos. Daudzi no viņiem mira. Izraktās tranšejas ātri piepildījās ar mirušajiem. Gaisā vēdīja liķu, gruzdošas kūdras, pulvera dūmu smaka.

Vienu nakti mūsu pagalmā tieši pie zemnīcas bez kauciena nokrita vācu lādiņš. Bet Dievs mūs pasargāja. Lādiņš nesprāga. Cik daudz trūka, lai »Medņi« paliktu bez dzīvības...

(Anatolijs Stafeckis, 1998. gada jūlijā)

SIBĪRIEŠUS PIEMINU AR LABU VĀRDU

Nelāga nojauta mūsu ģimeni pārņēma tikai dienas trīs pirms 1949. gada 25. marta. Mēs ar vīru atgriezāmies no kaimiņu bērēm, bet bērni stāstīja: atnākuši karavīri, visu apskatījuši, prašņājuši, kur pieaugušie, vai nakšņo mājās.

25. martā pulksten vienos naktī gandrīz visās apkaimes mājās sāka riet suņi. Drīz vien arī pie mums ieradās miliči. Lika sakravāties ceļam. Mēs bijām tik apmulsuši, ka es nekādi nespēju aptvert, ko likt saīnī. Paldies, ka virsnieks, labs cilvēks būdams, pateica, lai bērni čibiņu vietā kājās auj ko siltāku. Pēc tam, paskatījies, kā man dreb rokas, lika sameklēt lielāku maisu un pats izņēma no skapja siltu segu, drēbes, lika paņemt līdzī gaļu un maizi. Varēju paņemt vairāk, gaļas bija vesela muca, taču paņēmu tikai divus gabaliņus.

Mani, vīru un trīs bērnus (dēlam Ēvaldam bija 12, Ievai 10, bet jaunākajai – Anniņai – 8 gadi) ar mūsu pašu zirdziņu aizveda uz Varakļāniem, kur arī sadzina tukšajos, netīrajos vagonos. Tikai vēlāk mēs sapratām, kāpēc mūs izveda – vīrs no izputējušā kaimiņa nopirka zemes gabalu, bet pēc tā, izrādās, esot tīkojis cits, gribējis dabūt lētāk...

Bet kas attiecas uz vietējiem iedzīvotājiem, sibīriešiem, viņus līdz pat šim laikam pieminu ar labu vārdu. Pirmajā naktī, kad mēs tur ieradāmies, vietējās sievietes atnesa to, kas viņām bija: kāpostus, vārītus kartupeļus. «Jūs tālu ceļu braukuši,» teica, «jums jāsašildās.» Es gribēju viņām par to pateikties, tāpēc adīju viņu bērniem jaciņas, zeķītes, un viņas ar prieku to pieņēma. Strādāju visur, kur norīkoja kolhoza brigadieris vai priekšsēdētājs. Ļoti baidījos, ka var nosūtīt meža darbos, tur mēs būtu aizgājuši bojā. No izsūtītajiem, kas tur bija, izdzīvoja tikai katrs piektais.

Septiņus gadus nodzīvojām Sibīrijā, 1956. gadā tika saņemta ziņa, ka mums atļauts atgriezties. Nokārtojām visu ar iedzīvi un 1957. gada martā atgriezāmies savā ciemā. 15. martā mēs visi bijām Varakļānu baznīcā, lai pateiktos Dievam par atgriešanos. Sākumā kādu laiku nācās padzīvot pie radiem, jo mūsu māja bija nopostīta līdz pamatiem, tās vietā auga tikai dadži. Pamazām atkal te iekārtojām sev māju. Meitas apprecējās, tagad man jau aug mazbērni.

(Veronika Locāne, «Rēzeknes Vēstis», 1999)

PAR DEKŠĀRU «GAISMAS PILI»

Bargā ziema, dziļie sniegi, asie vēji, no siltuma atslēgtas mājas, salšana dzīvokļos... Tas man atsauc atmiņā kādu senu un spilgtu pagātnes ainu.

Bija 1951. gads. Tikko biju absolvējusi Varakļānu vidusskolu un, kā toreiz teica – visi dzīves lielceļi bija vaļā. Daudzi mani klasesbiedri pa tiem arī aizgāja uz augstskolām, bet es, savas trūcības dēļ, izvēlējos šaurāku taciņu. Iestājos neklātienē Rīgas Kultūras un izglītības darbinieku tehnikuma Bibliotēku nodaļā un sāku strādāt Bērzkalnes ciema bibliotēkā par vadītāju. Grāmatu pasaule mani spārnoja, arī savi desmit kilometri ik rītu ar velosipēdu bija tīrā izprieca. Bet

tuvojās rudens, un man laimējās – dzimtajā ciematā, Dekšārēs, radās brīva vieta bibliotēkā. Vienīgā nelai-me, ka iesākumā bibliotēkai nebija piemērotu telpu.

Beidzot grāmatas mājokli atrada pie »Brenču« saim-nieces Genovefas Latkovskas. Istabas tur bija plašas, taču neapkurināmas. Siltā laikā – bez bēdām, bet tad sākās aukstā ziema. Izmēģinājos visādi: strādāju mē-telī, ar pirkstaiņiem. Bet vajadzēja rakstīt, līmēt grā-matām stūrīšus, gatavot pasītes, lasītāju formulārus. Darbs ar cimdiem, protams, neveicās.

Mājas saimniece, istis sirds cilvēks, ik pa brīdim mani aicināja pie sevis apsildīties. Taču ilgi tur kavē-ties nevarēju: nāca apmeklētāji un vajadzēja izsniegt grāmatas.

Kādā aukstā, vējainā dienā, nosalusi zili melna, beidzot nolēmu agrāk aiziet no darba, jo neviens tā-dā nemīlīgā laikā nemaz tā nelauzās uz manu »gais-mas pili«. Laimīgi tikusi mājās, noģērbos un uzrausos uz silti sakurinātās krāsns...

Bet, ak vai! Pagalmā pēkšņi nikni ierējās suns: bija ieradušies »ciemiņi«. Dzirdēju mammīti sakām: »Jā, jā, ir mājās, ejiet tik istabā!« Būtu mana māte viltīgāka... Nē, nē, ja arī būtu zinājusi, kas ir nācē-ji, viņa, dziļi ticīga katoliete, vienalga nebūtu me-lojusi. Tāpat teiktu: »Mare, kāp no cepļa, tev ciemi-ņi atnāca.«

Klepodama rausos lejā. Bija ieradušies rajona Kul-tūras nodaļas inspektore un partijas komitejas in-struktore. Atbraukušas pārbaudīt manu darbu. Devā-mies uz mani »apartamentiem«. Nelīdzēja taisnoša-nās, ka telpas aukstas, ka tanī dienā man bija lasītā-ju apkalpošana mājās: tālākos nostūros grāmatas tika aiznestas (piegādātas) uz vietas. Brāzienu dabūju pa-matīgu. Labi, ka mans tiešais priekšnieks ciema pa-

domes priekšsēdētājs Ļebedevs mani aizstāvēja. Viņš teica: »Kad es eju, viņa (t. i., es) vienmēr sēž savā kantorī.«

(Marianna Trokša, 1996)

DESMIT VALDĪBAS PIEDZĪVOTAS

Pēc iepazīšanās sirmais vīrs – 88 gadus vecais Antons Počs – ir labprātīgs stāstītājs un savu dzīves kamoliti sāk ritināt no laika, kad sācis mācīties. Trīs gadus mācījies Trūpiņu pamatskolā kopā ar pasaulslaveno zinātnieku Konstantīnu Poču. Pēc tam mācības turpinājis Varakļānu pamatskolā, kur par mācību pārzini strādājis Locāns. Kad viņš ar kundzi pastaigājies pa parku, puikas klusām sekojuši līdzī un sprieduši, ka viņiem arī gribētos kļūt par tādiem kungiem.

Antons Počs ir mācījies Jelgavas Skolotāju institūtā. Viņš atceras, ka uz viņiem, kas no Latgales, skatījušies kā uz mežoņiem, bet mācības bijušas par brīvu, arī Darba pārvalde atbalstījusi, piešķirot ikmēneša pabalstu, tāpēc viņi, C klase, ļoti centušies un allaž bijuši labāko skaitā. Institūtu beidzot, viņi sagatavojuši Kārlim Ulmanim dāvanu, un sarunā ar prezidentu bijusi jūtama izteikta ieinteresētība par jauniešu iespējām mācīties.

Pēc institūta beigšanas sekojis karadienests, kuram beidzoties, sekoja četri skolotāja darba gadi Rikavā, esot mācījis visus priekšmetus, kuros vajadzējis skolotāju.

Mobilizācijai sākoties, bija izvēle – mežā vai Sarkanajā armijā, bet cik tad ilgi mežā nosēdēsi, tāpēc aizgājis armijā. Tur, Krievijā, ieraudzījis pavisam citu pasauli, šausmīgāko nabadzību. Kopā ar pulku, kurā bijis ļoti daudz latviešu, Ribinskas, Vologdas, Kirovas apgabalu kājām izstaigājis. Viņu pulku iedalījuši so-

mu frontē, vēlāk pabijis Polijā, Vācijā. Pulkā, kur dienējis, bijuši arī politiskie cietumnieki, kas gaidījuši, lai krievi zaudētu, nebijuši nacionāli noskaņoti. Beidzies karš, un tikai 1945. gada oktobrī demobilizējies. Un mājām!

Tēvs miris jau kara laikā, māte veca, darba daudz. Kūti (kas vēl tagad stalti stāv) uzcēluši vēl Ulmaņa laikā. Valdība tiem, kam bijis projekts, pat Ls 500 piešķīra. Māja gan celta pēc kara. Viss pašu rokām paveikts, gan baļķi, gan dēļi ar rokas ēveli apstrādāti. Tā gadu nodzīvojis mājās, tad ieradies Varakļānu vidusskolas direktors Francis Strods un aicinājis darbā par skolotāju. Mātes pierunāts, piekritis. Četrus gadus par skolotāju Varakļānu vidusskolā nostrādājis, bijis arī mācību pārzinis, vēlāk strādājis Izglītības nodaļā.

1951. gada 17. aprīlī A. Poču apcietina. Vecākais brālis atradies lēģerī, otrs brālis – Amerikā. Piedāvājuši sadarboties, bet nepiekritis. Rezultātā tiesas spriedums – 10 gadi izsūtījumā. Vjatlagā sabijis līdz 1955. gadam. Atgriežoties atkal piedāvājuši strādāt par skolotāju, bet atteicies. Antons Počs atzīst, ka skolotājam visos laikos jāmelo, un tas nemaz nav labi.

Tad jau Dekšārēs bija nodibināts kolhozs, un toreizējais kolhoza priekšsēdētājs Šušpanovs piedāvājis zirgkopja vietu. Kāpēc gan ne, ja zirgi tepat viņa kūtī stāvējuši – kādi 15 bijuši. Tā arī palicis tepat, strādājis kolhozā, māju uzcēlis.

Un jautājumu, ko viņš domā par pirmajiem brīvvalsts gadiem, A. Počs saka, ka tādi paši deputāti vien bijuši, kā tagad, savas intereses bijušas augstākas. Varbūt toreiz tikai nedaudz godīgāki bijuši...

(A. Jaunzeme, „Varakļonīts”, 2001)

PA ATMIŅU TAKĀM

Salidojums gan bija paredzēts nākošvasar, bet lielum lielais vairums promdzīvojošo gribēja jau tagad braukt skatīt mūsu saietu namu – un tā arī »salidojam«.

Jā, tik tiešām ir patiess prieks un saviļņojums, ka esam tik daudzi sabraukuši, sanākuši, sapulcējušies.

Dvēselisks cilvēks jau var visu, un nekas, ja arī kādu dienu būs plānāks maizes riecienis. Bet pats Dievs jau ir teicis, ka cilvēks jau nedzīvo tikai no maizes vien.

Tieši tādās salidojuma reizēs ir iespējams veldzēt dvēseles dziesmās, dančos, var paritināt atmiņu kamoliņu, izstāstīt kādus notikumus un nodot Bokānu, Ožinieku vēsturi kā stafeti nākošajām paaudzēm.

Jā, kur gan mēs iesim, kur gan mēs brauksim, ja nebrauksim uz šo mazo zemes stūrīti, ko sauc par Bokāniem, Ožiniekiem, jo nav jau uz visas pasaules siltākas, dārgākas vietas kā dzimtās mājas, tēva mājas. Lai arī cik skaisti un komfortabli ir mūsu dzīvokļi, lai arī cik skaistas ir tūrisma vietas, te mums ir vis-skaistāk, te ir vismiļāk...

Te mūsu vectēvu, mūsu vecāku izstaigātās, izsapņotās takas, te kārti mūsu šūpuļi, te mūsu pirmie soļi, mūsu iemītās taciņas. Te mūsu bērnu dienu, te mūsu jaunu dienu zeme, kad kara gados zem lielgabalu zalvēm vajadzēja atstāt mājas un zirga pajūgā ar steigā paņemtajām dažām nepieciešamajām lietām doties uz Olužnīcu, kur ierakumos zem kādas kuplākas egles bija pagaidu patvērums.

Jā, tad nebija ne »Millti«, ne pamperu, bija tikai vikšķis mutē, bet izdzīvojām. Daudzas ģimenes, atgriežoties no meža, neatrada vairs mājas. Vieni dzīvoja pagrabā, citi pajumti atrada pie radiem, draugiem.

...Neaizmirstamas ganu gaitas ar basām, «dzērvju zābakos» autām kājām. Lai arī ar pustukšu ganu kulīti, bet ar mammas milestību, kura rītos palaida un vakaros sagaidīja, mēs bez rūgtuma gājām ikdienas gaitās. Un kur vēl stabuļu taisīšana, ugunsroku kurināšana, sūnu mājiņu celšana, vainagu pīšana un kārklu pīpju taisīšana!

Neaizmirstami ir dzegužu piekūkotie, lakstīgalu piepogotie, cīruļu pietreļļotie sudrabainie rīti – vis-skaistākajās, spilgtākajās krāsās iekrāsotais laiks, kas dod spēku un spirtumu visai dzīvei.

Te mūsu visu jaunības laiks, te mūsu sapņi par nākotni, par lielo dzīvi, mūsu veiksmes un neveiksmes, pirmās aizraušanās un pirmās milestības. Šī kuplā liepa varbūt glabā kādu prieka stāstu, bet zemzarainais ozols paslēpis sevī kādu, tikai viņam pačukstētu noslēpumu vai satraukuma pilnu pārdzīvojumu. Un mūsu mazā upīte varbūt kādu rūgtāku asariņu aiznesusi pat līdz Lubānam.

Salidojumā bijām sapulcējušies daudzi, bet vēl vairāk mūsu abu ciemu ļaužu ir mūža mājās. Kopš pēdējā salidojuma kapu kalniņā mieru radušas trīs māmuļas un tēvs, savus tuvos, mīļos cilvēkus mēs godinām ar klusuma brīdi un dziesmu, pateicoties Dievam, ka mums visiem dots spēks un uzņēmība saņākt kopā te, dzimtajā pusē.

Visos laikos mūsu ciemos ir viņpojušas rudzu drivas un cepta rudzu maize, šī zeme ir svētīta ar mūsu vectēvu un tēvu sviedriem, tāpēc arī maize ir svēta.

Mēs nāksim kopā atkal, lai pieminētu, lai atcerētos, jo neviens nezina, cik reizes vēl mums būs atvēlēts tikties.

Ar pateicību un cieņas apliecinājumu visiem savējiem.

(Dzidra Bokānos)

TEĻU ĶIPĪTIS

Ar šo krāsni un aizkrāsni man bija saistīti vēl daži svarīgi notikumi. Vienu no tiem atceros pats, otru stāstīja māte, pirms šķirāties uz neredzēšanos 1944. gadā. Vispirms par mātes stāstīto.

Mūrītim blakus uz grīdas ziemas laikā bieži atradās ķipītis ar teļu putru. Es, būdams puika, kaut ģērbts meitenes kleitiņā, esot bijis nīprs un knosīgs zēns. Uz krāsns mūrīša ilgi mani no acīm nevarēja izlaist. Bet kādu reizi steidzīgā darbā māte mani uz brītiņu piemirsusi. Pēkšņi jutusi, ka kaut kas neesot kārtībā. Pagriezusies pret mūrīti, bet tur no manis ne vēsts. Nolaīdusi acis uz leju un izbailēs ieraudzījusi mani uz grīdas. Bet ne pilnā stāvā. Tikai plikus stilbiņus gaisā! Ar galvu līdz kaklam ķipītī. Rāvusi aiz kājām, cik ātri vien spēdama, bet puika, teļu putriņas pierijies, vairs ne dzīvs, ne miris. Sākusi tīrīt un mazgāt muti, degunu, acis, ausis, un puika pamazām atžirdzis un sācis spārdīties. To atceroties, vienmēr sakot paldies Dievam, ka laikā ieraudzījusi. Tagad viņai liekoties, ka es esot dzimsi divas reizes.

(Jāzeps Svilāns)

ĻIVSIS, ĻIVSIS, LEIDAKYS, LEIDAKYS

Lauku saimniecībās bez elektrības un tekoša ūdens dzīve vienmēr ir vienkāršāka un primitīvāka. Daudz tuvāka dabai. Izlutinātie pilsētnieki varbūt teiktu: »Par daudz tuvu dabai.« Sevišķi tas sakāms par mazmājiņām, kuras manā bērnībā vienmēr atradās kaut kur pie lopu kūtim. Tātad, krietnu gabalu no dzīvojamās mājas. Tā tas bija arī mūsu saimniecībā. Ziemas laikā, aukstās naktīs tā bija ļoti nepatīkama lieta. Pat pieaugušie vilcinājās. Tāpat kā ar vizīti pie zobārsta.

Aukstās ziemas naktis pieaugušiem tika izlikts liels spainis aukstajā priekšnamā, mājas valodā »sincēs«, un mums, bērniem, ķipītis aizkrāsnē (varbūt tas pats, kurā biju slīcis). Tas bija liels progresīvs solis civilizācijas virzienā, jo aizkrāsne bija ne tikai silta, bet reizēm plīti vēl kvēloja neizdegušas ogles.

Kādu nakti pienāca mana kārtējā reize. Pusmiegā aiztenterēju uz ierasto vietu. Miegu neizrausis no acīm, ar kāju sataustīju ķipīti un stājos pie darba. Bet kaut kas man lika satrūkties. Laikam neizklausījās kā vajag. Atvēru acis un šausmās ieraudzīju: galvas vien, galvas vien! Un spīdošas, apaļas acis glūn man pretī! Skriedams pa garo istabu, kliezdu pilnā balsī: »Oi, oi, oi! Ļivsis, ļivis, leidakys, leidakys!«

Kad visi mājas ļaudis bija iztraucēti no miega, noskaidrojās, ka tēvs bija aizvedis uz Varakļāniem pārdot linus. Pārbraucot mājās, pēc dažu silķu nogar-šošanas, muciņa tikusi nolikta aizceplē blakus ķipītim. Kas pēc tam notika ar silķēm? To atstāšu katra personīgai interpretācijai. Vienīgi pieminēšu, ka muciņa silķu mūsu mājās bija liels dārgums. Tēvs otru tādu nevarēja atļauties.

Sastopot mūsu Agnesi 1990. gadā Rīgā, viņa stāstīja, ka »ļivsis« bērnu valodā nozīmējušas to pašu, ko »zivis« jeb »silķes«. Arī »leidakys« bērna izpratnē nozīmējušas to pašu.

(Jāzeps Svilāns)

VUCYNS

Lapsenes nav vienīgā dzīvā radība, kas man ir sagādājusi nepatikšanas. Dažas nelaimes atceros jau no bērnības Latvijā. Reiz Lazdniekos biju aizskrējis brālim Staņislavam līdzī ganos. Man varēja būt apmēram seši gadi, viņam divas reizes vairāk. Ganāmpulks sastāvēja no govīm, teļiem, aitām un viena auna, sau-

kta »vucyns«. (Teļi tika ierindoti atsevišķā grupā, jo tiem nebija ne ragu, ne savu personīgo vārdu kā govīm. Tāpēc ganu cieņas ziņā tie stāvēja tālu zem govīm. Tikai nedaudz augstāk par aitām. Lazdnieku mēlē – »vuškām«.)

Garlaicīgo gana rutīnu isinādams, brālis bija iemācījies aunu baidīties. Atceros pat, kā viņš to skoloja. Ar dūri sita aunam pa pieri un sauca: »Baukš!« Auns nav sevišķi pacietīgs lopiņš, bet ir labs skolnieks. Viņš ātri sāka sist pretī. Reizēm pat bez izaicinājuma.

Nez kāpēc reiz es biju nonācis auna uzmanības centrā un viņš sāka mani badīt. No sākuma viegli un bez ieskriešanās. Varbūt spēlēdamies kā ar brāļa dūri. Es sāku smieties. Ar katru klapēšanu skaļāk. Nezinu, kā auns to saprata. Varbūt uzskatīja par izaicinājumu un sāka mani pamatīgi iebungot. Ar ieskriešanos. Es biju gar zemi, kas man nemaz nepatika. Sāku raudāt un tūlīt cēlos augšā. Bet kā es augšā, tā auns man virsū un ar ragiem pa ribām. Tā tas turpinājās ilgāku laiku. Brālis pa to laiku bija aizklīdis pie nepaklausīgajām govīm un manu izmisīgo cīņu neredzēja. Sāku ne tikai raudāt, bet arī skaļi kliegt. Beidzot brālis bija ieraudzījis manu nelaimi un pa gabalu sauca: »Necelies augšā! Guli!« Bet kā es varu gulēt, kad auns mani nežēlīgi dauza. Beidzot parādījās brālis. Iespēra aunam pa ribām un aizdzina atpakaļ pie aitām. Apskatījis mani no visām pusēm un pārlicinājies, ka man nav redzamu miesas bojājumu, par kuriem viņam mājās būs jādod norēķins, it kā aunu uzliedams teica: »Gudrs vucyns. Galvu tev nemaz nav sadauzījis.« Bet man izteica tādu kā pārmetumu: »Es tev sauca: Guli! Kāpēc neklausīji?« Es par auna gudrību nebiju tik augstās domās. Brālim līdzī ganos bieži vairs negāju.

(Jāzeps Svilāns)

PĒCVĀRDS

Atskatoties uz mūsu dzīvi septiņdesmit gadu laikā, jābrīnās, cik daudz dažādu pārvērtību šis ne pārāk ilgais laikposms ir nesis dabā un cilvēku dzīvē. Žēl, ka tikai vecākā paaudze atceras tos smaržīgos, raso-
tos, cīruļu un lakstīgalu pietrallotos rītus Dekšāru lī-
ču pļavās (abpus Malmutes krastiem), ko pavasaros
klāja dzeltenīgs pureņu paklājs, vasarās neizsakāmu
aromātu un krāsu bagātībā mirgojoša ziedu sega,
pilna sienāzišu un citu patīkamu kukainišu maigām
melodijām. To visu atgādina vien K. Broka dzejas
rindas:

„Rītā, kad austrumu debeši sarks
Un putnu gaviļēs iešalksies parks,
Tu būsi sen līčos, kur rasotas smilgas
Liek galvas pie zemes un smaržos tik maigi;
Kā asteres sārtās tev saziēdēs vaigi,
Un acīs tev mākoņu puķes plauks zilgas.
Augstu virs galvas tur cīruļi smies,
Pa zāli kā čūskas izkaptis šņāks,
Un Malmutes viļņi kā kumeļi skries.“

Varbūt vēl lielākas pārvērtības šis laiks izdarījis
pašos cilvēkos, viņu domāšanā, savstarpējās attiecī-
bās un attieksmē pret dabu...

Cik nav aizgājuši mūžībā, cik dzīvību nav izdzē-
sis nežēlīgais karš un svešu varu okupācijas... Tomēr

varam būt lepni, ka mūsu apkārtnē bijuši un ir stipra kaluma cilvēki – gan garā bagāti, gan fiziski norūdīti.

Paies nākamie gadu desmiti. Kā Dekšārēs izskatīsies tad, to patlaban nepateiks neviens. Tomēr var droši teikt – būs citādi. Bet vai labāk? Cerēsim un ļoti ticēsim!

2003. gadā

Antoņina Piļpuka

ATTĒLI

ALTELLI

1954. gada Dekšāru ciema padomes sekretāre Jūlija Svalbe un priekšsēdētājs Bronislavs Urka

Dekšāru ciema padomes sekretāre Jūlija Svalbe un priekšsēdētājs Bronislavs Urka

Jānis Benislavskis, Dekšāru pagasta priekšsēdētājs

Linu plūķšanas sacensības, 1940. gads

Pēc mēslu talkas Brangovā, 1948. gads

Ilma Rimslavaka. Deļšīru pagasta priekšziedātā.

Pēteris Gilučs, kolhoza »Dzirkstele« pirmais priekšsēdētājs

Jānis Zeimuls, 1965. gads

Leontina Čevere, 1973. gads

Ernests Kolosovskis, kolhoza »Vienība« priekšsēdētājs

Jānis Zeimelis, 1965. gads.

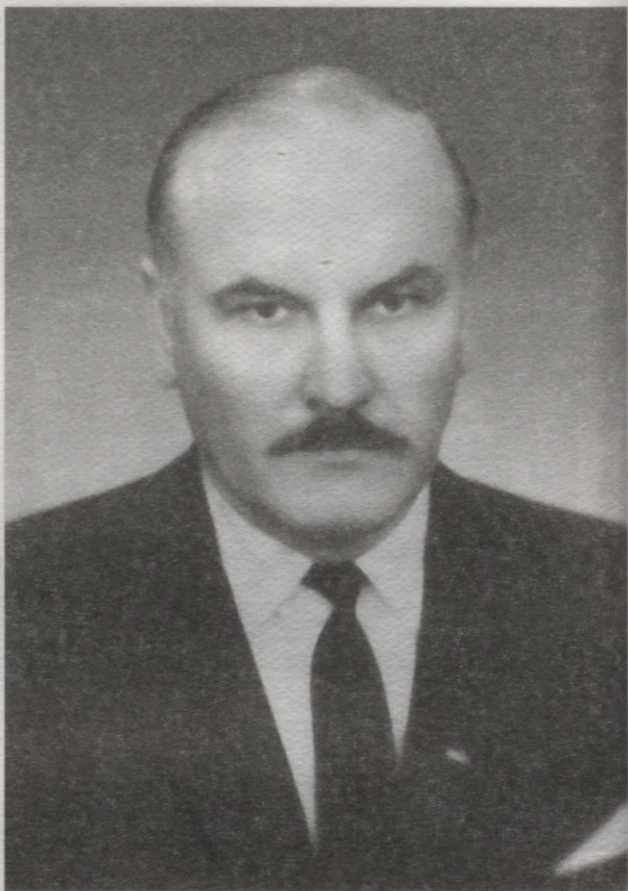
Lonija Piļpuka, kolhoza »Vienība« galvenā grāmatvede

Dekšāru skola. Vidū skolotājs Janis Bečs, 1931. gads

Jāzeps Naglis, Dekšāru skolas direktors

Norberts Madžulis, Dekšāru skolas direktors

Vladislavs Strods, Dekšāru skolas direktors

Veronika Grigale, Dekšāru skolas direktore

Dekšāru skolas izlaidums 1953./54. m. g. Skolotāji (no kreisās): K. Garanča, E. Knikse, V. Grīgale,
V. Kozlovskā, E. Briede

Antons Skromulis, Dekšāru skolas direktors

1. klase ar audzinātāju Veroniku Pelšu, 1963. gada maijs

2. klase ar audzinātāju Helēnu Hofmani, 1963. gada maijs

Izlaidums kopā ar neklātniekiem, 1965. gads

Vladislava Klaučāne, Dekšāru skolas direktore

Skolēņu vecāki — Pedagoģiskās filiāles dalībnieki, 1965. gads

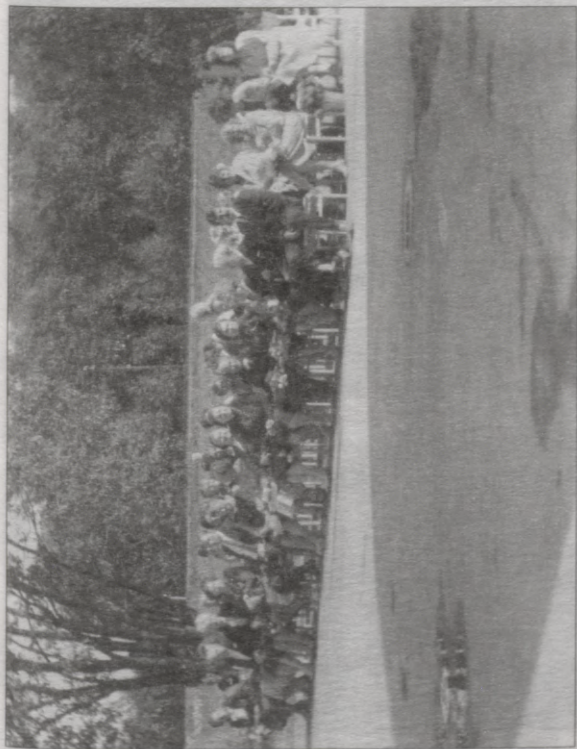
Jāzeps Piļpuks, fizikas skolotājs

Skolēni fizikas kabinetā, 1968. gads

Eleonora Sondore, Dekšāru skolas direktore

Dekšāru skolas skolotāji skolas 80 gadu svinībās, 1989. gada 9. septembris

Veneranda Kivle, bērnodārza vadītāja

Bronislavas Ikaunieces un Franča Latkovska kāzas Vāraķļānos, 1933. gads. Pirmajā rindā no kreisās rakstnieks Alberts Sprūdžs

Pirms iestudējamās lugas mēģinājuma, 1934. gads

Pēc dievkalpojuma 1940. gada pavasarī

Jūliāns Garančs, kultūras darba organizētājs Dekšārēs 50. gadu sākumā

Sabiedriskās kāzas 1965. gadā. Precas Rozālija un Jānis Latkovski un Marija un Vitolds Kluši. Pirmā no labās kluba vadītāja O. Kolosovska, akordeonists J. Počs

Monikas un Konstantīna Briucu zelta kāzas, 1983. gads

Pilngadības svētki, 1986. gads, 1. rindā 4. no labās kluba vadītāja Rita Piziča

Mājturības kursi Dekšārēs, Franča Latkovska mājās, 1934. gads

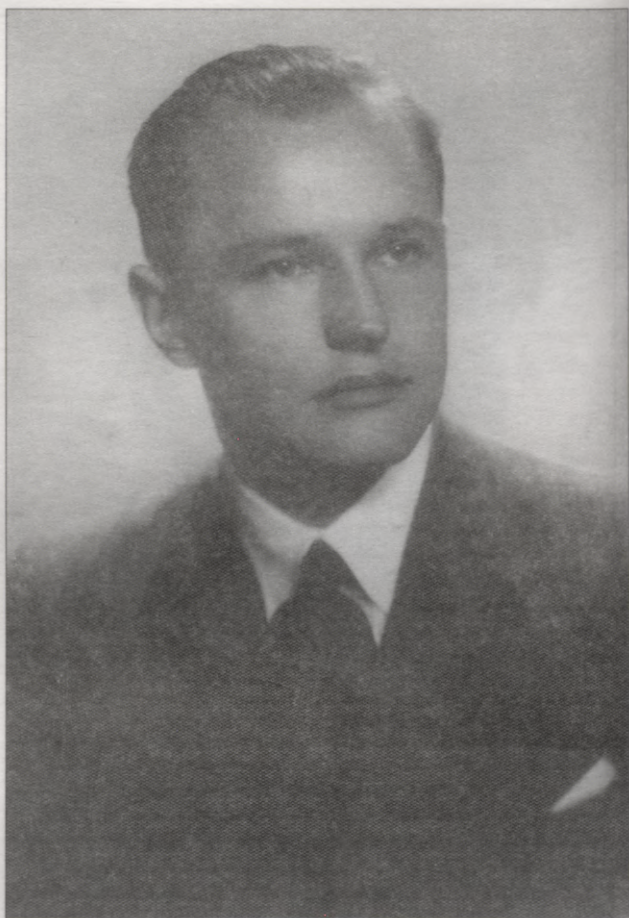
Dekšāru zemessargi pēc zvēresta nodošanas 1993. gada martā

Jānis Benislavskis, Dekšāru zemessargu komandieris Zemessardzes
virsleitnants

Profesors Leonards Latkovskis

Rakstnieks Alberts Sprūdžs

Dzejnieks Aleksandrs Garančs

Gertrude Emilija X54-1940, pēc Vēlīt

Gleznotājs Konstantīns Broks

Gleznotāja Emīlija Klīdzēja 1949. gadā Vācijā

Sarkanbaltsarkanā karoga iesvētīšana Dekšārēs 1989. gada 9. septembrī

Karogu uzvelk bijušais dekšārietis Pēteris Latkovskis

Katru uzveik bijušais detānais Pēteris Lāpovičs

Pēc kara paceļšanas gājiens uz rakstnieka Alberta Sprūdža mājām

Alberta Sprūdža māsa Stefānija Madžule brālim veltītās piemiņas plāksnes atklāšanas brīdī 1989. gada 9. septembrī

Atvadoties no bērnudārza, 1991. gads

Skolas izlaidums, 1995. gads

Piemiņas plāksnes atklāšana Bokānos pie prof. L. Latkovska mājas vietā esošā lielā akmens
1995. gada 14. septembrī

1995. gada 14. septembrī

Antoņina Pilpuka Dekšāru pagasta muzeja atklāšanas brīdī 1996. gada 4. maijā. *J. Jablovskā foto*

Peteris Klīdzējs, Marta Bārbale, Gaida Jablovska, Ilona Salceviča un Andris Vējans pēc Emīlijai Klīdzējai veltītā ozola iestādīšanas viņas māju vietā Gružuņiekos. *J. Jablovska foto*

Absolventu salidojums pēc 50 un 25 gadiem, 1997. gads

Priesteris Vaclavs Ereļs priesterības 50 gadu jubilejā 1997. gada
13. jūlijā Varakļānu baznīcas priekšā

Izlaidums 1986. gadā. 1. rindā 4. no kreisās direktore M. Šmaukstele

Skolotāju kolektīvs 2003. gada pavasarī

Skaidrīte Cacivkina ar deju kopu „Sapnis” Dziesmu svētkos Rīgā 2003. gadā. A. Lebedča foto

Prāvests Jānis Svilāns, 1993. gads

Dekšāru skolas direktore Jelena Majjere, 2001. gads

SATURS

Ievads. Antoņina Piļpuka	3
Marta Bārbale. Pulcēšanās Dekšārēs	7
Dekšāru pagasta vēsture un raksturojums	9
Saimnieciskā dzīve	13
Izglītība	77
Kultūras dzīve un sporta aktivitātes	94
Novadnieki	106
Patriotisma vārdā	126
Atmiņu ceļos	132
Pēcvārds. Antoņina Piļpuka	146
Attēli	149

OBLIGĀTAIS EKSEMPLĀRS

Formāts 70X90^{1/16}. 7,61 nosacītās iespaidloksnes. Ofsetpapīrs, 70 g/m². •RimGaramond-garnitūra. Metiens 500 eks. Iespiesta SIA «Latgales Druka» tipogrāfijā, Baznīcas ielā 28, Rēzeknē, LV-4601. Pas. Nr. 832.

Latgales Kultūras centra izdevniecība, 16. a. k., Rēzeknē, LV-4601. Tālrunis 4622298.

Izdevējdarbības reģistrācijas apliecība Nr. 2-0131.
Izdevniecības vadītājs J. Elksnis

2.-

LATVIJAS NACIONĀLA BIBLIOTEKA

0304054495

2004-2
L 49

ISBN 9984-29-064-6

9789984290645